

ISSN 1311-8544

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ЦЕНТРАЛНА БИБЛИОТЕКА
СЪВЕТ ЗА ЧУЖДЕСТРАННА БЪЛГАРИСТИКА

БЪЛГАРИСТИКА BULGARICA

39/2019

София • 2019

Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“

На корицата: Евангелист Лука. Миниатюра от Остромирово евангелие, 1056–1057 г., л. 876

Редактор: проф. дфн Анисава Любенова Милтенова

Съставители: проф. дфн Анисава Любенова Милтенова,
доц. д-р Никола Рачев Казански, Емилия Якова Волева

Адрес на редакцията:

Българска академия на науките

Съвет за чуждестранна българистика

ул. „15 ноември“ 1, София 1040, „Българистика“

Анисава Милтенова тел. (+359-2) 9795383

E-mail: amiltanova@gmail.com; evoleva@abv.bg

© Централна библиотека на БАН, 2019

© Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2019

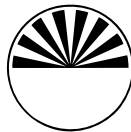
ISSN 1311-8544

BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
CENTRAL LIBRARY
COUNCIL FOR BULGARIAN STUDIES ABROAD

BULGARIAN STUDIES BULGARICA

39/2019

Sofia • 2019

**Prof. Marin Drinov Publishing House
of Bulgarian Academy of Sciences**

On the cover: Luke the Evangelist. A miniature of the Ostromir Gospel, 1056–1057, f. 87v

Editor: Prof. Anisava Lyubenova Miltenova, PhD

Compiler: Prof. Anisava Lyubenova Miltenova, PhD,
Assoc. Prof. Nikola Rachev Kazanski, PhD, Emiliya Yakova Voleva

Council for Bulgarian Studies Abroad

Bulgarian Academy of Sciences

Bulgarica

Address: 1, 15 Noemvri Str., Sofia 1040

Anisava Miltenova tel. (+359-2) 9795383

E-mail: amiltenova@gmail.com; evoleva@abv.bg

© Central Library of BAS, 2019

© Prof. Marin Drinov Publishing House of Bulgarian Academy of Sciences, 2019

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

УВОДНИ ДУМИ

Силвия Найденова – Централна библиотека на БАН на 150 години	9
--	---

БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА

Книги 2019

Съст. Емилия Волева	16
---------------------------	----

Периодика 2019

Съст. Емилия Волева	33
---------------------------	----

ДИСЕРТАЦИИ

Съст. Никола Казански	49
-----------------------------	----

НАУЧНИ ФОРУМИ

Съст. Емилия Волева	53
---------------------------	----

ХОРИЗОНТИ

Димитринка Димитрова – Българистиката в Крайова, Румъния	63
--	----

Мая Иванова – Българистиката в Полша през последните години (форуми, събития, издания)	68
--	----

НАУЧЕН ЖИВОТ

Цветомира Данова – Международна научна конференция „Граници и граничност в южнославянските култури: градското и библейското“	77
--	----

Александра Антонова – Национална научна конференция „Интерпретации и контекстуализации в българската литературна критика“	81
---	----

Анриана Спасова – Международна конференция „Маршрути на книжовно общуване на източните и южните славяни през XI–XX век“	89
---	----

Красимира Колева – Четвърти международни българистични четения за студенти, докторанти и специализанти в Центъра по българистика при Мелитополския университет „Богдан Хмелницки“	95
---	----

Красимира Колева – „Трансформации“. Шеста международна интердисциплинарна българистична конференция за студенти и докторанти, посветена на 30-та годишнина от падането на Берлинската стена.....	98
---	----

ПРОФИЛИ

Лора Тасева – Екхард Вайер на 80 години.....	105
Христо Иванов – Манфред Трумер на 75 години.....	111
Анисава Милтенова – Александър Наумов на 70 години.....	117

ОТЗИВИ

Елка Мирчева – Ана Стойкова. Светци змееборци в южнославянската средновековна традиция: Теодор Тирон, Теодор Стратилат, Георги Победоносец.....	121
Иван Г. Илиев – Валентин Гешев. Следистория на българския език: български език на Балканите, спомени за българското минало, противоречиво и динамично настояще	124
Андрей Бояджиев – Българистиката в Европа: настояще и бъдеще	131

СЪОБЩЕНИЯ	139
------------------------	-----

CONTENTS

PREFACE

Silvia Naydenova – 150 th Anniversary of the Central Library of Bulgarian Academy of Sciences.....	9
--	---

BULGARIAN LITERATURE

Books 2019	
Comp. by Emilia Voleva	16
Periodicals 2019	
Comp. by Emilia Voleva	33

THESES

Comp. by Nikola Kazanski	49
--------------------------------	----

SCIENTIFIC EVENTS

Comp. by Emilia Voleva	53
------------------------------	----

OUTLOOKS

Dimitrinka Dimitrova – Bulgarian Studies in Craiova, Romania	63
Maya Ivanova – Bulgarian Studies in Poland during the Recent Years (Forums, Events, Editions)	68

SCIENTIFIC ACTIVITY

Tsvetomira Danova – International Scientific Conference „Frontiers and Border in the South Slavonic Cultures: Public and Biblical“	77
Alexandra Antonova – National Scientific Conference „Interpretations and Contextualizations in the Bulgarian Literary Critics“	81
Andriana Spasova – International Conference „Itineraries of literary Communications of the East and South Slavs during XI–XX c.“	89

Krasimira Koleva – Fourth International Readings on Bulgarian Studies for Students, Doctoral Students and Post-Graduate Students in the Center of Bulgarian Studies at the Bogdan Khmel'nitsky Melitopol State Pedagogical University.....	95
Krasimira Koleva – „Transformations“. Sixth International Interdisciplinary Conference of Bulgarian Studies for Students and Doctoral Students, Dedicated to the 30th Anniversary of the Fall of the Berlin Wall	98

PROFILES

Lora Taseva – Eckhard Weiher at 80	105
Hristo Ivanov – Manfred Trummer at 75	111
Anisava Miltenova – Alexander Naumow at 70	117

REVIEWS

Elka Mircheva – Ana Stoykova. Saints Dragonslayers in the South Slavonic Medieval Tradition: Theodore Tyron, Theodore Stratelates, George the Victor	121
Ivan G. Iliev – Valentin Geshev. After-History of the Bulgarian Language: Bulgarian Language in the Balkans, Reminiscences about the Bulgarian Past, Contradictory and Dynamic Present	124
Andrey Boyadzhiev – Bulgarian Studies in Europe: Past and Present	131

ANNOUNCEMENTS	139
----------------------------	-----

ЎВОДНИ ДЎМИ

Централна библиотека на БАН на 150 години

Създадена през 1869 г. в град Браила, Румъния, като книжна сбирка на Българското книжовно дружество (БКД), Централната библиотека на БАН е първата научна библиотека в България.

В продължение на 150 години Централна библиотека на Българската академия на науките (ЦБ на БАН) изгражда многоотраслов фонд от българска и чуждестранна литература. Тя притежава уникални библиотечни документи, съсредоточени в 41 лични библиотеки в 12 специализирани колекции, между които: колекция от възрожденски книги 1806–1878, колекция от микрофилми на ръкописи (славянски, гръцки, арабски, персийски, грузински), колекция от старогръцки печатни книги и други. Подарените лични библиотеки са на български учени, писатели, културни и други дейци като Васил Д. Стоянов, Марко Балабанов, Никола Милев, Стоян Михайловски, Никола Сакаров, Феликс Каниц и др¹.

Първият период на библиотеката е Браилският, който започва през 1869 г. и завършва през 1878 г. по време на Освободителната война. Книжният фонд на библиотеката при БКД от този период наброява 4 026 т. От тях 2 761 т. са книги и 1 265 т. периодични издания. С тази равностметка завършва началният етап от историята на първата българска научна библиотека. Той включва и основни приноси за развитието на библиотечното дело на България като организиране на международен обмен на литература, създаване на централно хранилище на българската литература, поощряване на дарителско движение в помощ на библиотеките, въвеждане на библиотечна техника (списъци за постъпления, инвентарна книга, отчети за работата и др.).

Първата българска библиотека, която изпраща свои издания в чужбина и в замяна получава други за своите фондове, е библиотеката при Българското книжовно дружество (БКД), създадено през 1869 г. в Румъния, гр. Браила. Още през следващата 1870 г. библиотеката създава книгообменни връзки с

¹ **Аргирова, Мария.** Дарения на учени и общественици в Библиотеката на Българското книжовно дружество и Българската академия на науките. – *Библиотека*, 1994, № 7–8, 53–57.

първото „Периодическо списание“. То е и първото научно списание у нас. С подарените книги и с книгите, които Книжовното дружество получава в замяна на своето „Периодическо списание“, се слага началото на дружествената библиотека. По тези два пътя продължава сформиранието на книжния фонд на библиотеката.

Възраждането на библиотеката при БКД в новоосвободена България е свързано най-тясно с името на проф. Марин Дринов. Фондът на библиотеката е прехвърлен от Браила в София и тя възстановява дейността си през 1882 г.

Превръщането на Българското книжовно дружество в академия се осъществява в един продължителен период. На 18 март 1910 г. се приема предложението за прерастването и преименуването на Българското книжовно дружество в Българска академия на науките. С това започва новият етап от развитието както на Академията, така и на нейната библиотека. Съгласно новия Устав на БАН от 1911 г. се урежда специално статутът на академичната библиотека.

В периода 1911–1944 г. Библиотеката при БАН се утвърждава като важно звено, което обслужва с научна литература основните научни институции в страната: Българската академия на науките и Софийския университет. Освен това тя осигурява широко развитие на международните връзки на БАН, изгражда библиотечни сбирки и колекции с научна значимост, поощрява дарителското движение, създава каталожна система, организация на фондовете и обслужване на вътрешни и външни читатели.²

Библиотеката на БАН става депозитна (от 1947 г.) и получава статут на научноизследователски институт (от 1949 г.), което я утвърждава като център на библиотечната системата в Академията. Така, според Правилника на Централната библиотека на БАН, последната поема ръководството и уредбата на всички институтски библиотеки.

През 50-те години на XX век Централна библиотека изгражда своя мрежа и става важно научнопомощно звено на БАН. Нейната дейност е изцяло в служба на науката, която се развива в БАН, като за целта се задължава да създаде библиотека към всяко структурно звено на БАН и да ги обедини в единна система. Тя поема комплектуването, обработката, финансирането, международния книгообмен и ги извършва централизирано в полза на институтските библиотеки. Поставя се началото на система от каталози – поддържат се централни азбучни и систематични каталози, което улеснява обслужването както на учените от различните институти на БАН, така и на

² **Аргирова, М., Пейчева, Р.** Страници из историята на Библиотеката на БАН 1869–1944. София, 2000. 80 с.

специалисти от цялата страна. Този период от историята на Централна библиотека е най-важният за укрепването ѝ като значима научна институция в българското библиотечно дело.

Основна задача на Централна библиотека и на библиотечната система, която оглавява, както преди, така и сега, е целенасоченото и планомерно изграждане на актуален фонд от национална и чуждестранна литература с висока научна и информационна стойност.

Централна библиотека създава, развива и опазва академичния библиотечен фонд в областта на природо-математическите, техническите, хуманитарните и обществените науки. Обогащаван текущо с издания от световното книжовно и документално-информационно богатство, той е неделима и значима част от националния библиотечен фонд.

Безспорен факт е, че през последните години Централната библиотека на Българската академия на науките се откроява като методологично и технологично водеща библиотека в България. Преминаването на цялостния технологичен цикъл на библиотеката към най-съвременните международни формати, стандарти и софтуерни платформи е доказателство за това.

Библиотеката участва в редица международни проекти, финансирани от Европейската комисия, като Athena (2008–2011), Carare (2010–2013) и Linked Heritage (2011–2014). Важно значение има участието на библиотеката в проекта AthenaPlus (2013–2015). Той включва 40 участници от 21 държави членки на ЕС и основната му цел е предоставяне на онлайн достъп до над 3,6 милиона дигитални обекта в Europeana – както от обществения, така и от частния сектор. Централната библиотека на БАН предоставя достъп до над 10 хиляди дигитални обекта, като половината от тях са от български музеи, галерии, частни колекционери и са реализирани до края на 2014 г., а другата половина през м. юли и август на 2015 г. Централната библиотека на БАН е една от 20-те европейски институции, които са избрани да участват в представителната виртуална изложба MOVIO с колекцията от дигитални копия на ателиерни фотопортрети, дело на известния софийски фотограф-художник Петър Папакочев.

Друг значим проект на ЦБ–БАН е „Руската емиграция в България“. Той дава възможност за лесен достъп до биографиите, библиографиите, архивните документи, музейните артефакти, фотографиите и други документи, свързани с дейността на руската емиграция в България в периода след 1919 г.

Библиотеката предоставя дигитални обекти от колекцията „Възрожденски книги 1807–1878 г.“ в Световната дигитална библиотека (World Digital Library). Това е международен проект, иницииран от Конгресната библиотека на САЩ и ЮНЕСКО, който осигурява свободен достъп през интернет до значими и разнообразни първостепенни източници от цял свят. Основните му цели са да подпомага международното сътрудничество в областта на културата, да увеличава обема и разнообразието на културното съдържание в

интернет и да предоставя текстове и изображения на специалисти, студенти, преподаватели и широка потребителска аудитория.

Централната библиотека на БАН има водеща роля за изграждането на Националната академична библиотечно-информационна система. Тя предоставя своите записи в Сводния каталог НАБИС (Национален каталог на академичните библиотеки в България) и активно участва в два мащабни проекта на Фондация НАБИС – ретроконверсия на каталозите и дигитализация, които допринесоха изключително много за разкриване на книжовното богатство пред читателите и потребителите с научен или познавателен интерес.

За опазване на библиотечните документи и осигуряване на неограничен достъп до тях се работи по различни проекти, свързани с дигитализация на различни колекции от библиотечния фонд. Дигиталната конверсия и създаването на дигитални ресурси е основна задача на библиотеките в процеса им на трансформиране от хранилища на документи в портали за достъп до знания. Това качествено ново съдържание в съвременната дигитална среда осигурява възможности за реализация на инициативите за открит достъп и задълбочава интегрирането на нашата страна в европейското изследователско пространство.

В момента дигиталните обекти на ЦБ на БАН в НАБИС репозиториум включват 3 815 заглавия (240 298 файла):

- Колекция „Списание на Българската академия на науките“;
- Книжовното наследство на Марин Дринов;
- Библиотека на Феликс Каниц – титулни страници;
- Възрожденски книги;
- Из личната библиотека на Феликс Каниц;
- Колекция „Сборникъ за народни умотворения, наука и книжнина (1889–1963)“;
- Колекция „Периодическо списание на Българското книжовно дружество“;
- Славянски ръкописи от Британската библиотека (микрофилми);
- Колекция „Училищен преглед“;
- Чужди старопечатни, редки и ценни издания;
- Вестник „Мир“;
- Вестник „Зора“.
- Периодика и литература. Т. 6.

Процесът усилено продължава и броят на експонираните обекти непрекъснато нараства. През последното десетилетие една от основните дейности на Централната библиотека на БАН е дигитализацията на българското културно-историческо наследство. Последните проекти в тази насока се изпълняват в рамките на националната програма КИННПОР „Културно-историческо наследство, национална памет и обществено развитие“. Осъществява се

дигитализиране на литературни периодични издания от началото на XX век. Следва се линията на книжната поредица „Периодика и литература“ (цялостно научно изследване на литературния периодичен печат от Освобождението до 1944 г.), но в нова дигитална среда. Съдържа научноаналитични студии и статии, допълнени с изображения на всички годишници на литературни списания и вестници, смесени и хумористични издания. Всяка статия запознава читателите с историята на изданието, социокултурната ситуация, в която то излиза, естетическата му програма, композиционното му структуриране. Достъпът до дигиталната колекция от периодични издания, които отдавна са библиографска рядкост, е свободен на: <http://digilib.nalis.bg/xmlui/handle/nls/30827>.

Чрез библиотечно-информационната система ALEPH500 в онлайн каталога на ЦБ е налична библиография по кирилометодиевистика, подготвяна в Кирило-Методиевския научен център. Достъпът до библиографските данни е свободен. Аналитично са разработени сборници, монографии, периодични издания. Информацията, която читателят получава, е за наличността на тези документи в системата на БАН, а чрез сводния каталог НАБИС – за местоположението им и в други библиотеки.

Издателската дейност на ЦБ е свързана с тематичния периодичен сборник „Проблеми на специалните библиотеки“. Той е продължение на поредицата „Известия на ЦБ при БАН“ (1959–1973), от която излизат общо 7 тома. Тези издания са пряко изражение на функциите и отговорностите на ЦБ на БАН като национален координатор в областта на специалните библиотеки и специалната библиография в България. От „Проблеми на специалните библиотеки“ излизат общо 9 тома в периода от 1975 до 2001 г. Периодичното издание „Българистика/Bulgarica“ се публикува два пъти в годината от Съвета за чуждестранна българистика и със съдействието на Централна библиотека на БАН. Целта на изданието е да разпространява актуална библиография в областта на българистичните изследвания и да осъществява връзка между българските научни институции от една страна, и чуждестранните българисти – от друга. Информационният бюлетин на ЦБ на БАН е месечно електронно издание, което се издава на български език от месец март 2007 г. и предоставя актуална информация за научни прояви и важни събития в академичната библиотечна мрежа.

В настоящия момент ЦБ на БАН управлява методично библиотечна мрежа от специални библиотеки към 34 научни звена на Българската академия на науките и осигурява библиотечно-информационното обслужване на БАН като комплексен национален научен център. Със своя единен фонд от над 2 000 000 библиотечни единици мрежата от специални библиотеки има значителен принос за изграждане на националните библиотечно-информационни ресурси на страната. Нейната основна мисия е да обслужва българската

наука и чрез съчетанието на традиционни и модерни технологии и услуги да се изгражда и развива като съвременен библиотечно-информационен център с интеграционни връзки с библиотеки у нас и в света. Нейната водеща стратегия е неразривно свързана със стратегията на БАН, с националните интереси и световните тенденции за опазване на културно-историческото книжовно наследство и за информационно осигуряване на научните и приложни изследвания.

Силвия Найденова

БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА

Рубриката съдържа периодика и книги (монографии, сборници, учебни помагала, речници и др.) за 2019 г. По отношение на научната периодика, която тук е представена за пореден път, от съдържанието на всяка книжка са подбрани статии, студии и научни съобщения, които изследват българистични теми и проблеми в областта на хуманитарните и обществени науки (история, обществознание, археология, кирилометодиевистика, език, литература, изкуствознание, традиционна и съвременна култура и др.). Поради спецификата на настоящия информационен бюлетин не се включват преводни материали (от чужд на български език), както и рецензии, обзори и др. Принципно е отразена научната периодика за 2019 г. В случай, когато няма излезли книжки от определено периодично издание са отразени последните регистрирани години. Книгите с липсващ ISBN и периодичните издания с липсващ ISSN са означени със знака *.

От редактора

КНИГИ 2019

BOOKS 2019

ОБЩ ОТДЕЛ/ GENERAL

АНДРЕЕВ, Стефан, Мария Калицин и Красимира Мутафова. **Православни структури на Балканите през XVII–XVIII век.** Велико Търново: Абагар, 2019, 672 с. ISBN 978-619-168-228-7.

Документално изследване за историята на православната църква на Балканите през XVII и XVIII век в условията на османско господство. В превод на български език и с подробен исторически коментар са публикувани 229 документа от „Канцеларията на епископските дела“ от фонда на Истанбулския османски архив, които разкриват нова информация относно статута и правомощията на православните църковни структури в системата на османската държавност, взаимоотношенията на Константинополската със Сръбската (Печка) патриаршия и Охридската архиепископия-патриаршия; сложната система от връзки между османската власт, православното духовенство и православното население. Поставени са значими въпроси за историята на едни от най-големите манастири в България и на Балканите, за ролята на православието във всекидневното на мултиетничното общество през този период.

БАЛКАНИТЕ – език, история, култура. Велико Търново: УИ Св. св. Кирил и Методий –

Том 6. 2019, 630 с. ISSN 1314-4065.

Съставители: С. А. Крилова, Н. В. Хамитов

Съдържа докладите от Шестата международна научна конференция, проведена във Велико Търново през октомври 2017 г. Материалите са обединени в разделите: „Бит и култура, религия и всекидневие на Балканите“, „Балканското езиково пространство“, „Балканските литератури и динамиката на времето“, „Социологически, политически и исторически аспекти в развитието на балканското общество“, „География, икономика, общество и образователна политика на Балканите“ и „Памет за войната“.

БАНАТСКИТЕ българи – преди и сега. София: Държавна агенция за българите в чужбина, 2018, 160 с.

ISBN 978-954-92896-4-0.

Съставител: Валентина Васева

Сборник с доклади от научната конференция под едноименния наслов, състояла се през януари 2018 г. Анализирани са различни аспекти от историята, езика, културата и идентичността на банатските българи както в миналото, така и в наши дни.

БЕРОВ, Христо. **Когато гръм удари... (Балкански политики за възстановяване в ситуация на глобална икономическа криза, средата на XIX в. – средата на XX в.).** София: УИ Св. Климент Охридски, 2019, 286 с.

ISBN 978-954-07-4722-4.

Опит за сравнителен анализ на конкретните реакции на балканските държави в ситуация с характер на световна икономическа криза. Акцентът пада върху приликите и разликите в решенията и мерките, провеждани в страните от Югоизточна Европа и паралелите с поведението на водещите световни икономики. Подобен подход дава възможност за по-добро и по-пълно разбиране на особеностите в балканското стопанско, а донякъде и в политическото развитие в годините преди Втората световна война. Проучването изследва специфичните реакции на балканските страни в контекста на глобалната икономическа криза. Акцентът е върху приликите и разликите в решенията и мерките, прилагани от страните от Югоизточна Европа, и паралелите с поведението на водещите световни икономики.

БЪЛГАРИСТИКАТА в Европа: настояще и бъдеще. София: Изток Запад, 2019, 288 с. ISBN 978-619-01-0531-2.

Сборникът съдържа доклади от научния форум „Българистиката в Европа: постижения, проблеми, перспективи“, състоял се на 11 и 12 май 2018 г. в София като част от едноименен проект, финансиран от Национален фонд „Култура“ в рамките на „Културна програма за Българското председателство на Съвета на Европейския съюз 2018 г.“. Включени са и няколко статии за състоянието на българистичните изследвания в други европейски страни, а също и документални материали по темата. Автори от 15 страни анализират и дискутират различни аспекти на българистиката зад граница: позициите на хуманитаристиката в съвременния свят и конкретните предизвикателства пред „малките“ европейски езици и култури, развитието и актуалното състояние на академичната българистика в различни страни, преподаването на български език, литература, история, традиционна и съвременна култура в университетските центрове зад граница, мисията на българистиката като посланик на българското културно наследство в чужбина. Книгата представлява интерес както за специалисти в областта на българистиката и славистиката, така и за широката общественост.

БЪЛГАРИЯ, българите и Европа – мит, история, съвремие. Велико Търново: УИ Св. св. Кирил и Методий –

Т. 13. 2019, 407 с. ISSN 978-619-208-125-6.

Съдържа докладите от международната конференция под едноименния наслов проведена през октомври 2018 г. във Велико Търново.

Свободен онлайн достъп: <http://journals.uni-vt.bg/bb/bul/vol13/iss1>

ВАСИЛЕВА, Вера. **Опис на документите за стопанската история на България, запазени в Българския исторически архив на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“.** София: НБКМ – **Част първа (1648–1879).** 2019, 504 с. ISBN 978-954-523-164-3.

Опис на документите, свързани с икономическата история на България, съхранявани в Българския исторически архив (БИА) в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“.

ВУТОВА-СТЕФАНОВА, Вера и Евгений Кандиларов. **България и Япония: политика, дипломация, личности и събития**. София: Изток-Запад, 2019, 640 с. ISBN 978-619-01-0443-8.

Обзор на отношенията между България и Япония от тяхното зараждане преди повече от столетие до наши дни.

ДИГИТАЛНИ и аналитични подходи към писменото наследство/Digital and Analytical Approaches to the Written Heritage. (Материали от 7-мата международна конференция El'Manuscript „Писменото наследство и информационните технологии“, 2018). София: Гутенберг, 2019, 315 с.

ISBN 978-619-176-155-5.

Съставители: Анисава Милтенова, Виктор Баранов, Хайнц Миклас, Кевин Хаукинс, Юрген Фуксбауер

Сборникът включва статии на участниците от 12 страни (Австрия, България, Германия, Гърция, Грузия, Италия, Русия, Словения, Франция, Чехия, Швеция и Япония) – академични изследователи и университетски преподаватели, работещи в областта на историческата лингвистика, историята на книжовността, археографията, кодикологията, текстологията, палеографията и други области на теоретичните и приложните изследвания, специалисти в областта на библиотечната и архивната дейност, както и специалисти, които разработват софтуер, бази данни, формати за съхранение и маркиране на текстове и текстови полета, системи за химически и оптичен анализ на документи и др. Публикациите отразяват четири основни области: „Кодикология, палеография, консервация и изготвяне на изображения“, „Издания, критика на текста, лингвистика, корпусни изследвания“, „Моделиране на данни, кодиране на текстове, аностиране, квантитативен анализ“, „Дигитални архиви, бази данни и визуализация на информация“.

ДЖУРОВА, Аксиния, Асен Атанасов, Вася Велинова и Нина Вутова. **Опис на ръкописите на плевенското читалище „Съгласие 1896“**. София: Арс-Милениум МММ, 2019, 100 с.

ISBN 978-954-2950-38-7.

Опис на колекцията, съдържаща ръкописи върху пергамент и хартия от XIII–XIX в. на български, църковнославянски и арменски език. Книгата включва албум на водните знаци и палеографски албум.

ЗАИМОВА, Рая. **Живата история, или за паметта на една солунска фамилия**. София: Институт по балканистика с Център по тракология, 2019, 127 с.

ISBN 978-619-7179-11-8.

История на рода Тъпки. Специално внимание е отделено на братята Драган (1883–1951) и Кирил (1885–1941), учители в екзархийски училища в Македония, на техните обществени дейности в мултикултурния град Солун и в царство България. Свободен онлайн достъп: <https://www.solunbg.org/images/za-proekta/Zaimova2-OK-8.11..pdf>

ЗОГРАФСКИ съборник. Зографският архив и библиотека. Изследвания и перспективи. Зографски манастир „Света Гора“, 2019, 992 с.

ISBN 978-954-770-452-7.

Съставители: Димитър Пеев и др.

Съдържа статии от български и чуждестранни учени, обединени в разделите: „Кирилски ръкописи в Зограф (XVI–XX век). Подходи при изследването и описанието им“, „Документален архив в Зограф (XV–XIX век)“, „Зограф и българската историопис от XVIII век“, „Текст и контекст. Зограф в културното пространство на Балканите и отвъд него“ и „Книгохранилища и документи. Форми на описание и съхранение“.

Свободен достъп до съдържанието и предисловието: <http://bit.ly/2RacsPW>

ИВАНОВ, Николай. Френските католически училища в Османската империя: от средата на 30-те години на XIX в. до Първата световна война. София:

Симолини 94, 2019, 229 с.

ISBN 978-619-7265-66-8.

Монографично изследване. Проследяват се основните насоки на процесите на изграждане и разпространение на френските католически учебни институции в рамките на султанска Турция от средата на 30-те години на XIX в. до Първата световна война; очертава се ролята на просветните учреждения на религиозните общества за утвърждаване на културните интереси на Франция в района на Източното Средиземноморие и се изяснява значението на католическите училища за формиране на високо образована прослойка в модернизиращата се многонационална империя.

ИДЕИ, идеали – възход и крушение/Ideas, ideals – upsurge and wreck. Русе: Регионална библиотека Любен Каравелов –

Т. 1. 2019, 426 с., ISBN 978-619-7404-08-1.

Т. 2. 2019, 416 с., ISBN 978-619-7404-09-8.

Ред. колегия: Теодора Евтимова, Силва Василева, Кети Илиева, Валерия Йорданова, Моника Янева

Сборник с доклади от международната научна конференция под едноименния наслов, проведена в Русе през април 2019 г., представящи различни гледни точки за различни идеи и идеали в сферата на историята, религията, философията, правото, културата, икономиката, технологиите и други области на човешкото познание.

ИЗВОРИ за кръстоносните походи от 1443–1444 година в българските земи.

София: Захарий Стоянов, 2019, 312 с.

ISBN 978-954-09-1348-3.

Съставител: Васил Гюзелев

В превод са представени разнообразни извори (документи, писма, исторически съчинения, стихотворни творби и др.) за събитията, свързани с кръстоносните походи от 1443–1444 г. По-голямата част от тях се публикуват за първи път.

ИЗСЛЕДВАНИЯ в чест на 60-годишнината на проф. д-р Красимира Мутафова. Велико Търново: УИ Св. св. Кирил и Методий, 2019, 778 с.
ISSN 2603-3534.

Съставители: С. Йорданов, Г. Георгиева и др.

Сборникът съдържа статии от водещи български учени, обединени в разделите: „Ad gloriam“, „Войната, мирът, хората“, „Градско пространство – организация, личности, събития“, „Османската икономика – между традицията и модерността“, „Мюсюлманската книжнина – библиотеки, книги и архиви“, „Религия и сакралност“, „Щрихи от всекидневието“ и „Новото време – личности, институции, глобализация“.

Годишник на Историческия факултет на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“, 2017

ИЛЧЕВ, Иван. Рекламата през Възраждането. София: УИ Св. Климент Охридски, 2019, 220 с.

ISBN 978-954-07-4745-3.

Монографично изследване върху българската реклама в контекста на световното развитие на това явление до средата на XIX в. Използвани са данни, извлечени от българските архиви и възрожденския печат. Разгледани са типовете реклама, използваните методи при рекламирането, художествената форма на обявленията, разпространението и ефективността на рекламата.

МИРЧЕВ, Димитър. Храмовото строителство в Пловдив като фактор за съхранение на православното самосъзнание и израз на националната идентичност през вековете. Пловдив: Студио 18, 2019, 188 с.

ISBN 978-619-7249-49-1.

Разглеждат се особеностите на църковната архитектура и християнското изкуство. В хронологичен ред се представя храмовото строителство през раннохристиянската епоха, Средновековието и през Възраждането в Пловдив. Обръща се внимание на благотворителността като основен фактор при осъществяването на храмовото строителство. Изтъкват се връзките на Пловдив с Рилския манастир. Особено приносна е частта, посветена на православните храмове, които са пострадали в следствие природни или стихийни бедствия през XIX–XX век, а други – по политически причини в по-ново време.

ОТВЪД границите/Beyond the Borders. (Материали от Десетата съвместна среща на учени от България и Северна Америка. София, 27–29 юни 2016). София: АИ Проф. Марин Дринов, 2019, 248 с.

ISBN 978-954-322-971-0

Под ред. на Лора Тасева и др.

Сборникът съдържа 27 статии въз основа на докладите от Десетата българо-американска конференция, състояла се през 2016 г. в София. В него учени от България, САЩ, Норвегия, Швеция и Южна Корея анализират различни измерения и прояви на границите – времеви, културни, етнически, политически, духовни и познавателни. Дискутират се поражаващите ги причини, техните взаимодействия и трансформации. Представени са нови гледни точки в осмислянето на езика, литературата, изкуството, историята в синхронен и диахронен план.

ПЕНЕЛОВ, Илко. **Специални библиотеки в България до края на Втората световна война**. София: УИ Св. Климент Охридски, 2019, 136 с.

ISBN 978-954-07-4695-1.

Очертани са основните параметри и значението, което специалните научни библиотеки имат в историята на българската научна инфраструктура; проследяват се връзките им с останалите видове библиотеки, съществуващи в България в посочения период, характеризирая се с бързото формиране на разнообразни професионални и научноизследователски групи и общности.

РАДКОВА, Румяна. **За знания в „чуждина“**. София: АИ Проф. Марин Дринов, 2019, 455 с.

ISBN 978-619-322-979-6.

Книга за личностните и менталните страни във формирането на новобългарската интелигенция и обучението – в „чуждина“ (по израза на Р. Жинзифов). Изследвани са сложните многопластови трансформационни промени на българския менталитет и на българската нация в процесите на модернизация при навлизане в Новото време.

ТОМИЧОВИЯТ псалтир в България. Книжовност и духовност. София: Национален археологически музей, 2019, 156 с.

ISBN 978-954-9472-81-3.

Съставители: Аксиния Джурова и Константин Тотев

Съдържа текстове, които представят Томичовия псалтир от XIV в. – ръкопис, съхраняван в Държавния исторически музей – Москва, значението му за българските илюстрирани ръкописи от XIV век, реставрацията му, Търново като книжовен център на Второто българско царство до третата четвърт на XIV в., сакрална топография, реликви и моци и археологически следи от средновековни български книги, както и манастирите в столично Търново (XIII–XIV век). Триезично издание на български, руски и английски език.

ИСТОРИЯ / HISTORY

БАЛКАНИТЕ и Европа в Източната криза (1875–1881). София: УИ Св. Климент Охридски, 2018, 480 с.

Съставители: Пламен Митев, Тина Георгиева

ISBN 978-954-07-4653-1.

Съдържа докладите от международната научна конференция под едноименния наслов, проведена през март 2018 г. в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Материалите са обособени в разделите: „Балканите в навечерието на Източната криза“, „Войната“, „Европейското обществено мнение и Източната криза“, „България, Балканите и мира. Към нов международен ред“.

ВИЧКОВА, Даниела. **Българското централно благотворително общество**. София: Дио Мира –

Т. 1. Създаване, структура и дейци (1876–1877). 2019, 300 с.

ISBN 978-954-2977-54-4.

Монографията е първи самостоятелен опит в българската историография да се проучат цялостно създаването, структурата и дейците на Българското централно благотворително общество. БЦБО е политическа организация, която функционира легално като благотворителна организация на територията на Румъния. Разглеждат се предпоставките за създаване на БЦБО и самото учредяване на политическата формация на 10 юли 1876 г. в Букурещ. Изследва се Централното общество в Букурещ (1 май 1876 – май 1877). Дават се сведения за клоновете на организацията – 16 български благотворителни общества в румънските градове (май 1876 – август 1878). Направена е периодизация на етапите в организационното изграждане на БЦБО.

ИВАНОВ, Румен Т. **Готите и България/Die goten und Vulgarien**. София: Иврай, 2019, 272 с.

ISBN 978-954-9388-83-1.

Двуезично издание. Проучването показва, че готите присъстват в историята на днешните български земи (антични, късноантични и средновековни). Приложената карта показва 117 места с техните артефакти (от единични находки до цели комплекси).

ЙОРДАНОВ, Стефан. **Socii et potestatis imperii bulgarorum description. Проучвания върху социалната история на средновековна България**. Велико Търново: УИ Св. св. Кирил и Методий, 2019, 416 с.

ISBN 978-619-208-177-5.

Съдържа очерци върху различни езикови, етногенетични, етнокултурни и социално-политически проблеми от историята на прабългарите и на Първото българско царство.

КРАЯТ увенчава делото. Велико Търново: Фабер, 2019, 220 с.

ISBN 978-619-00-0881-1.

Съставители: Пламен Павлов, Елко Хазан, Самуил Ардити

Сборник материали от международната научна конференция „Спасяването на българските евреи – събития и личности“, проведена през юни 2018 г. във Велико Търново.

ОБЕДИНЕНАТА чета на Хаджи Димитър и Стефан Караджата (1868 г.). София: Фондация Българска памет, 2019, 328 с.

ISBN 978-619-7447-02-6.

Съставители: Пламен Павлов, Пламен Митев

Съдържа материали от националната научна конференция под едноименния наслов, проведена през юли 2018 г. в Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

ПЕТРОВ, Бисер. **България и новото славянско движение (1941–1948)**. София: Гутенберг, 2019, 316 с.
ISBN 978-619-176-156-2.

Мултидисциплинарно монографично изследване, посветено на (въз)раждането и инструментализацията на славянското движение в годините на Втората световна война и началните години на Студената война.

РАДОЕВА, Снежана. **Подпоручик Тодор Христов – Офицерчето (1883–1903)**. София: Парадигма, 2019, 192 с.
ISBN 978-954-326-389-9.

Изложението на книгата следва хронологията на събитията в краткия жизнен път на най-младия офицер от армията на Княжество България, участник в Илинденско-Преображенското въстание. Използвани са архивни материали, спомени на съвременници, документални и литературни източници. Приложени са оригинални непубликувани снимки, пазени в семейните архиви.

ТЕПАВИЧАРОВ, Веселин. **Носталгията по социализма в България**. София: УИ Св. Климент Охридски, 2019, 344 с.
ISBN 978-954-07-4685-2.

Книгата е посветена на носталгията по социализма в България и на хората, които са ѝ подвластни. В текста е обърнато внимание на свойствата на човешката памет, на отделните генерации в плен на носталгията по социализма, на механизмите, предизвикващи такова отношение към миналото, и на типологията на носталгичните групи. Коментирани са и последиците от митологизирането на социалистическото минало и вторачването в това спорно време. Използван е нов историко-етнографски подход на изследователското търсене, тъй като трудът се опира на обилен емпиричен етнографски материал, събиран в продължение на повече от 25 години.

ЦАР Иван Асен II (1218–1241). **Сборник по случай 800-годишнината от неговото възшествие на българския престол**. Пловдив: Фондация Българско историческо наследство, 2019, 291 с.
ISBN 978-954-8536-30-1.

Съставители: Васил Гюзелев, Илия Г. Илиев, Кирил Ненов

Съдържа докладите от международната научна конференция под едноименния наслов, проведена през ноември 2018 г. в Института за исторически изследвания при Българската академия на науките.

ΑΘΑΝΑΣΙΑ. **Юбилеен сборник в чест на 75-годишнината на проф. Пиринка Пенкова-Люейер**. Шумен: УИ „Еп. Константин Преславски“, 2019, 344 с.
ISBN 978-619-201-302-8.

Редактори: Веселин Панайотов, Грета Стоянова, Анета Тихова

Съдържа 16 студии и статии, посветени на историята на старобългарския език, литература и култура през Средновековието с особено внимание към ранните преводи от византийски гръцки през X век, свързани с Преславската книжовна школа.

Разкриват се непознати и малко проучени страни от функционирането на старобългарските паметници и тяхната езикова специфика. Сборникът съдържа предговор, посветен на Пиринка Пенкова-Люейер и списък на нейни избрани публикации. IN HONOREM 5.

Свободен пълнотекстов онлайн достъп <https://pksh.eu/>

РЕЛИГИЯ / RELIGION

ИВАНОВА, Благовеста. Манастирски и селищни храмове в Софийска епархия. Наблюдение, състояние, анализи, достъпност 2015–2017 г. Русе: ВСУ Любен Каравелов, 2019, 208 с.
ISBN 978-954-331-100-2.

Монографията представя комплексен анализ на манастирски и селищни храмове от Късното средновековие до XXI в. в Софийска епархия. Проследена е историята на средновековните манастирски и селищни църкви, начините на „удължаването“ им през Възраждането и промените през XX и XXI век. Разгледани са и промените в архитектурния тип след Освобождението и първата половина на XX в., съвременното църковно строителство и неговата стилистика, както и въпросът за култовото строителство в социалистическия период. Анализираните църкви са придружени с планови схеми и с цветни илюстрации на стенописите.

Онлайн достъп до резюме на английски и съдържанието: <https://www.academia.edu/40602561/Manast>

МИКОВ, Любомир. Джамии в София. (История, специфика и съвременно състояние). София: Мюсюлманско вероизповедание, Главно мюфтийство, 2019, 92 с.
ISBN 978-619-7406-16-0.

В книгата е разгледана както историята на археологическите паметници, така и на тяхното проучване.

СЪВРЕМЕННАТА святост: история, образи, символи, практики. Пловдив: Студио-18, 2018, 288 с.
ISBN 978-619-7249-42-2.

Съставители: Мария Шнитер и др.

Сборник с докладите от международната конференция под едноименния наслов, проведена през ноември 2017 г. в Пловдив. Материалите са обособени в разделите: „История на светостта“, „Образи на светостта“, „Символи на светостта“, „Практики на светостта“ и „Философски и антропологични аспекти на светостта“.

ТЕМЕЛСКИ, Христо. Храмът „Св. Николай Нови Софийски“. София: Ариадна 93, 2019, 334 с.
ISBN 978-954-8565-10-3.

Второ разширено и допълнено издание.

1869

ЕТНОГРАФИЯ И ФОЛКЛОР / ETHNOGRAPHY AND FOLKLORE

БАЕВА, Вихра и Веселка Тончева. Голяма книга на българските празници и обичаи. София: Пан, 2019, 256 с.

ISBN 978-619-240-107-8.

Енциклопедично издание, посветено на българските календарни празници.

ЕТНОГРАФСКИ проблеми на народната култура. София: АИ Проф. Марин Дринов –

Т. 12. 2019, 240 с. ISBN 978-954-322-982-6.

Представя различни аспекти от българската традиционна и съвременна култура.

ЕТНОЛОГИЯ: национална, регионална и локална култура. София: АИ Марин Дринов, 2019, 246 с.

ISBN 978-954-322-978-9.

Съставители: Василка Паунова и Милена Любенова

Сборникът е посветен на етнологата Цветана Манова. Съдържа 15 статии, насочени към различни аспекти на обредността и празниците, пресечните точки между традиции и модерност, съвременни културни процеси и явления. Текстовете са придружени с богат илюстративен материал.

КАЛЧЕВА, Благовеста. Разбиранията за смъртта при власите в някои обичаи от селища в Северозападна България. Пловдив: Академия за музикално, танцово и изобразително изкуство, 2019, 158 с.

ISBN 978-954-2963-49-3.

Монографично изследване върху някои влашки обичаи с поменални практики във Врачанска област. Анализирани са научните дискусии, посветени на произхода на власите; разгледани са поминъкът, битът и душевността, с традиционното облекло на власите от Козлодуй, с. Хърлец, с. Софрониево, с. Лесковец и с. Долни Вадин, както и стилът и характерът на танците от региона.

ЕЗИКОЗНАНИЕ / LINGUISTICS

ДЖЕЛЪОВА, Антоанета. Старобългарски език. Морфология. Пловдив: УИ Паисий Хилендарски, 2019, 192 с.

ISBN 978-619-202-336-2.

Монографично изследване в две части – теоретическа и практическа. В практическата част са представени частите на речта в старобългарския език и са анализирани техните граматични категории и изразяващите ги грамемите. Изследвани са морфемите и лексемите (представители на лексикалните класове), като е направена пълна типологична характеристика. Анализирани са определени т.нар. езикови показатели – универсални едносъставни елементи, като е разгледано функционирането на техните хиралносиметрични варианти, образувайки стройна система за установяване на категориалните признаци на граматичните категории и изразяващите ги грамемите, проявяващи се в частите на речта.

КАНДИМИРОВ, Васил. Съкровището от Над Сент Миклош като езиков паметник. София: Петко Венедиков, 2019, 120 с.
ISBN 978-619-7469-05-9.

Книгата изследва съкровището като палеографски паметник, съдържащ надписи на три езика: аварски, дунавско-български и средновековен гръцки. Първите два са изключително слабо познати, единият представя неразчетена писменост и палеографският анализ може да разкрие неочаквани изненади. Четенето им обогатява знанията ни за тези два езика и в същото време хвърля светлина върху историята на самото съкровище, придружено с дешифриране на неразчетените досега текстове.

МИРЧЕВА, Бойка. Успение Кирилово в южнославянската православна традиция. София: Кирило-Методиевски научен център, 2019, 244 с.
ISBN 978-954-97787-39-9.

Включва издание на преписите на Успение Кирилово, поместени в различни типове кодекси. В първата част се разглеждат текстологичните особености на текста, както и причините за включването му в състава на ръкописите, в които функционира, като по този начин се оформя пълна картина на текстовата история на Успение Кирилово в контекста на литературната и културната история на Балканите. Кирило-Методиевски студии 28

КОЛЕВА-ИВАНОВА, Камелия. Българският пуризм от Освобождението до Втората световна война (1878–1939 г). Шумен: УИ Епископ Константин Преславски, 2019, 251 с.
ISBN 978-619-201-273-1.

Изследва се пуризмът в езика в периода от 1878 до 1939 г. Предлага се авторска работна дефиниция на термина от социолингвистична гледна точка. Съгласно новия подход към езиковото явление се прави обстоен преглед на езиковата ситуация от Освобождението до Втората световна война с оглед на пуризма и се разглеждат чужди езикови ситуации, които са познати и са обект на внимание от страна на изследваните общественици.

ОТ СРЕДНОВЕКОВНИЯ немски до съвременния български език. София: УИ Св. Климент Охридски, 2019, 478 с.
ISBN 978-954-07-4777-4.

Съставители: Л. Бурова, М. Ендрева и др.

Съдържа докладите от конференцията в чест на 80-годишнината на изтъкнатия езиковед германист проф. Борис Парашикев, проведена през октомври 2018 в София.

САБОВА-СААВЕДРА, Димка. **Обобщеноличните изказвания в българския език – прагматични манипулации на синтактично ниво.** София: УИ Св. Климент Охридски, 2019, 144 с.
ISBN 978-619-7433-29-6.

Монографично изследване върху езиковите манипулации на ниво изречение, които авторката започва в предишната си монография за деагентивността в българския език. Изследваните при обобщеноличните изречения езикови механизми показват още по-непосредствена връзка с областта на прагматиката, на речевата ситуация и контекста. В книгата посочените изречения получават своето теоретично осветляване, след което авторката се спира обстойно на представените в българския език разновидности на употребата им в речта.

ХРИСТОВА-ШОМОВА, Искра. **Слово за Въведение Богородично от охридския архиепископ Теофилакт Български.** София: УИ Св. Климент Охридски, 2019, 232 с.
ISBN 978-954-07-4719-4.

Книгата проследява произведенията, посветени на празника Въведение Богородично в средновековната славянска традиция, като в центъра е хомилията с автор Охридския архиепископ Теофилакт Български. Историята, разпространението, текстологията и езикът на съчинението са повод да се направи анализ на създаването на преводи от византийски гръцки през старобългарската епоха, да се изведат особеностите на граматичната характеристика, синтаксиса и лексиката на Словото, да се направи съпоставка с други преводни текстове от същия период. Изданието на текста е съпроводено с речници и справочен апарат.

NOMEN est omen. **Научни изследвания в чест на 70-годишнината на проф. д-р Кирил Цанков.** Велико Търново: УИ Св. св. Кирил и Методий, 2019, 618 с.
ISBN 978-619-208-193-5.

Включва научни статии от разнообразни области на лингвистиката, които са били предмет на изследвания и от проф. Цанков: съвременен български език, социолингвистика, езикова култура, речев етикет, ономастика, българо-румънски езикови паралели, българският език като чужд и др.

ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ / THEORY OF LITERATURE

АВТОРИТЕТЪТ на смисъла. Теория и интерпретации. Пловдив: УИ Паисий Хилендарски, 2019, 440 с.
ISBN 978-619-202-426-0.

Съставители: Димитър Кръстев, Клео Протохристова, Яна Роуланд
Сборникът е посветен на седемдесетгодишнината на доц. д-р Атанас Бучков, дългогодишен ръководител на катедра „Българска литература и теория на литературата“ към Филологическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Включва статии на литературоведи от различни български и чуждестранни академични центрове.

АНЧЕВ, Панко. **Българският ум. Непрочетеният Захарий Стоянов.** София: Захарий Стоянов, 2019, 256 с.
ISBN 9789540913667.

Опит за нов подход и анализ на творчеството на Захарий Стоянов.

АСЕН Разцветников. **120 години от рождението на поета. Нови изследвания.** Велико Търново: ДАР-РХ, 2019, 192 с.
ISBN 978-954-9489-68-2.

Съставител: Иван Станков

Съдържа докладите от националната научна конференция под едноименния наслов, проведена през ноември 2017 г. във Велико Търново.

БОРИСЛАВОВ, Ясен. **Българският сатирично-хумористичен печат между двете световни войни.** София: M&MB, 2019, 240 с.
ISBN 978-619-188-320-2.

Нов поглед върху някои слабо познати и неизследвани моменти от историята на българската култура. На базата на значителен емпиричен материал изследването предлага опит за типологизация на сатирично-хумористичната преса и анализ на основните тенденции на развитието ѝ – политическа и развлекателна.

ЛИТЕРАТУРНО Търново. **Търновски писатели и книжовници от свети Теодосий Търновски до наши дни.** София: Огледало, 2019, 325 с.
ISBN 978-954-2927-42-6.

Съставител: Владимир Шумелов

Био-библиографски справочник. Съдържа данни за 330 личности, живели, творили и свързани с Велико Търново и региона от началото на XIV до началото на XXI в., както и 40 статии, които обговарят отделните периоди, контекстуализират живота и творческото дело на писателите, литературите и книжовниците през годините и вековете, като хвърлят допълнителна светлина върху отделни явления в литературата или епохата, през която са живели и творили.

НЕДЕЛЧЕВ, Михаил. **Как работи литературната история?** София: Нов български университет – Том 1. **Литературноисторически обзорни сюжети.** 2019, 432 с. ISBN 978-619-233-081-1.

Студиите в сборника обхващат хронологически явления от близо два века: от 1868 г. – първата година на новобългарската литература, до мистификационните постмодерни игри с антологийното и до литературния скандал около „Литературен вестник“ (2016 г.). Средична в композиционния замисъл тук е проблематиката на авангардисткото течение от 20-те години на XX век. Вниманието е насочено предимно към типологията на жестовете и биографическите обрати на достопетните писателски фигури (Иван Вазов, Константин Величков, Пенчо Славейков, Стоян Михайловски, Константин Константинов, Атанас Далчев, Николай Кънчев), към „вечни“ обекти и теми на литературата (пътванията, морето, пространствата на родното).

ПАВЛОВА, Лалка. **Асеновци и българската държавност в тетралогията на Фани Попова-Мутафова**. София: Български писател, 2019, 371 с.
ISBN 978-619-204-169-4.

Подробен, задълбочен и разгърнат анализ една от най-интересните трилогии в българската литература през XX век.

СТОЙКОВА, Ана. **Светци змееборци: Теодор Тирон, Теодор Стратилат, Георги Победоносец в южнославянската средновековна традиция**. София: Изток-Запад, 2019, 336 с.
ISBN 978-619-01-0465-0.

Книгата е посветена на християнската адаптация на древния митологичен мотив за змееборството и на неговото разпространение във византийската и в славянската агиография. Трудът се състои от три глави, в които е изследвано влиянието на мотива при формирането на всеки от трите култа – към Теодор Тирон, Теодор Стратилат и Георги Победоносец. Проследени са появата и развитието му в произведенията за всеки от тримата светци – от лишеното от драматизъм убийство на живеец в храстите звяр през символичната победа над чудовището с помощта на молитвата и кръстния знак до усложняването му в наратива за спасяването на царската дъщеря и покръстването на езическия град. На фона на византийската и други неславянски традиции са разгледани всички южнославянски преводи, редакции и преработки на Чудото на св. Теодор Тирон с майката и змея, Мъчението на Теодор Стратилат от Авгар и Чудото на св. Георги със змея, анализирани са ръкописният им контекст и особеностите на езика им. Във втората част на книгата са публикувани изцяло всички изследвани произведения.

ТОТОМАНОВА-ПАНЕВА, Мария. **Книги Царства в славянската хронографска традиция**. София: Кирило-Методиевски център, БАН, 2019, 212 с.
ISSN 0205-2253.

В книгата се анализира славянският превод на старозаветната Книга Царства, запазен в хронографски и извънхронографски източници, който досега е проучван само частично. Направено е изчерпателно текстологическо изследване на привлечените славянски преписи, като е реконструиран евентуалният хипотетичен архетип на старобългарския превод. Характеризирана е лексиката на паметника, като специално внимание се отделя на грешките в ръкописната традиция, които дават основание да се предположи неговият глаголически първообраз. Към изследването е приложен показалец на коментираните лексеми и справочен апарат.
Кирило-Методиевски студии 27.

ЧУДОМИР с перо и художническа четка, или Отново за границите между живописа и поезията. Велико Търново: Абагар, 2019, 192 с.
ISBN 978-619-168-224-9.

Сборникът съдържа материалите от конференцията под едноименния наслов, проведена през март 2018 г. в Казанлък.

1946. Между Царството и Народната република. Годината на прокомунистическия прелом. Поетика на новия канон. София: Кралица Маб, 2019, 430 с.
ISBN 978-954-533-180-0.

Съставител: Пламен Дойнов

Сборникът съдържа докладите от научната конференция „1946“, състояла се през ноември 2016 г. в Нов български университет, посветена на литературните събития и полемики от една година в перспективата на цялостното развитие на българската литература от средата на XX век. Събития и текстове се осмислят чрез участието на политически и литературни персони като Никола Петков, Кръстьо Пастухов, Коста Лулчев, Георги Димитров, Васил Коларов, Трифон Кунев, Цвети Иванов, Константин Константинов, Михаил Арнаудов, Константин Петканов, Людмил Стоянов, Малчо Николов, Йордан Вълчев, Павел Вежинов и др.

ЦАМБЛАКОВИ четения. Велико Търново: УИ Св.св. Кирил и Методий, 2019, 416 с.
ISBN 978-619-208-195-9.

Съставител: Димитър Кенанов

Сборникът съдържа материали от Международната научна конференция под едноименния наслов, проведена през ноември 2015 г. във Великотърновския университет.

ЯВОРОВ. 140 години от рождението на поета. Нови изследвания. Велико Търново: ДАР-PX, 2019, 392 с.
ISBN 978-954-9489-65-1.

Сборникът съдържа нови изследвания, представени на Националната научна конференция „140 години от рождението на Яворов“, състояла се през януари 2018 г. в Чирпан. Студиите и статиите интерпретират различни страни от поезията, публицистиката и драматургията на Яворов, тълкуват го в контекста на епохата, като коментират връзки и диалози на поета с други автори, разглеждат аспекти от рецепцията на неговото творчество. Публикувани са архивни материали. Поместена е подробна библиография за издания на Яворов и писаното за него в периода 1998–2008 г.

ИЗКУСТВО / ART

БОЖИНОВ, Антоан. Авторски свидетелства. Субективен документализъм в българската фотография 1970–1991 г. София: УИ Св. Климент Охридски, 2019, 303 с.
ISBN 978-954-07-4592-3.

Изследват се „авторските свидетелства“ (документ, който се издава от Патентното ведомство и удостоверява лични права върху изобретение) във фотографията в България през периода 1970–1991 г., връзката между факти, думи и образ, личният поглед към документа и в крайна сметка – конфликтът между истината и лъжата. Представени са творби на 11 български автори от периода. Те очертават границите на явлениято „субективен документализъм“, положено в максимално широк културно-исторически контекст. Изследва се и напрежението между термините в професионалния език и безсмисления политически новогovor.

БОРИСОВ, Теодор. **Райко Алексиев – 150 избрани карикатури.** София: БИ 93, 2019, 164 с.

ISBN 978-619-7496-36-9.

Първи по рода си албум, посветен на едно от емблематичните имена в историята на българския хумор и сатира – Райко Алексиев. Всяка една от рисунките е придружена с коментар за събитието или процеса, станали повод за нейното създаване.

ВЪЛЧИНОВА-ЧЕНДОВА, Елисавета. **Концептът „нова звукова сетивност“ – творчески проекции: Димитър Христов, Владимир Панчев, Георги Арнаудов.** София: Институт за изследване на изкуствата – БАН, 2019. 240 с.

ISBN 978-954-8594-82-0.

Книгата е посветена на актуален за съвременността творчески проблем – търсенето на нова естетика и нов музикален език в полето на Art Music. Най-общо той е изразен с термина „нова звукова сетивност“, въведен като естетическа и музикалнотехнологична категория. Това е свързано с мисленето за музиката като ново звуково пространство. Изследвани са примери от три индивидуални композиторски проекта – на Димитър Христов, Владимир Панчев и Георги Арнаудов. Анализирани са различни проекции на „новата звукова сетивност“, разгледани в хоризонта на новата музика.

МАРИНСКА, Ружа. **Добри Добрев/Dobri Dobrev 1898–1973.** София: Нов български университет, 2019, 236 с.

ISBN 978-619-233-080-4.

Монографично изследване, посветено на 120-годишнината от рождението на художника. Двуетично издание на български и английски език.

СЛЕДИТЕ се губят. Дружеството на южнобългарските художници (1912–1948). София: Мултипринт, 2019, 175 с.

ISBN 978-619-7195-17-0.

Съставител: Пламен Петров

Проследява се развитието на Дружеството през различните периоди на неговото съществуване. Поставени са акценти както върху предисторията на художественния живот в Пловдив, така и на отцепилите се от Дружеството в края на 20-те години автори, които образуват просъществуващата за кратко художническа група „Звено“. Не по-малко важен и интересен момент е прочитът на историята на Дружеството в годините след 1944 г.

ХАДЖИЙСКИ, Иван. **Дупнишките художници.** Дупница: Арт медиа Плюс, 2019, 580 с.

ISBN 978-619-7113-45-7.

В монографията са представени деветдесет и трима от най-видните майстори на четката, родени или творили в Дупница от началото на XX век до днес.

POST-TOTALITARIAN cinema in Eastern European Countries: Models and Identities. София, 2019, 218 с.

ISBN 978-95-48594-79-0.

Съставител: Надежда Маринчевска

Съдържа докладите от Международната конференция „Посттоталитарното източноевропейско кино – модели и идентичности“, проведена през ноември 2018 г. във Велинград.

РЕЧНИЦИ / DICTIONARIES

НАНОВА, Ани. **Български синонимен и антонимен речник с фразеологизми.**

София: Просвета, 2019, 600 с.

ISBN 978-954-01-3928-9.

Речникът съдържа над 30 000 думи със синонимните им значения, 6 000 антонима, 4 000 фразеологизма.

РАДЕВА, Пенка. **Нов речник на имената у българите.** София: АИ Проф. Марин Дринов, 2019, 455 с.

ISBN 978-954-322-996-3.

Представя представя българския именен фонд. Включва лингвистична, социокултурна и историческа информация, свързана с научното, съвременно осмисляне на имеобразуването и именуването в езиков и извънезиков контекст.

НАУЧНА ПЕРИОДИКА 2019

PERIODICALS

Балканско езикознание/Linguistique balkanique. БАН, Институт за български език. Гл. ред. проф. Анна Чолева-Димитрова. ISSN 0324-1653.

2018, № 2: Шапошников, А. К. Балканский языковой союз: краткий обзор проблем и новых решений, 102–135; **Keremidchieva, Sl.** The Significance of Linguistic-Geographic Data, 136–144; **Kocheva, A.** Structural Models in the Derivational Formation of Lexemes that Mean *Rye* in Different European Languages, 145–149; **Yanakieva, Sv.** 'ΙΣΤΡΟΣ and the Palaeo-Balkan Linguistic Space, 150–154; **Lechber, C.** Balkanologie vs. Indologie: Untersuchung von Slangwörtern, 155–166; **Kyuchukov, Hr.** On the Regional Standardization of Romani in the Balkans, 167–188; **Saldzhiev, Hr.** Calendar Terms from the Protobulgarian Calendar – Etymologization and Interpretation Challenges, 200–214; **Илиева, Т.** Синтаксико-семантические типы и лексико-семантические модели многокомпонентных слов в древнеболгарском и церковнославянском языках. Composita adjectiva. 215–234.

Българска етнология. БАН, Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей. Гл. ред. Анелия Касабова ISSN 1310-5213.

2019, № 2: **Марков, И.** Емоции и семейни отношения в условията на транснационална миграция. Случаят на *гораните* от Косово, 152–169; **Скумов, М.** Особености на традиционния солодобив в Поморие до 20-те години на XX век, 170–188; **Любенов, Г.** Печалбарите в района на Западна Стара планина, 189–208; **Ангелов, А.** Бележки върху колективната жертва/курбан, 209–221; **Тесаев, З. А.** Към въпроса за етногенезиса и историята на чеченско-българските контакти в Ранното средновековие, 222–240.

Български език. БАН, Институт за български език. Гл. ред. доц. д-р Т. Александрова. ISSN 0005-4283.

2019, № 2: **Благоева, Д.** Неофразеологизацията в българския език (в съпоставка с руски), 15–35; **Георгиева, Ст.** Сравнение на фразеологичните фондове на руския и българския език (развитие и проблеми), 36–48; **Кръстева, Т.** Пиянството в устойчивите сравнения в българския и руския език, 49–62; **Панчев, И.** Паремии за парите в три славянски лингвокултури: българската, руската и словашката, 63–72; **Радю-Беженару, Кр.-А.** Концептуализацията на интелигентността и глупостта в българската и румънската

фразеология, 73–80; **Генев-Пухалева, И., М. Хебал-Йежерска и Й. Билинска.** Славянската фразеология за изразяване на визуална семантика, 81–92; **Яскот, М.** Отражение на културни компоненти във фразеологичните единици, 93–106; **Легурска, П. и Т. Кръстева.** Каталогизиране на устойчивите сравнения в българския език (върху материал от българския национален корпус), 107–119; **Парашкевов, Б.** Размисли относно структурата на думата *светотатство*, 120–124; **Микова, Л.** За поставянето на шпации и кавички при абривиатурите, 125–127.

2019, № 3: Сараманду Н. и М. Невачи. Лингвистичен мотивационен анализ на балкански и романски характерни особености в *Европейския лингвистичен атлас*, 13–26; **Антонова-Василева, Л.** Названията за плашило в българските диалекти, 27–37; **Митринов, Г.** Български езикови следи в гръцкия говор на гр. Суфли (Западна Тракия), 38–52; **Ушева, К.** Фонетико-фонологична характеристика на говора на село Горно Драглище, Разложко, 53–64; **Шерочук, Й.** Диалектният речник като проявление на опазването на народната култура, 65–76; **Каневска-Николова, Е.** Турско-български хибридни съществителни имена за лица с пейоративно значение в смолянския говор, 77–88; **Кочева, А.** За семантичния срив при названията от народната ботаническа (дървесна) таксономия, 89–96; **Халил, А.** Номинационна характеристика на понятията за видовете традиционни алкохолни напитки в българските социални говори, 97–103; **Долински, Й.** Още за обхвата на словообразователната категория *nomina instrumenti* (NInstr) и за словообразователните парафрази на дериватите със значение *средство за действие* върху материал от български формации със суфикс *-а/-я*, 104–114; **Кунева, И.** Особенности при писане на съставни собствени имена, включващи числително редно име, 115–116.

2019, Приложение: Савова, И. Синтаксис и хиперсинтаксис, 15–30; **Иванова, Е. Ю.** Граматически категории в структурата на българското подчинено изречение: контекстово обусловени значения и реликтови състояния, 31–48; **Коева, Св.** Типология на рестриктивните и нерестриктивните изречения в български, 49–76; **Тишева, Й.** Означаване на синтактични отношения: предложни и именни фрази, 77–92; **Осенова, П.** Явни и неявни връзки при моделиране на синтактичните отношения, 93–99; **Попова, В.** Синтактични иновации в българския детски език, 100–111; **Влахова-Руйкова, Р.** Задпоставените определения – някои семантични и синтактични въпроси, 112–120; **Джонова, М.** Удвояване на релатива *който* в българския език, 121–133; **Лесневска, Д.** Синтактични особености на българските и руските делови писма (в съпоставителен план), 134–140; **Несторова, П.** Една модерна теория в българския синтаксис на границата на две столетия, 141–150.

Свободен пълнотекстов достъп: <https://www.balgarskiezik.eu/archives.html>

Български език и литература. МОН, Гл. ред. проф. д-н Маргарита Георгиева.
ISSN 0323-9519.

2019, № 4: Шанова, З. Практическият български език в бакалавърската степен на Санктпетербургския университет, 343–352; **Ivanova, E. and A. Zimmerling.** Shared by All Speakers? Dative Predicatives in Bulgarian and Russian, 353–363; **Kotova, M. Yu.** The Specifics of Bulgarian Proverbs in the Russian-Bulgarian-CzechSlovak-English Paremiological Core, 364–372; **Чолева-Димитрова, А. и Влахова-Ангелова, М.** Състояние и проблеми на българската личноименна система, 373–389; **Петрова, Г.** Подчинени определителни да-изречения в българския език: семантична специфика, 390–398; **Димитрова, Д.** Ядрени и/или периферийни средства за изразяване на презумптивна семантика в българския и в новогръцкия език, 399–406; **Милтенев, Я.** Щрихи от историята на българския Златен век: преводната литература в контекста на духовното присъединяване към византийската общност, 407–418; **Караиванова, Ст.** „Дъждовните“ визии в поезията на Атанас Далчев, 419–428.

2019, №: 5: Георгиева-Тенева, О. Християнско смирение и гражданска непримиримост в детското творчество на Константин Величков, 508–516; **Dobrikova, M.** Translation of Fiction as a Specific Form of Bulgarian-Slovak Intercultural Communication II, 546–554.

2019, №: 6: Баева, А. За обема на фразеологията, 594–605; **Davitkov, I.** On the Processes of Adaptation of Bulgarian Names in Tsaribrod, Serbia, 606–615.

Резюмета на статиите на български език: <https://bel.azbuki.bg/>

Български фолклор/Bulgarian folklore. БАН, Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей. Гл. ред. Станой Станоев. ISSN 0323-9861.

2018, № 4: Антонов, Ст. Хан Татар и Тодорка (Един прочит на варианта от Велико Търново), 451–474; **Савова-Цолова, Е.** Детските страшни истории – вчера и днес, 475–497; **Папучиев, Н.** Идеология за масова употреба: носталгията и ревитализацията на вещите от всекидневието на близкото минало, 498–514; **Дончев, К.** Българската обичайна система на наследяване и обичайните системи на наследяване във Франция и на мароканските бербери – опит за сравнение, 515–528; **Матанова, Т.** Немски мигранти и институции в България – типове и функции, 529–548; **Стефанов, Г.** Една „риза“ за нестинарска икона от с. Визица, община Малко Търново, 549–556.

2019, № 1: Сантова, М. Читалището: трансмисия, единение, институция, 5–14; **Байракова, С.** Читалищата като част от развитието на гражданския сектор в България в периода от 1878 г. до 1944 г., 15–31; **Ненова, С.** Общности и читалищна институция в съхранението на нематериалното културно наследство – нормативни документи и практики, 32–49; **Налбал-**

тян-Хачерян, С. Общински годишни програми за развитие на читалищна дейност в контекста на опазване на нематериалното културно наследство, 50–59; **Карамихова, М. и П. Ст. Петков.** Читалищата в съвременното университетско преподаване (Проучване на случай – Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“), 60–67; **Заячка, П.** Общност и право на културно наследство в Конвенцията на Съвета на Европа за значението на културното наследство за обществото, 68–88.

Българско музикознание/Bulgarian musicology. БАН, Институт за изследване на изкуствата. Гл. ред. ст.н.с. ди Елисавета Вълчинова-Чендова. ISSN 0204-823X.

2018, № 4: Жунич, Е. Оперознанието в изследователската група „Музикален театър“. Ракурси, 5–15; **Янева, А.** 90 години балетно изкуство в България. Постановъчни и изпълнителски практики. Изследователски ракурси, 16–24; **Каракостова, Р.** 100 години професионален оперен театър в България. Постановъчно-изпълнителски опит и репертоарни тежнения, 25–33; **Ценова-Нушева, М.** Тенденции при рецепцията на жанра мюзикъл в България през шейсетте години на XX век, 34–42; **Стателова, Р.** Естрадната песен и нейните критици, 43–50; **Жабева-Папазова, Ю.** Алтернативната роксцена в Скопие и София, 51–58; **Лешков, А.** Бележки за музиката при свършека на мисълта (есетата на Чавдар Мутафов и духът на междувоенната ни култура), 59–68; **Шушулова-Павлова, М.** Краудсорсинг и възможностите му за привличане на публика за музикална продукция, 69–80; **Данова-Дамянова, Д.** „Софийски музикални седмици“. Архивните документи, 81–103.

2019, № 1: Дякон Иванов (Кюмурджийски), И. От началото към безкрая – от първообраз към образ и отобраз – изследователски парадигми в изследването на *ангелската песен* в християнската химнография и пеене, 3–22; **Антонова, П.** Неосъществени творчески идеи – немскоезичната кореспонденция и автобиографичните документи в личния архив на Димитър Ненов (1901–1953), 47–63; **Георгиева, И.** Вокалната работа в хор „Бодра смяна“ и диригентският метод на Бончо Бончев, 64–86.

2019, № 2: Найденова, Г. Взаимодействия между полетата на музикалната самодейност и на професионалните музиканти между есента на 1954 и 1960 година, 3–24; **Каракостова, Р.** Патината на времето в „Старинната монета“ (1965), 63–75; **Венкова, Ст.** Биографичните данни за Николай Ив. Николаев (1852–1938): нови факти и съвременен прочит, 76–94; **Данова-Дамянова, Д.** „Софийски музикални седмици“ и Европейската асоциация на музикалните фестивали, 95–114.

Годишник на Асоциация „Онгъл“. асоциация за антропология, етнология и фолклористика „Онгъл“. Гл. ред. Росен Малчев. ISSN 1311-493X.

2019, 17: Рангочев, К. Нацията: мит/или реалност (Теоретични модели и практически реализации в началото на XXI век), 15–37; **Христозова, М.** Приключи ли дискусията за *Веда Словена*? „Ведическите“ песни между Костурско, Меглен и Неврокоп, 38–43; **Марушев, Е.** Додавки към темата за *Веда Словена* и Стефан Веркович, 44–47; **Младеновска-Ристовска, К.** Митовете, стереотипите и мистификациите за Александър III Македонски, 48–69; **Тончева, В.** Паметта за последната песен на Левски – истина или мистификация, 70–83; **Ненов, Н.** Образът на „Червената армия“ в устните разкази и колективната памет, 84–99; **Захов, Г.** Поп Стоица от с. Рельово – сподвижник на митрополит свети Симеон Самоковски, 100–107; **Ненов, И.** Короната, скипърът и златното съкровище на цар Иван Шишман, 108–111; **Томов, С.** Българското офицерство след 1944 г. Два примера от Самоков, 112–131; **Илиева, Т.** Езичеството през призмата на средновековния български книжовен език, 132–155; **Трифенова, И.** Специфична лексика в гръцкия текст на Книга Откровение на св. Йоан Богослов, 156–184; **Узунова, Д.** Южнославянските преводи на цикъла на Агапий Ландос „Чудеса Богородични“, 185–199; **Братанов, И.** Езикът на „Писменница на славянскій-а языкъ“ на Иван Н. Момчилов (Правописни, фонетични и граматични особености), 200–222; **Сивилова, Я.** Фразеологизмът като стереотип (Бележки върху етнолингвистичния подход на Й. Бартмински), 223–231; **Струганова, Е. Н.** Устойчивите сравнения като стереотипни магически ситуации: водата като природна стихия, 232–241; **Рашева, И.** За културната конотация в образите на Кирил и Методий в химна на Стоян Михайловски, 242–249; **Моллов, Т.** Героят и неговият кон в Сухата планина (Митопоетични реликти в няколко български народни песни), 250–265; **Малчев, Р.** Ваимовръската между *змей* и *воден бик* (Един конкретен пример от Северозападна България), 266–276; **Демирев, Вл.** „Тъз история да се изкове на каменна плоча“ – за фолклорната биография ма мястото и дописването ѝ, 277–287; **Добревски, Д. Ив.** Едно почти етнографско изследване на с. Байкалско, Радомирско (Подбран материал за издаване на алманах), 288–299; **Dimitrova, P.** The feast of St. Marina – an event that unifies the Bulgarian-Macedonian minority in Mala Prespa region, 300–309; **Атанасова, И.** Енеолитските наофалища во источниот дел на Република Северна Македонија (Анализа на средниот тек на р. Брегалница и најблиските паралели), 310–324; **Сламков, Е.** Еден железен меч од локалитетот Вардарски рид-Гевгелија (Античка Гортинија), 325–334; **Иванова, Ј.** Првоповиканиот апостол Андреј или 41. Псалм Давидов, 335–346; **Стојанова, Бл.** Св. Христифор и св. Ѓорѓи – победници над смртта, 347–354; **Доневски, Ј.** Ранохристијанските базилики во Кратовскиот регион, 355–365; **Жалов, А. и К. Стоичков.** Водовземни и канализационни съоръжения на българския манастир „Св. вмчк Георги Зограф“ – Света гора Атонска, Гърция, 366–374; **Беличовска, Д.** Традиционно и модерно, стереотипи и интерпретации във вестник „Родолубец“ на Илия Йовчев, 375–388; **Иванова, Й.** Различните наративи за село Карлуково,

389–396; **Димитријевски, А.** Современите начини на пренесување на македонскиот музички фолклор, 397–401; **Власков, Вл.** Човешкото въздействие върху съвременния климат – мит или реалност, 402–415; **Добревски, Д. Ив.** Митове и стереотипи в съвременния дизайн, 416–423.

Дриновски сборник. Българска академия на науките, Харковски национален университет „В. Н. Каразин“. ISSN 2218-0567.

2018, 9: **Бурда, Т. М.** Професийна подготовка българ в университетите на Русийската империя (1878–1915 гг.), 141–147; **Готовска-Хенце, Т.** Васил Априлов – архитект на българските културно-просветни коридори, 148–159; **Ненова, С.** Читалищата през Възраждането – между опита на другите и българската специфика, 160–168; **Явашчев, С.** Професионалната подготовка на офицерите в България (1878–1945 г.), 169–179; **Миколенко, Д. В.** Политична спадщина Стефана Стамболова у системі освіти Болгарії (1895–1912 гг.), 180–187; **Якімова, А. М.** Университетська освіта за М. Драгомановим: національна модель і європейський досвід, 221–226; **Лиман, С. И.** Кирилло-Мефодиевская тематика в творчестве одесских историков XIX – начала XX в., 238–246; **Елджеров, С.** Хърватският педагог и училищен деец Степан Басаричек и развитието на българското образование в края на XIX – началото на XX век, 277–287; **Квилинкова, Е. Н.** О караманлийской литературе как источнике знаний по Библейской истории и преданиям (в связи с вопросом об использовании гагаузами письменности и языка), 298–304; **Самойленко, Н. И.** Образ Болгарії (1944–1989) в українській навчальній літературі 1966–2010 гг., 384–390; **Назърска, Ж.** Политически преход и средно образование в България (1944–1950): case study на Първа софийска девическа гимназия, 391–401; **Самуилова, С. В.** Позволеният културен обмен между НРБ и САЩ през 60-те години на XX век, 402–411.

Език и литература. Съюз на филолозите българисти. Гл. ред. Боян Вълчев. ISSN 0324-1270.

2019, № 1–2: **Дамянова, Р.** Защо да четем Борис Йоцов? 9–18; **Григоров, Д.** Какво остава зад историята? Борис Йоцов и неговата философия на историята, 19–33; **Капралова, Н.** Интересът на Борис Йоцов към българи, учили в Прага през XIX век (Фамилия Горанови), 39–45; **Пътова, Н.** Борис Йоцов като директор на Народния театър, 45–53; **Спасова, А.** Говорещият архив: Борис Йоцов, 54–65; **Желев, Н.** Документи от и за Борис Йоцов в различни архиви, библиотеки и сбирки, 66–68; **Китанова, К.** Проектът „Борис Йоцов“ на XVI международен конгрес на славистите в Белград (20.–27.8.2018 г.), 69–73; **Славова, М.** Античната диатеза и нейните метаморфози във възрожденските граматика на българския език, 85–118; **Цибранска-Костова, М.** Историята на Пров от апокрифа „Повест за Кръстното дърво“ в молдовски препис от XVI век, 119–132; **Митринов, Г.** Родопски ли е дамаскинът, съхраняван в архива на родоповеда Стою Н.

Шишков?, 133–143; **Савеска, О.** Манифестът на Дружеството за борба против поетите – последна „дадаистична замашка“ на ямболските авангардисти, 144–151; **Давитков, И.** Аорист и имперфект в българския и сръбския език – значения и употреби, 152–168.

Свободен пълнотекстов достъп: <http://www.ezik-i-literatura.eu/>

Епохи. Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“. Гл. ред. доц. д-р Николай Кънев. ISSN 1310-2141.

2019, № 1: Добрев, И. Тамгата – хералдичен знак на прабългарския владетелски род Дуло в неговата представителна функция, 51–79; **Попов, Т.** Българският първенец Охтум, 80–86; **Constantin, C.** Grain market integration in the Lower Danube region (1829–1853), 87–99; **Йосиф, митрополит Тетовско-Гостиварски.** Архиепископските църковно-народни събори на Македонската православна църква, проведени в периода от 1968 до 1977 година, 100–106; **Тютюнджиев, И. и Н. Митев.** Варненската митрополия в историографските проучвания, 127–136; **Иванов, С.** Няколко документа от фонда на Културно-просветно дружество „Тракия“ – Тополовград, свързани с националноосвободителното движение на тракийските българи, 137–144.

Свободен пълнотекстов онлайн достъп: <http://journals.uni-vt.bg/epohi/bul/vol27/iss1/>

Известия на Института за български език. БАН, Институт за български език. Отг. ред. Максим Стаменов. ISSN 0323-9934.

2018, 31: Гаравалова, И. Г. Анализ на морфологическата категория ‘неопределеност/определеност’ в българската езикова система от гледна точка на възникване, развой, устойчивост и специфика на морфологичния показател за детерминираност, 7–62; **Джонова, М.** Индиректни ли-въпроси в българския език, 63–76; **Паскалев, Н.** Комлиментите в съвременния български език, 77–106; **Митринов, Г.** Българското възрожденско църковно-историческо наследство в Беломорието. II. Надписи на икони и плащаници, 137–161; **Милтенов, Я.** За някои характерни теми в слова и поучения, приписвани на св. Климент Охридски, 162–175.

2019, 32: Цибранска-Костова, М. Законът и законовите книги: два примера от преводната юридическа книжнина на Славянския юг през XIV век, 7–52; **Илиева, Т.** Препозиционализацията като словообразователен способ в старобългарски език, 53–101; **Михайлова, Б., Е. Търпоманова и А. Мирчева.** Лексикално изразяване на тъгата: от Омировия език до съвременния български, 102–133; **Sosnowski, W., M. Jaskot and D. Blagoeva.** О концепции „Leksykonu aktywnej frazeologii bulgarskiej i polskiej“, 134–159; **Алексова, К.** За процеса на граматикализация на един в полето на неопределеността, 160–199; **Марковска, В.** Граматично значение и видове граматикализация, 200–216; **Коева, Св.** Характеристика на съществителното

като присъединяваща част за релативни изречения в български, 217–245; **Панчев, И.** Езикова манипулация в България през периода 1945–1989 г.: изграждане на концепта *бъдеще*, 246–275; **Stamenov, M.** Quo vadis Bulgarian studies: Prof. Machiel Kiel on Bulgaria and Bulgarians. Part I, 276–332.

Исторически преглед. БАН, Институт за исторически изследвания. Гл. ред. И. Тодев. ISSN 0323-9748.

2018, № 4: Данев, Н. Възгледите на император Мануил II Палеолог и политическата идеология на Византия от края на XIV век, 5–31; **Димитров, Ст.** Демографска характеристика на рударското население в град Елхово и региона (XV–XVI в.), 32–63; **Данова, Н.** Възгледите на Петър Берон за детската възраст, 64–113; **Златарски, Вл.** Развитието на румъно-българския антагонизъм 1878–1916 г., 114–150; **Иванов, К.** Организационна дейност и политическа пропаганда на комунистите във Вардарска Македония през 30-те и началото на 40-те години на XX век, 151–177; **Стоянович, П.** Две негативни английски кампании срещу произхода на Фердинанд I Български, 178–188.

2019, № 1: Тодорова, О. Недоразказаната история на робството: към предпоставките на една публична „война на термините“, 5–56; **Найденев, И.** В света на свищовските търговци братя Кръстич: предприемаческа култура, бизнес практики, етика и манталитет, 57–84; **Боев, Б.** Обвинени в подбuditелство към вражда и омраза. Съдебни преследвания срещу български студенти през 30-те години на XX век, 85–109; **Стоилова, Т.** Петър I в съчиненията на германските автори (края на XVII – началото на XVIII век), 110–153; **Кривошиева, Й.** Из дейността на общинското управление и Комитета за стопански грижи и обществена предвидливост в Пловдив през Първата световна война (1914–1918), 154–186.

История. МОН. Гл. ред. проф. д-р Пламен Митев. ISSN 0861-3710.

2019, № 3: Радулов, Цв. Фактори в международната дейност на БКД до началото на XX век, 231–250; **Попов, Т.** Политическото присъствие на възобновеното Българско царство в днешна Молдова (XII–XIV в.), 251–276; **Терзиева, М.** Толстоизмът и обществените организации в България през първата половина на XX век, 277–290.

2019, № 4: Ганов, Д. Второто завещание на д-р Петър Берон и образователната реформа на Мидхат паша, 343–354.

2019, № 5: Бужашка, Б. Българското църковно представителство в Истанбул и въпросът за вдигане на схизмата, 447–465; **Паев, К.** Участието на Тодор Бурмов в изготвянето на първоначалния проект за Органически устав на Българското княжество, 466–483.

Резюмета на статиите на български език: <https://history.azbuki.bg/history/archive/>

Културно-историческо наследство: Опазване, представяне, дигитализация. Институт по математика и информатика при БАН. Редактори: проф. д-р Петко Ст. Петков и доц. д-р Галина Богданова. ISSN 2367-8038

2019, 5, № 1: Панева-Маринова, Д., Г. Сенка, Д. Лучев и Максим Гойнов. Цифрови технологии за е-учене на изкуство и култура, 12–21; **Богданова, Г.** Разработване на нови решения в областта на представянето и опазването на културно-историческото наследство в регион Север+, 22–38; **Вълев, И., Г. Чохаджиева и М. Тютюнкова.** Проектът „По пътя на българските градинари“ – идеи, резултати, перспективи, 39–49; **Атанасова, В.** Индо-българските дружества за приятелство като инструмент на политиката на България в Индия (50-те – 80-те години на 20 век), 50–64; **Колева, Д.** Архитектура с културна и обществена стойност, запечатана в 150 годишната история на търновското читалище „Надежда“, 65–72; **Кръстева, М.** Дирекцията за обществена обнова и Дирекцията на националната пропаганда през погледа на карикатуриста Райко Алексиев (1934–1943 г.), 73–85; **Панайотова, Е.** Митологични архетипи в творчеството на Владимир Димитров – Майстора, 86–99; **Гълъбова, Л.** Иконографията на свети Йоан Рилски през очите на поклонниците, 100–115; **Пиперков, П. и Л. Гълъбова.** Образът на свети Йоан Рилски в светите места и устойчивият туристически ефект от поклонничеството, 116–138; **Робов, М.** Една емблематична находка за Великата лавра „Св. Четиридесет мъченици“, 139–149.

Свободен пълнотекстов достъп: <http://www.math.bas.bg/vt/kin/book-5-1-bg.php>

Литературна мисъл. БАН – Институт за литература. Гл. ред. Николай Аретов. ISSN 0324-0495.

2019, № 2: Шват-Гълъбова, Гр. Мигриращи идеи в капсулите на (без) паметта, 3–21; **Русева, В.** „Богомилски легенди“ на Николай Райнов – неразчетената мистификация, 22–55; **Игов, А.** Царкиня в градината: кое е общото между Димчо Дебелянов и Езра Паунд, 56–69; **Николова, Д.** Парадоксите на една несбъднала се рецепция, 70–120.

Резюмета на статиите на английски език: <https://litmis.eu/year2019/issue-2-2019>

Македонски преглед/Macedonian Review. Македонски научен институт. Гл. ред. проф. Александър Гребенаров. ISSN 0861-2277.

2018, № 4: Филипov, К. София и Скопие в режим на парадоксална нормалност, 7–20; **Filipov, K.** Sofia and Skopje in a Paradoxical Normality Mode, 21–34; **Попов, Т.** Куберова България (ок. 680–718 г.), 35–56; **Петров, Т.** Награди и награждавания в 26-и пехотен Пернишки полк през Първата световна война, 57–66; **Бего, Ф.** Албано-българските отношения в рамките на Голямата война: инициативи, съмнения и провали, 67–90; **Борисов,**

Т. Македонските клубове в системата на българския футбол в периода на Втората световна война. Случаят „Македония“ (Скопие), 91–108; **Королов, Л.-Л.** Развоят на праславянските *tj/kj и *dj/gdj в диалектите на четири села в Югозападна Македония, 109–116; **Пенчев, Вл.** Статистическо изследване за етнодемографията на Македония през 1914 г. от Владимир Сис, 117–138; **Панчев, А.** Етнически състав на населението в Западна Македония през Втората световна война по албански официални статистики, 139–148.

2019, № 1: Елдъров, Св. Светият престол и българите от Пий IX до Франциск, 7–17; **Eldarov, Sv.** The Holy See and Bulgaria from Pius IX to Francis, 18–28; **Симеонова, Л.** Перипетиите около публикуването на т.нар. Дюканжов списък и мястото на Шарл Дюфрен, съор Дюканж във френската византология от XVIII в., (1610–1688), 29–38; **Христосков, Р.** Крепостите на Енидже Вардар в пътеписа на Евлия Челеби – „просто легенда“ или наследство от Античността и Средновековието, 39–56; **Александрова, Е.** ВМОРО и хигиената на българското християнско население в Македония и Одринско (1905–1912 г.), 57–68; **Ташев, С.** Българите в демографската статистика на администрираните от Франция райони на Албания (1916–1920), 69–80; **Андреев, А.** Майската празничност в НР Македония на страниците на в. „Нова Македония“ (1955–1956 г.), 81–100; **Винаров, И.** Проблеми и перспективи пред европейската интеграция на Западните Балкани, 101–126; **Лефтеров, Ж.** Дневник за действията на партизанската рота на подпоручик Никола Лефтеров към Македоно-одринското опълчение (17 септември – 30 декември 1912 г.); 127–140; **Жила, Л. и Я. Дамяновска.** „Their name liveth for evermore“: имена 852 българских воинов, захороненных в годы Первой мировой войны в гор. Скопье, 141–164.

Минало / Minalo. Гл. ред. Любомир Юруков. ISSN 1310-3415.

2019, № 2: Мухова, Св. Към въпроса за образа на Бенковски и запазените негови писмени документи, 4–15; **Жечев, Н.** Из миналото на българите от Крайова. Някои данни за родолюбивата дейност на братя хаджи Данилови, 16–40; **Радославов, Г.** Из историята на Държавни мини „Перник“. Пернишката мина подкрепя организационно и финансово благотворителни дружества в България, 69–89.

2019, № 3: Звездов, Ст. Едно легендарно сведение за славяните в агиографското съчинение „Мъчението на Орентий и братята му“, 27–30; **Иванов, Р.** Вакъфските мюлкове на Садразам-ъ Азам Кара (Гази) Ахмед паша в каза Самоков, 31–33; **Ангелова, Р.** Кумановско окръжно управление съобщава, 34–53; **Кривошиева, Й.** Маслобойната фабрика в Пловдив (1930–1947 г.), 54–67; **Минчева, Н.** Мюсюлманската общност в Силистра в политиката на БКП (1944–1958), 68–84.

Проблеми на изкуството/Art Studies Quarterly. БАН, Институт за изследване на изкуствата. Гл. ред. доц. д-р Бисерка Пенкова. ISSN 0032-9371.

2019, № 1: Далкалъчева, Р. Авторски издания за деца – иновативни славесно-визуални наративни модели, тематична ангажираност и стилистично многообразие, 3–12; **Гаджева, К.** Жените в българската фотография. Фокус върху 70-те години на XX век, 13–21; **Planchette, Y.** Le cas des „églises sépulcrales bulgares“: vers une reconsidération du concept d'André Grabar?, 22–31; **Гергова, И.** Образите на св. Трифон в православното изкуство по българските земи. Функционална характеристика, 32–39; **Парпулов, Г.** Жезълът на бачковските игумени, 40–44; **Каблешкова, Р.** Българският архитектурен комплекс на Златния рог, 59–61.

2019, № 2: Гаджева, К. Първите илюстрации към приказката „Червената шапчица“, 3–10; **Георгиева, М.** Александър Божинов и Елин Пелин – един творчески екип в детската литература, 11–18; **Митева, М.** Минчо Никифоров и първото изображение на Ян Бибиан в контекста на периодиката за деца от 1930-те години, 19–26; **Балчева-Божкова, М.** Жените художнички и графичното оформление на детската книга в периода между двете световни войни, 27–33; **Николова, Ст.** Николай Райнов и приказната повест „Княз и Чума“, 34–42; **Генова, И.** В широкия свят: българските художници на детски книги през 1960-те години, 43–50; **Радева, М.** Художествената илюстрация за деца в България през 80-те години на XX век, 51–59.

2019, № 3: Николова, К. Том Стопард в България, 12–22; **Йорданов, Н.** Съвременната българска сцена и преживяването на обществена идентичност, 23–30; **Veselovska, H.** The Balkan Connection: Mykola Sadovsky, Bulgaria and the Early Days of the Ukrainian Theatre, 31–34; **Николова, Р.** Настроения за реформи в българския тетър през 70-те години на XX век, 35–39; **Топалджикова, А.** Театралното пространство – веществено и метафизично, 40–46; **Джарова-Караколева, Я.** Телевизия THE END. Ще сложат ли социалните мрежи/медии край на телевизията, 47–51; **Каменова, З.** За границите на драматичния и кукления тетър в режисурата на Веселка Кунчева, 52–61.

Проглас. Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“. Гл. ред. проф. д-р Николина Бурнева. ISSN 2367-8585.

2019, № 1: Минков, Б. Фантастично и фантасмагорично в контекста на романтическата традиция, 7–14; **Бурнева, Н.** Фантастиката – медиум на модерността: Светослав Минков, 15–27; **Григорова, М. и П. Цонева.** „Сърцето на мрака“ – идеи и решения на първата българска постановка, 35–46; **Христов, Хр.** Някои съвременни рецепции на раннохристиянската литература в България и техните етически значения, 66–73; **Георгиева, Св.** (Не)познатият език: Гергьовден при бесарабските българи, 74–82; **Илиева, Т. Г.** За глаголната система у митр. Григорий Цамблак и в среднобългарския

превод на Златоустовия хомилетичния свод „За серафимите“, 91–102; **Гецов, А.** Концепции за граматическото отношение в апозитивните словосъчетания (2. част), 103–110; **Русков, И.** История, ирония, етос (2. част), 111–119; **Кръстева, Г.** „До тук“ и нататък в личната памет или Антологичното лице на Марин Георгиев, 120–128; **Василева, М.** Още нещо за културните стереотипи. Българинът през погледа на японците, 129–136.

Свободен пълнотекстов онлайн достъп: <http://journals.uni-vt.bg/proglas/bul/>

Старобългаристика/Palaeobulgarica. БАН, Кирило-Методиевски научен център. Гл. ред. проф. Светлина Николова. ISSN 0204-4021.

2019, № 2: Николова, Св. Съвременните кирило-методиевски изследвания в Европа – посоки, резултати, перспективи, 3–18; **Николова, Св.** Переводная литература славянского Средневековья, 19–22; **Иванова, Кл, и Цв. Данова.** Опит за систематизиране на риторичната традиция в южнославянските календарни сборници (*Според съдържанието на балканските триодни панигириди*), 23–46; **Скарпа, М.** Древнейшая славянская рукописная традиция аскетико-монашеских произведений преподобного Григория Синаита в XIV в., 47–66; **Пентковская, Т.** Московские переводы библейских текстов с польского второй половины XVII в.: на стыке Средневековья и Нового времени, 67–74.

2019, № 3: Тотоманова, А.-М. Изкуствен конструкт ли е Кирило-Методиевият старобългарски език?, 3–12; **Мирчева, Е.** Супрасълският сборник и старобългарските чети-минеи, 13–44; **Станев, К.** Култът към св. Климент Охридски през втората половина на XVI в. по данни на османски данъчен регистър, 45–53; **Цибранска-Костова, М.** Славянският *Закон Градски* в съвременен български превод: проблеми и подходи, 54–71; **Наумов, А.** Светите Методий и Кирил в църковнославянската химнография от новото време (*Служби*), 72–94; **Григорова, Т.** Възрожденската кирило-методиевска традиция в иконографията на един непубликуван стенопис от с. Бая, Панагюрско, 95–122.

Старобългарска литература. БАН, Институт за литература. Гл. ред. Ана Стойкова. ISSN 0204-8701.

2019, 59–60: Скарпа, М. Александър Наумов, Красимир Станчев и италианската славистика, 11–19; Публикации на проф. д-р хабил. Александър Наумов за периода 2009–2019, 20–27; Публикации на проф. д-р Красимир Станчев за периода 2010–2018 г., 28–33; **Станчев, К.** Кирил и Методий в Рим и в паметта на Рим, 33–55; **Живова, М.** Фигури Кирила и Мефодия и културно самоопределение карпатских русинов (середина XIX – нач. XX вв., 56–69; **Николов, А.** Икони с изображения на св. Кирил и св. Методий от Странджа (втората половина на XIX – началото на XX в.); **Страдомски, Я.** Кирило-Методиевские исследования и издания в Польше после

Первой мировой войны: достижения и перспективы, 92–121; **Куюмджиева, Св.** Нотирият репертоар в ранните гръцкоезични осмогласници: Нерешени проблеми, 122–152; **Милтенов, Я.** Проблеми и перспективи пред проучването на „класическите“ старобългарски паметници, 153–198; **Федер, У. Р.** Версии или текстове? *Княжият изборник* и *Изборникът на грешния Йоан* и техните роднини, 199–220; **Гагова, Н.** Пренасянето на мощите на св. Николай Мирликийски от Мира в Бари в православнославянската традиция: Основните наративи за празника, 221–261.

Съвременна лингвистика. Списание на Факултета по славянски филологии при СУ „Св. Климент Охридски“. Гл. ред. доц. д-р Владислав Миланов. ISSN 2603-4425.

2019, № 1: Точев, И. Специфики при употребата на фразеологизми в писмената журналистическа реч, 19–33; **Минчев, Здр.** Проблемът за квазиимперсоналните конструкции, 34–43; **Войнова, К.** Манипулация и аргументация в онлайн медиите, 44–48; **Теофилова, Ст.** Словоред на обстоятелственото пояснение за количество и степен в простото съобщително изказване (върху материал от разговорната реч), 57–64; **Кънчева, З.** Прилагане и адаптиране на съществуваща типология на асоциативната метафора към българския език, 65–76; **Станчева, Л.** Кодификация, стратификация и произход на полската и българската ботаническа лексика (в съпоставителен план), 77–89; **Гешев, В.** Статистически различия в появата на определени типове срички в българския и полския език, 90–101; **Попова, Г.** Семиотични аспекти на мотото и логото на българското председателство на Съвета на Европейския съюз, 111–119; **Христова, В.** Езикът на филмите и на филмовите преводи, 120–125; **Шолце, В.** Рекламната стратегия в няколко реклами на търговска верига „Хенди“, 126–135; **Иванов, А.** Котарациите и тяхната персоналност / 136–142.

Свободен пълнотекстов достъп: <http://bit.ly/2E3mhNM>

Съпоставително езикознание/Contrastive Linguistics. СУ „Св. Климент Охридски“. Гл. ред. проф. Петя Асенова. ISSN 0204-8701.

2018, № 4: Tarpomanova, E. Intensification of the admirative meaning in Bulgarian and Albanian, 5–13; **Демиркова, Р.** Съпоставителният анализ като средство за изследване на преводимостта на игрите на думи, 14–27; **Chankova, Y. and L. Perchekliyski.** Aspects of VP-internal Scrambling: Evidence from Old English and Old Bulgarian, 28–50; **Куцаров, И.** Международните конгреси на филолозите слависти (V част), 51–73; **Веселинов, Д.** За термина *структуралист* в българския, руския и френския език, 79–90.

2019, № 1: В. А. Лазарева и Иванова, Е. Ю. Неопределенный артикль при имени собственном в болгарском и итальянском языках: нетривиальность и интерпретационный потенциал, 5–22; **Вучева, Е.** Теоретико-ме-

тодологическа рамка за изучаването на учтивостта, 23–36; **Игла, Б.** Балкански паралели при заемане от ромски: *gădže* < *gadžo* и *укомева* < *gomi*, 37–44; **Молле, К.** Две (не)възможни тези, свързани с определеността, 58–70; **Веселинов, Д.** Термините *калвинизъм* и *калвинист* в българския език, 71–76.

2019, № 2: Лазаров, Т. Българо-английски паралелен корпус със съотнесени глаголни форми, 5–14; **Ангелова, А.** К вопросу о наименовании лекарственного растения *пустырник сердечный* (*leonurus cardiaca l.*) (на материале русского и болгарского языков), 15–24; **Русаков, А. Ю. и М. С. Морозова.** Количественные исследования балканских языков и диалектов: достижения и перспективы, 46–59; **Веселинов, Д.** Терминът *монема* в българския език, 75–79.

2019, № 3: Genova, D. Print advertisements: from information to persuasion and manipulation, 21–34; **Хаджиева, Е. и Р. Манова.** Вы прекрасно говорите по-български!, 35–43; **Сребранов, Р.** Речното име *Рата* в Югозападните Родопи и неговите съответствия в Източна Европа, 44–50; **Янкова, Т.** Сто години български лекторат в Прага, 51–66; **Ковачева, М.** Всеобщи и частни синтактически въпроси, 67–77.

Частичен онлайн достъп до статиите: <http://bit.ly/2PvAvGC>

Филологически форум. Факултет по славянски филологии на СУ „Св. Климент Охридски“. Гл. ред. Венета Савова. ISSN 2534-9473.

2018, № 9: Младенова, М. Взаимоотношения между съществуване и притежание в глаголната лексика на българския, чешкия и руския език, 112–126.

Bulgarian Historical Review/Revue bulgare d'Histoire. Bulgarian Academy of Sciences, Institute for Historical Studies. Ed.-in-Chief: Daniel Vachkov. ISSN 0204-8906.

2018, № 1–2: Mircheva, B. One Medieval Bulgarian Text in Romanian Milieu: Cyril's Assumption in the Slavonic-Romanian Tradition, 3–30; **Sotirova, I.** Tangun and Tangra, and Their Role in the Construction of the Korean and the Bulgarian National Consciousness, 31–55; **Солдатенко, В. Ф.** Христиан Раковский в революционных событиях в Украине (1918–1923 гг.): поиск современных научных акцентов, 92–135; **Koleva, M.** Der Beitrag deutscher Firmen für die Modernisierung der Bulgarischen Eisenbahn in der Zwischenkriegszeit, 136–154; **Samuilova, S.** Desinformation in the Ideological Race During the Cold War and Its Heritage, 155–178; **Jafarov, J.** Language Safety in the Context of National Security, 206–213.

2018, № 3–4: Vachkov, D. Historical Sciences in Bulgaria and the Institute for Historical Studies at the Bulgarian Academy of Sciences, 3–15; **Njagulov, Bl.** The Historical Bulgarian Studies Abroad: a Glimpse into Its Past and Present,

16–38; **Stoyanov, V.** When Urania Embraces Cleo. Nonchalantly about History or Eine Einführung in die Streichholzforschung, 39–74; **Areto, N.** History of Literature Here and Now. Experience and Doubts, 75–83; **Bozhinov, Pl.** Recognized and Neglected Epistolary Heritage of Marin Drinov: Historiographic Observations, 84–120; **Dimitrova, P** and **N. Poppetrov.** Past Continuous: The Second World War and the Changes of the Narratives About It (the Bulgarian example), 121–158; **Marcheva, I.** Studies on the Contemporary History: the Bulgarian Case, 159–190; **Biliarski, I.** Le Testament d'Abraham et sa présence dans un convoi juridique et antihérétique (BAR Mss. sl. 636). I. Le texte, son origine et ses versions, 191–232; **Мельникова, А. Ю. и Мельников, Ю. А.** Обучение офицеров болгарского военно-морского флота в Кронштадтской водолазной школе, 233–237; **Stoyanovich, P.** Modernität oder Wohltätigkeit? Hinter den Kulissen der Kriegspropaganda in Bulgarien und Europa: der Spielfilm „Bogdan Stimoff“ und die Teilnahme der Bulgarischen Königsfamilie (1916), 238–260.

Études balkaniques. Institute d'Études balcaniques & Centre de Thracologie. Ed.-in-Chief: Raïa Zaïmova. ISSN 0324-1654.

2019, № 1: Fol, V. Angry Deities and Heroes: Examples from Thrace, 24–31; **Georgieva, A.** Folklore Projections of the Holy Spirit Feast, 92–105; **Spassova-Dikova, J.** Miracles and Magic in the Performing Arts, 118–138; **Nazarska, G.** Esoteric Practices of Bulgarian Intellectuals in the 1920s and 1930s: A Case Study, 139–166; **Ciociltan, A.** Miracles in Bulgaria in an Unpublished Account from 1632, 167–182.

2019, № 2: Zaïmova, R. Les agents diplomatiques de France et les études sud-est européennes, 199–211; **Kostov, A.** The Trade Relations between Bulgaria and Greece in the 1886–1911 Period, 226–248; **Parusheva, D.** In the Mirror of the Satire, 249–277; **Павликянов, К. П.** История Афонского Зографского Скита „Мавровир“ (Черный вир) – неизвестные болгарские свидетельства из архива Зографского Святогорского монастыря, 351–389.

Scripta & e-Scripta. Bulgarian Academy of Sciences, Institute of Literature. Ed.-in-Chief: Anissava Miltenova. ISSN 1312-238X.

2019, 19: Rabus, A. Recognizing Handwritten Text in Slavic Manuscripts: a Neural-Network Approach Using Transkribus, 9–32; **Баранов, В.** Создание и использование исторических корпусов славянских письменных памятников, 33–58; **Petrova-Hristova, St.** Studies of the Old Church Slavonic Menaion: The State of the Art and Some Opportunities for Development Using Computational Tools, 59–86; **Lourié, B.** The Pseudepigraphal Prophecies on the Virginal Birth: From the Slavonic, Greek, and Georgian to the Second Temple Jewish Background, 87–108; **Penkova-Lyager, P.** Biblical Quotations in the Athonite Translation of the Homilies Against the Aryans by St. Atanasios of Alexandria,

109–128; **Jovanović, J.** *Ївсифъ Прѣкрасни*. The post-biblical Development of the Image of Joseph, Son of Jacob, in the Slavonic Tradition, 129–144; **Mitani, K.** Intertextuality in Medieval Slavonic Literature: Apocalypse of Pseudo-Methodius and The Legend of the Twelve Fridays, 145–164; **Miltenova, A.** New Late Church Slavonic Version of the Revelation of Methodius Patarensis, 165–190; **Iliev, I.** A Possible Anti-Jewish Trace in the Figure of the Antichrist in the Early Christian Patristic Literature and its Connection to the Slavonic Studies?, 191–204; **Cioatǎ, M.** ‘Apocrypha’ and ‘Pseudepigrapha’ as ‘Popular Literature’: Moses Gaster’s Contributions in Conversation with Current Debates, 205–264; **Витковский, В. и М. Витковская.** Литературный феномен «переписывания» (‘rewriting’) в Исторической Палее и Авраамовом цикле славянских сборников, 265–278; **Deacon Ivanov, I.** Liturgical Theology and Church (Byzantine-Slavic) Music and Hymnographic Practice, 279–304; **Micheva-Pecheva, K.** Axiological Aspects of Concept “Nation” in the History of Bulgarian Language and Traditional Culture, 305–316; **Micheva, V.** Axiological Aspects of Concept “Justice” in the History of Bulgarian Language and Culture, 317–326; **Kuzidova-Karadžinova, I.** Dietetic Texts in Medieval Slavonic Literature. Preliminary Remarks, 327–342.

ДИСЕРТАЦИИ

Дисертации, защитени през 2019 г.

ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

Стефан Огнянов БАКЪРДЖИЕВ. Институционалната политика след 1878 г. в област Ямбол за издирване, документиране и популяризиране на недвижимото археологическо културно наследство. София, 2019.

Виолета Стефанова ВИЧЕВА. Кризата на общността. Наблюдения върху най-новата немскоезична литература. София, 2019.

Боряна Владимирова ВЛАДИМИРОВА. Образът на женските коси в българската лирика на XX век. София, 2019.

Катерина Емилова ВОЙНОВА. Жанрови и стилистични особености на онлайн медиите. София, 2019.

Димитър Паунов ГЕОРГИЕВ. Копулативен тип предикативни отношения в българското сложно изречение. София, 2019.

София Николаева ДАЧЕВА. Рецепцията на Томас Ман и Херман Хесе в България (съпоставително изследване). София, 2019.

Мария Владиславова ДЕЛЧЕВА. Лиминалност и междинност в съвременната критическа теория. София, 2019.

Инна Василева ДИМИТРОВА. Съвременни теории за произхода на глаголицата. София, 2019.

Лилия Златанова ЖЕЛЕВА. Обучението по близкородствен (украински) език на българи – лингвистични и методически аспекти. София, 2019.

Гергена Цанкова ЗЛАТКОВА. Фентъзи прозата на Дж. Р. Р. Толкин, К. С. Луис и У. К. Ле Гуин. Мит, хроника, светоизграждане. София, 2019.

Милена Ангелова КАЦАРСКА. Парапозиции: предговарянето на преводна американска литература в България 1948–1998. София, 2019.

Константин Иванов КУЦАРОВ. Българските лексемни класове и учението за частите на речта. София, 2019. ДН

Рада Красиминова ЛЕВКОВА. Тенденции в развитието на българската личноименна система в началото на XXI век. ВеликоТърново, 2019.

Марта Александрова МЕТОДИЕВА. Гръко-римската античност в българската книжнина (края на XVIII – първата половина на XIX век). София, 2019.

Мария Костадинова СПАСОВА. Детските предавания в Българското радио (1931–1951). София, 2019.

Стоян Георгиев СТОЯНОВ. Драматургията на Пинтър и рецепцията ѝ в България. София, 2019.

Райна Василева ТАНЧЕВА. Номиналната суфиксация в испанския и българския език (анализ и съпоставка). София, 2019.

Екатерина Димитрова ТОДОРОВА. Светци-лечители в агиографската традиция на православния свят. София, 2019.

ИСТОРИЯ, ЕТНОЛОГИЯ, ФОЛКЛОРИСТИКА И ИЗКУСТВОЗНАНИЕ

Стефко Атанасов АЕНСКИ. Проблеми при реставрацията на стенописи върху почвено-глинеата основа в България. София, 2019.

Силвия Кирова БАСЕВА. Архитектурният пейзаж в българската живопис (60-те – 80-те години на XX век). София, 2019.

Андрей Викторов БУНДЖУЛОВ. Власт и видимост. Към една историческа социология на политическите видимости. София, 2019. ДН

Елена Георгиева ВАСИЛЕВА. Накитът през XV–XVII в. от българските земи. София, 2019.

Даниела Василева ВЪЛЕВА. Репрезентациите на жените в рекламата – комуникативни и семиотични аспекти. София, 2019.

Никола ВЛАДИКОВ. Отношенията Църква – общество в богословското творчество на проф. протопрезвитер Стефан Цанков и проф. Ганчо Пашев. София, 2019.

Десислава Иванова ДЕНЕВА. Арттерапевтът като художник – съвременни концепции и практики. София, 2019.

Петър Захариев ДОБРЕВ. Чифликчиите Холевич в Османската империя, България и Румъния (XIX–XX век). София, 2019.

Стефан Михайлов ЕНЕВ. Съвременно формообразуване и проектиране, обусловено от новите технически средства за проектиране, нови жанрове. София, 2019.

Антон Борисов ИВАНОВ. Развитие на опаковката през XIX–XX век. София, 2019.

Катина Димитрова ЙОНЕВА. Външната политика на Кралство Швеция: приемственост и трансформация в рамките на европейския интеграционен модел. София, 2019.

Йохан Стоянов ЙОТОВ. Пластически геометризъм и пространствени системи в творбите на някои от най-изявените представители на направлението „ИМП-АРТ“. София, 2019.

Андрей Иванов КАСАБОВ. Музикалното творчество на йеромонах Неофит Рилски – лични творби. София, 2019.

Петър Атанасов КЕРКЕЛОВ. Фолклорнопесенна орнаментика и съвременна композиторска практика (нотационни проблеми на импровизационния тип музициране). София, 2019.

Десислава Ангелова КРАЛЕВА. Взаимодействие между традиционни и съвременни (дигитални) педагогически технологии в обучението по изобразително изкуство. София, 2019.

Диана Стефанова КОСТОВА. Църквата и масонството в България през първата половина на XX в. (богословско-апологетично изследване). София, 2019.

Владимир Любомиров ЛЕВЧЕВ. Документални източници и символна визуализация на масонството, София, 2019.

Аксиния Александрова ПЕЙЧЕВА. Музикални аналогии в абстрактното изкуство. София, 2019.

Мила Цветанова СТАРЕЙШИНСКА. Принципи на формиране на колекцията на Пеги Гугенхайм. От галерист към колекционер (1938–1948). София, 2019.

Паулина Петрова СТОЯНОВА. Развитие на обучението по рекламен дизайн в България – исторически и съвременни аспекти. София, 2019.

Янислав Йорданов ТАЧЕВ. Монетосеченето на Анхиалос. София, 2019. ДН

Йосиф Любомир ТОДОРОВСКИ. Създаване и развитие на Македонската православна църква (от възникването ѝ до началото на 80-те години на XX век). Велико Търново, 2019.

Мила Евгениева ЧАЧЕВА. Накити от гръцките колонии по Българското Черноморие VI–I в. пр.Хр. София, 2019.

Поля Найденова ЧЕРНЕВА. Образователното дело в гр. Русе от Освобождението до Втората световна война. Русе, 2019.

НАУЧНИ ФОРУМИ

2019 г.

Актуални проблеми в изучаването на нематериалното културно наследство и прилагането на Конвенция 2003. Приносът на учените от БАН

Международна научна конференция

Българска академия на науките и Регионален център за опазване на нематериалното културно наследство в Югоизточна Европа

17–18 октомври 2019 г. – София

43 доклада

Апелатив и онома. Аспекти на научното изследване

Международна научна конференция по ономастика в чест на 80-годишнината на проф. дфн Л. Селимски

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

26–27 септември 2019 г. – Велико Търново

36 доклада

Архиви и история: взаимодействия, перспективи

Национален семинар

Исторически факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

16–17 октомври 2019 г.

28 доклада

Балканите – език, история, култура. Диалогът на Балканите

Седма международна научна конференция

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

14–16 ноември 2019 г. – Велико Търново

46 доклада

Библиотеки – четене – комуникации

XVIII национална научна конференция

Народна библиотека „П. Р. Славейков“ – Русе и Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

14–15 ноември 2019 г. – Велико Търново

43 доклада

Билингвизмът. Езикът като lieu de mémoire

Международна кръгла маса

Институт за литература към БАН, Софийски университет „Св. Климент Охридски“
и Френски институт в София

2 ноември 2019 г. – София

17 доклада

Боянската църква между Изтока и Запада в културно-историческия контекст на XIII век

Международна научна конференция

Национален исторически музей – София

30 октомври – 1 ноември 2019 г. – София

20 доклада

Българо-хърватски научни, културни и духовни връзки

Международна научна конференция

Институт за балканистика с Център по тракология към БАН

17–18 юни 2019 г. – София

26 доклада

България и българите – събития, личности, идеи (XVIII–XX век)

Международна научна конференция, посветена на 70-годишнината от рождението на проф. дин Иван Илиев Стоянов

Катедра „Нова и най-нова обща история“ при Историческия факултет на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

18.10.2019 г. – Велико Търново

32 доклада

Г. П. Стаматов в критическите текстове на Иван Мешеков

Национална кръгла маса

20 септември 2019 г. – Велико Търново

Градът на Балканите: пространства, образи, памет

Национална конференция с международно участие

Институт за балканистика с Център по тракология към БАН

2–4 октомври 2019 – София

65 доклада

Граници и граничност в южнославянските култури: градското и библейското

Международна научна конференция

Кирило-Методиевски научен център към БАН, Институт по славистика към ПАН и
Институт за литература към БАН

3–4 октомври 2019 г. – София

18 доклада

1869

Дарителство и предприемачество на Балканите през XIX век по примера на братята Евлоги и Христо Георгиеви

Международна научна конференция

Исторически факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

4 октомври 2019 г. – София

15 доклада

Делото на Капитан Петко Войвода – исторически и съвременни измерения

Национална конференция

Съюз на тракийските дружества в България и Тракийски научен институт – филиал Варна

13 декември 2019 г. – Варна

20 доклада

Документ и анимация: филмов език и зрителска рецепция

Кръгла маса

Институт за изследване на изкуствата към БАН

30 ноември 2019 г. – София

9 доклада

Драгомановски четения

Международна научна конференция

Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей към Българската академия на науките, Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Украинско неделно училище, Фондация „Мати-Украина“ и Посолство на Украйна в Република България

16 октомври 2019 г. – София

13 доклада

Единадесети Арнаудови четения

Катедра „Български език, литература и изкуство“ на Русенския университет „Ангел Кънчев“, Регионален исторически музей, Регионална библиотека „Любен Каравелов“

11–12 октомври 2019 г. – Русе

46 доклада

Ежедневието на империите

Научна конференция

Институт за исторически изследвания към БАН

27–28 ноември 2019 г. – София

22 доклада

Езикова агресия и общество

Национална кръгла маса

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

14 ноември 2019 г. – София

17 доклада

Езикови нагласи и книжовен език

Конференция с международно участие

Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ към БАН

17–18 септември 2019 г. – София

23 доклада

Епиграфика и медиевистика

Международен симпозиум

Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“, Научен център „Преславска книжовна школа“, Археологически музей „Велики Преслав“

29–31 октомври 2019 г. – Велики Преслав

38 доклада

Е. Т. А. Хофман в България

Международна научна конференция

Катедра по история на литературата и сравнително литературознание при Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, Е. Т. А. Hoffmann-Gesellschaft e. V. – Бамберг, Германия, Съюз на учените – клон Пловдив и Народна библиотека „Иван Вазов“

23–25 октомври 2019 г. – Пловдив

22 доклада

Жените в българската литература и култура

Втора национална научна конференция

Българска асоциация на университетските жени, Институт за литература към БАН и Софийски университет „Св. Климент Охридски“

27–29 ноември 2019 г. – София

63 доклада

Жените и мюсюлманите в Народна република България: Туркините и интегрирането им в елита на общността

Научна конференция

Център за регионални изследвания и анализи към Историческия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

11 декември 2019 г. – София

10 доклада

Живо културно наследство: опазване, практики, информационни технологии

Научна конференция с международно участие

Европейска асоциация на фолклорните фестивали – ЕАФФ, Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей към БАН, Институт по математика и информатика към БАН и Санктпетербургски държавен институт за култура, Русия

26–29 август 2019 г. – Несебър

31 доклада

1869

Животът на първия български роман

Национална среща по случай 125 години от публикуването на първото самостоятелно издание на романа „Под игото“

Къща музей „Иван Вазов“ и Община Сопот

10–11 октомври 2019 г. – Сопот

23 доклада

Зографската обител сред атонската монашеска общност: исторически път и място за служение на словото

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ и Зографски манастир

19–20 ноември 2019 г. – София

47 доклада

Иван Евстратиев Гешов – велик пловдивчанин, строител на съвременна България

Юбилейна научна сесия

Община Пловдив, Българска академия на науките, Регионален академичен център – Пловдив и Регионален исторически музей – Пловдив

26 септември 2019 г. – Пловдив

4 доклада

Изследователски подходи в обучението по български език

Научен форум

Институт за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ към БАН

28 октомври 2019 г. – София

17 доклада

Империи и имперско наследство на Балканите

Международна научна конференция, посветена на 70-годишнината на проф. дин Людмил Спасов

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

15–17 ноември – Пловдив

73 доклада

Интерпретации и контекстуализации в българската литературна критика

Национална научна конференция, посветена на 140-годишнината от рождението на Александър Балабанов, 140-годишнината от рождението на Симеон Радев, 90-годишнината от рождението на Тончо Жечев, 90-годишнината от рождението на Минко Николов, 75-годишнината от смъртта на Петко Росен

Институт за литература към БАН и Факултет по журналистика и масова комуникация на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

17–18 октомври – София

46 доклада

История и политика в Югоизточна Европа

Кръгла маса

Институт за исторически изследвания към Българската академия на науките и
Институт за югоизточноевропейски изследвания към Румънската академия на нау-
ките

26 ноември 2019 г. – София

6 доклада

История, промяна, общество – XIX–XX в.

Международна научна конференция

Катедра „Нова и най-нова обща история“ при Историческия факултет на Великотър-
новския университет „Св. св. Кирил и Методий“

22–23 ноември 2019 г. – Велико Търново

18 доклада

Котел и Старопланинският регион – икономика, миграции, общество

Национална научна конференция

Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Великотърновския университет
„Св. св. Кирил и Методий“, Център за стопанско-исторически изследвания и РИМ
– Силистра

15–16 ноември 2019 г. – Котел

16 доклада

Куклата – художествени и образователни аспекти

Кръгла маса

Институт за изследване на изкуствата към БАН

31 октомври 2019 г. – София

8 доклада

Културното наследство на Странджа – богатство, рискове, предизвикателства

Международна научна конференция

27–29 септември 2019 г. – Бургас

18 доклада

Литературната периферия: памет и употреби

Международна научна конференция

Факултет по славянски филологии на Софийския университет „Св. Климент Охридски“

4–5 ноември 2019 г. – София

51 доклада

**Маршрути на книжовно общуване на източните и южните славяни през
XI–XX век**

Международна конференция

Институт за литература към БАН, Институт по славянознание към Руската академия
на науките, Университет Гент, Белгия, Център за славяно-византийски проучвания
„Проф. Иван Дуйчев“

21–22 ноември 2019 г. – София

42 доклада

1869

Миграцията и културноисторическото наследство

Научен семинар

Институт за исторически изследвания към БАН със съдействието на Института по балканистика с Център по тракология и Института за етнология и фолклористика с Етнографски музей към БАН

25 септември 2019 г. – София

20 доклада

Музеят в историята и историята в музея. 60 години Музей на Възраждането – Варна

Национална научна конференция

4 октомври 2019 г. – Варна

15 доклада

Настояще и бъдеще на ономастичните изследвания в България

Кръгла маса

Център по българска ономастика „Проф. Николай Ковачев“ при Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

22 ноември 2019 г. – Велико Търново

Наука – образование – изкуство през XXI век

Пета балканска научна конференция

Съюз на учените в България – клон Благоевград

26–27 септември 2019 г. – Благоевград

130 доклада

Наука и образование в средновековна България

Научна конференция

Институт за исторически изследвания към БАН

2–3 декември 2019 г. – София

30 доклада

Номадите и техните съседи през Средновековието

Международна конференция

Институт за исторически изследвания към БАН и Софийски университет „Св. Климент Охридски“

20–22 ноември 2019 г. – София

56 доклада

Перспективи пред българо-украинското научно сътрудничество в областта на историческите изследвания

Кръгла маса

Институт за исторически изследвания към БАН

15 октомври 2019 г. – София

10 доклада

Полислав XXIII

Международна научна конференция
Филологически факултет на Благоевградския университет „Неофит Рилски“
9–11 септември – Благоевград
88 доклада

(Пре)осмисляйки социализма. Знание, памет и забрава за социалистическото минало

Международна научна конференция
Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей към БАН
7–9 ноември 2019 г. – София
101 доклада

Пропаганда и власт в Народната република

Регионален исторически музей – Благоевград
9–10 септември – Благоевград
13 доклада

Разногласия през/около Възраждането

Колегиум по възрожденска литература
Секция „Литература на Българското възраждане“ към Института за литература към БАН
5 декември 2019 – София
18 доклада

Растителното разнообразие: социкултурни измерения и интердисциплинарни проекции

Международна научна конференция
Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей към БАН
21–22 ноември 2019 г. – София
18 доклада

Религиозен разцвет. България XIII–XV век

Кирило-Методиевски научен център към БАН и CNRS
12–13 юли 2019 г. – София
12 доклада

Седми международен колоквиум по старобългаристика

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
26–28 август 2019 – София
44 доклада

Свидетелство, служение и богослужение на Църквата

Международна научна конференция
Катедра „Практическо богословие“ към Богословския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“
12 ноември 2019 г. – София
256 доклада

1869

100 години Ньойски договор: национални измерения и отражението им върху София и Софийско

Национална научна конференция
Регионален исторически музей – София
12 ноември 2019 г. – София
19 доклада

100 години от Ньой

Научна конференция с международно участие
Институт за исторически изследвания към БАН и Македонски научен институт
27 ноември 2019 г. – София
29 доклада

180 години от основаването на Славянобългарското църковно училище при храм „Св. Николай“ град Велико Търново

Научна конференция
Славянобългарско църковно училище при храм „Св. Николай“ и Съюз на учените в България – клон Велико Търново
5 декември 2019 г. – Велико Търново
11 доклада

150 години от рождението на Цанко Церковски

Национална научна конференция
Катедра „Българска литература“ към ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ и Исторически музей в Бяла черква
18 октомври 2019 г. – Бяла черква

130 години от смъртта на Захари Стоянов

Кръгла маса
Регионален исторически музей – Русе
24 септември 2019 г. – Русе
9 доклада

140 години дипломатически отношения Италия – България

Посолство на Италия в София и Институт за балканистика с Център по тракология към Българската академия на науките
27 септември 2019 г. – София
12 доклада

140 години от рождението на Петко Ю. Тодоров

Национална научна конференция
Катедра „Българска литература“ при Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ и Община Елена
26–27 септември 2019 г. – Елена
25 доклада

Съдбата на вакъфските имоти в България в условията на прехода от имперско към национално държавно управление

Научна конференция

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

11 октомври 2019 г. – София 16 доклада

Традициите днес – мостове през границите

Център за етнология и културна антропология към ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“,

Сдружение „Фолклорен извор“ и Община Свищов

2 август 2019 – Царево

10 доклада

Тринадесети Цар-Шишманови четения

Асоциация за антропология, етнология и фолклористика „Онгъл“

4–6 октомври 2019 г. – Самоков

58 доклада

Югоизточна Европа през вековете: социална история, езикови и културни аспекти

Българо-румънска научна конференция

Институт за балканистика с Център по тракология към БАН, Institut d'histoire „Nicolae Iorga“ – Académie Roumaine, Institut des Études Sud-Est Européennes – Académie Roumaine

19–20 юни 2019 г. – София

34 доклада

Късноантичното християнство в Югоизточна Европа / Late Antique Christianity in Southeastern Europe

Международна научна конференция

Институт за балканистика с Център по тракология към БАН и Регионален исторически музей – Ямбол

3–5 октомври 2019 г. – Ямбол

51 доклада

ХОРИЗОНТИ

Българистиката в Крайова, Румъния

Град Крайова е тясно свързан с българската история. Както е известно, в областта се създава общността на банатските българи, произхождащи от Северозападна и Централна Северна България. Изселват се на две вълни – през октомври 1688 г. и през 1726–1730 г., за да се спасят след неуспеха на Чипровското въстание и последвалите го преследвания на българите католици. Понастоящем компактни групи на българското малцинство населяват Западна Румъния (област Банат, Тимишоара, Арад и селата около двата града), Югозападна (Крайова, Бйлещ, Слатина, Извоареле и др.), Южна (Букурещ, Търговище, Александрия, Кълъраш, Олтеница и др.), както и Югоизточна Румъния (Тулча, Бръила, Галац, Констанца и др.). През XIX в. в Крайова има сравнително многобройна българска диаспора, а през периода 1832–1839 в града работи като окръжен лекар д-р Петър Берон, който има обширни имоти в околността. Крайовските българи са сред най-щедрите спомоществатели на четата на Хр. Ботев, като във в. „Нова България“ дори се отбелязва: *Намериха се хора от Влашко, които не бяха забравили своя народ, мъките и ужасните му страдания. От секъде се помогна, а най-живо участие, доколкото ми е известно, взе градът Крайова. А обичам да се произнесе, че тамошните българи ми се видяха по-българи, защото те или разумяха важността на времето, или пък искаха да покажат пример на другите градове, та да ги последват. Крайовчани, казахме, че зеха живо участие в свещеното това дело, и това е познато секиму.*¹ Нова вълна преселници с българско самосъзнание се формира през последната четвърт на XIX в. – този път от териториите, останали под турска власт след Берлинския договор от 1878 г. – Битолско и Кичевско, Костурско, Леринско.² При това българската диаспора е била сравнително заможна, което е една от причините за ней-

¹ Подлистник на в. „Нова България“ (бр. 55 от 23.12.1876).

² Балкански, Т. Българите и българското от другата страна на Дунав. Велико Търново, Знак '94, 2010, с. 244-...

ното разпадане през втората половина на XX в. – имуществото на мнозина е национализирано, децата не получават възможност да следват във висши учебни заведения, започва постепенна румънизация, която е подпомогната както от смесените бракове, така и от вътрешната миграция. Допълнителен тласък на тези процеси е преустройството на една от централните улици на града – „Каля Букурещ“, при което са разрушени редица къщи от някогашната българска махала, а собствениците са обезщетени с панелни апартаменти в новите жилищни комплекси. Към днешна дата все още има отделни личности, които знаят, че имат български корени, но повечето от тях или не говорят български език, или знаят само отделни думи. Въпреки това връзката с България и с българското образование не е изгубена. През 1969–1974 по обмен в Софийския университет следва Даниела Андрей, а през 1973–1978 – Евгения Андрей. Даниела Андрей защитава докторска дисертация по българска диалектология през 1996 г. с научен ръководител проф. Тодор Балкански. Темата на нейната работа е „Село Свиница и свиничарските българи – етнос, език, етнонимия, ономастика и просопография“. Тя активно взаимодейства с лектората по български език, участва в подготовката и реализирането на всички българистични събития.

Университетът в гр. Крайова е основан през 1948 г., но лекторатът по български език е открит едва през 1975 г., като първи лектор е бил проф. дфн Георги Петков, тогава доцент във Великотърновския университет. От тогава до днес български език се изучава само факултативно. Между лекторите са: д-р Кичка Диамандиева (1980–1984), проф. д-р Кирил Цанков (1984 до 1987 – тогава доцент, 2010–2012 вече е професор), Елена Иванова (1987–1991), проф. дфн Тодор Балкански (1991–1995), Бонка Чавдарова (1995–1999), проф. дфн Иван Станков – тогава доцент, (1999–2003), Павлина Бойчева (2004–2005), доц. д-р Страхил Попов, (2005–2010), проф. дфн Драгомир Лалчев (2010–2014). От 2015 г. лектор по български език, литература и цивилизация е гл. ас. д-р Димитринка Димитрова. В Кабинета на лектората има богата библиотека от българска художествена и научна литература, наброяваща около 800 тома. Лекторатът има страница във фейсбук, на която се отразяват провежданите мероприятия.

Тясно сътрудничество по програмата „Еразъм“ от 2000 г. до сега се осъществява с Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ (ВТУ), главно на ниво преподаватели. През последните пет години в университета в Крайова гостуваха проф. д-р Кирил Цанков и гл. ас. д-р Мирослава Вътова, които изнесоха лекции пред студенти, изучаващи български език. Редовно гостуват и преподаватели от катедра „Романистика“. През лятото на 2018 г. румънски студенти осъществиха лятна практика във ВТУ. През тази пролет румънските студентки Рамона Балда, Кристина Матееску и Октавия Матееску подготвиха доклад върху български и румънски пословици, отразяващи тематика, свързана с мъжете, жените и семейството, с който участваха в XIX научна конференция по балканистика във ВТУ. Важно беше и участието на

студента Джордже Петрович в дните на българската култура в гр. Форли, Италия, през 1916 г., където представи българския обред нестинарство.

Българистичните прояви в гр. Крайова са свързани предимно с дейността на лектората. Отбелязват се тържествено, с подходящи презентации, националният празник на България 3 март, както и официалните празници 24 май и 1 ноември. Особен интерес предизвиква презентацията, посветена на 24 май през 2017 г., която беше посветена на ролята на кирилицата в историята на румънската култура. В нея бяха включени влахо-български грамоти, старопечатни издания на български и румънски език, издавани в днешните румънски земи, румънски печатни книги със светско съдържание на кирилица и др.

Масшабно беше отбелязана 165-ата годишнина от кончината на д-р Петър Берон, чиято дейност е тясно свързана с града. Беше проведено тържествено събрание на 1 ноември 2015 г. в аулата на Университета, което беше съпроводено с изложба за живота и дейността на бележития български просветител, предоставена от Регионалния исторически музей в гр. Котел (материалите бяха съпроводени с превод на румънски език). На празника присъстваха представител на българската дипломатическа мисия в гр. Букурещ, както и бивши лектори по български език. Изложбата беше експонирана и в Областната библиотека „Александър и Аристия Аман“, като на откриването присъстваха доц. д-р Елка Трайкова, директор на Института за литература, проф. д-р Румяна Дамянова и доц. д-р Александър Йорданов. Проф. д-р Румяна Дамянова прочете доклад за дейността на д-р Петър Берон, а доц. д-р Елка Трайкова информира присъстващите за българо-румънското научно сътрудничество, страна в което е Институтът за литература при БАН. Гостите подариха и ценни издания на библиотеката. В задушевна атмосфера преминаха разговорите след официалната част, тъй като се оказа, че на мероприятиято присъстват и жители на града, помнещи българските си корени.

Лекторатът осъществява тясно сътрудничество с Центъра за трансгранична информация и комуникация Долж–Враца към Областната библиотека „Александър и Аристия Аман“. Провеждат се редица мероприятия, свързани с български и румънски автори или традиционни празници. Бяха отбелязани годишнини на Хр. Ботев и Михай Еминеску (2018), като на второто честване присъстваха и представители на Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ и Регионалната библиотека в гр. Враца. Особен интерес предизвика изложбата на български и румънски мартеници, съпроводена с представяне на българската традиция, направено от студенти (1.03.2017 г.), както и събитието, посветено на участието на румънски войски в Руско-турската война 1877–1878 г., в чест на 180-ата годишнина от Освобождението на България (3 март 2018 г.), което включваше презентация на картини и документи, свързани с войната.

В началото на м. декември 2017 г. в Центъра за трансгранична информация и комуникация беше представена изложбата на Института за литература „Българската литературна класика – знание за всички. Неизвестни архиви и културни контексти“ (материалите бяха съпроводени с превод на румънски език). На откриването ѝ присъстваха доц. д-р Елка Трайкова и доц. д-р Александър Йорданов. Чрез нея студенти и ученици от лицейските класове се запознаха не само с малко известни факти от историята на българската литература, но имаха възможност и да контактуват с представители на българската литературоведска наука.

През май 2018 г. беше организирана и проведена презентация на електронния учебник по български език като чужд на Департамента по чужди езици към Софийския университет „Св. Климент Охридски“ и на програмата за електронно тестване на знанията по български език. Презентацията направи доц. д-р Светозара Халачева, директор на департамента. Тя постави основата за ново сътрудничество, предполагащо формиране в бъдеще на дигитален център за полагане на изпит по български език.

Извън академичната дейност в областта на българистиката би трябвало да се отбележат и други мероприятия, свързани с популяризирането на българската култура. На 29 март 2017 г. в теоретичния лицей „Хенри Коанда“, гр. Крайова, беше проведен Интернационален спектакъл на малцинствата в града. Представянето на българската култура беше направено от Бианка-Мадалина Теодореску, докторантка по културна антропология. На следващия ден, 30 март, беше отделено специално внимание на България като туристическа дестинация. Съвместният доклад на Димитринка Димитрова и Даниела Андрей, съпроводен с презентация, запозна учениците и техните преподаватели не само с природните забележителности на България, но и с обектите за културен туризъм, представящи историята на древната цивилизация в българските земи, както и българската средновековна история. Необходимо е да се отбележи, че почти всички мероприятия се провеждат на румънски език, тъй като публиката е предимно румъноезична. Важна роля в подготовката на материалите има д-р Даниела Андрей, която в момента е единственият българист в града, за съжаление вече на пенсионна възраст.

Друга съществена част от работата на лектората е стремежът за обединяване новоформиращата се българска диаспора в гр. Крайова. Това са предимно студенти, които следват в Университета на основание на доказани румънски корени, както и български граждани, работещи в града. За съжаление в тази област има още много да се желае, но фактът, че мнозина от тях присъстват на организирания мероприятия, е несъмнен успех. Важна е ролята на студента по политология Мирослав Людмилов, който беше основният организатор на българското представяне в Мултикултурния ден през м. април 2017 г., организиран от Университета. Благодарение на неговата инициативност, както и на съдействието на Бианка-Мадалина Теодореску,

Чавдар Брезоев, Кристина Кирилова, Будинка Леонтиева, Даниела Митева и др. българското представяне беше отличено като най-добро сред 29 представени държави, от които има студенти в Университета. Негова беше заслугата и за участието на фолклорния ансамбъл при читалище „Образование 1898“, с. Арчар, в празника по случай деня на българските будители през 2018 г. В същия празник участва с български и румънски песни и хорът при Националния педагогически колеж „Щефан Валован“, ръководен от Елена Маринова, преподавателка по музика.

През последните години различни фирми, организации и колективи от гр. Крайова са част от трансгранични проекти, предимно с област Видин. Това е важна предпоставка за развитието на българистиката в този град, тясно свързан с българската история не само чрез Крайовската спогодба от 1939 г.³, но преди всичко благодарение на близките контакти между населението от двата бряга на р. Дунав, тъй като европейската река е била и е – от древността до днес – не толкова граница, колкото връзка между България и Румъния.

Димитринка Димитрова

³ Крайовската спогодба е подписана на 7 септември 1940 година, с което Южна Добруджа е върната на България и фактически е възстановена границата, определена от Берлинския договор (1878 г.).

Българистиката в Полша през последните години (форуми, събития, издания)

Темата за българо-полските и полско-българските интелектуални контакти винаги е била много актуална, но напоследък се обогатява чрез спомени, интервюта и различни по жанр мемоаристични форми¹. Това показва, че все повече назрява необходимостта да се сумира познанието за определени личности, културни и академични центрове, събития, форуми и книжовна продукция. Настоящият текст в никакъв случай няма претенции за изчерпателност. В него от позицията на току-що завършил мандата си университетски лектор по български език в Познанския университет си поставям за цел само да припомня отделни моменти от изминалите пет години, върху които имам поглед като участник или свидетел.

На първо място, искам да спра вниманието на ежегодните срещи на българистите.

Тези срещи традиционно се провеждат под егидата на Посолството на Република България в Полша с много активното участие на полските университети, в които се изучава български език. Обикновено форумите се реализират между 25 ноември и 8 декември, с което се визира почитанието към патрона на българското университетско образование св. Климент Охридски (честването на паметта му е на 25 ноември) и празника на българската академична общност (с датата 8 декември). Могат да бъдат отбелязани срещите в Люблин (2015), Варшава (2016), Лодз (2017), Варшава (2018) и Познан (2019). Основният център на обсъжданите въпроси е свързан с дидактиката и различните задачи, перспективи и проблеми, които стоят пред обучението по българистика, най-кратко формулирано като „Актуални проблеми на българистиката в Полша“. Проведената на 10 декември 2015 г. конференция бе оповестена като методическа (*konferencja naukowo-metodyczna*), а предварително зададените тематични дискуссионни проблематични кръгове бяха: изучаване на българския език, организация на българистичните университетски

¹ Знакова в това отношение е книгата „За Полша – с любов. Българските гласове на полската литература“ (София, 2018), в която Емил Басат публикува своите интервюта със свързани с Полша български интелектуалци, предимно преводачи. Внимателният прочит на тази книга отваря погледа на читателя за различните процеси на българо-полските отношения през втората половина на XX и началото на XXI в.

програми, българистиката като изследователска област, проблеми на българо-полския превод, българският език – между обучението и пазара на труда (т.е. реализацията след полученото вече университетско образование). Общо 15-те участници в конференцията бяха представители на големите университетски центрове в Полша, ангажирани с преподаването на дисциплината като филологическа специалност или в рамките на балканистични програми. Между тях се открояваха имената на Гражина Шват-Гълъбова (Варшава), Целина Юда (Краков), Георги Минчев (Лодз), Мариола Валчак-Миколайчакова и Галя Симеонова-Конах (Познан), Петър Сотиров (Люблин), Никола Топузов и Янка Михайлова (Торун), както и на преподаватели, бивши и настоящи лектори по български език като Силвия Шедлецка (Варшава), Иван Петров (Лодз), Камен Ривев (Люблин), Мая Иванова (Познан), Патрик Боровяк (Познан), Петър Лянгузов (като представител на Българския културен институт във Варшава, но и като бивш преподавател от Познан), Стелияна Александрова (Лодз), Павел Петров (Краков).

Такъв бе характерът и на проведената на 25 декември 2016 г. във Варшавския университет българистична среща на тема „Българистиката – нови интерпретации“. Проблемите бяха разпределени в тематичните модули, осъществени в отделни панели, като отново на преден план бе изведена необходимостта от продуктивен диалог и формулирането на същностни послания от страна на участниците в духа на взаимно уважение, изслушване и отчитане на спецификите на отделните българистични школи в Полша. Активно се дискутираше както по въпроси, които са винаги актуални, така и върху все по-тревожния факт на стесняването на изучаването на български език. В последните години тенденцията засяга почти всички славянски езици, които все по-често започнаха да бъдат обозначавани като „малки“, но тя много болезнено се усеща при българистиката. От една страна, се отчитат усилията и успехите в специалността, създаването на подобрения в учебните програми, нови учебници и възможности за усъвършенстване на езика от страна на студентите през последните няколко десетилетия, а от друга – не бе премълчано и маргинализирането на българистиката. Както се оказа, усилията невинаги намират своята пресечна точка и невинаги водят до задоволителни резултати.

Трябва да се подчертае, че от 2017 г. нататък, без да се загърбват наболените проблеми, наред със съществуващата дидактична линия все по-ярка ставаше и тенденцията на декемврийските форуми в Полша да бъдат канени и изявени български учени, които не са свързани пряко с университетско-дидактичния образователен живот. С пълна сила това може да се каже за проведените на 7 и 8 декември 2017 г. в Лодзкия университет Българистичен форум под надслов „България и българистиката в променящия се свят“. Присъствието на Негово Превъзходителство посланика на Република България в Полша г-н Емил Ялнъзов, експерти от Министерството на науката и образованието, както и радушното посрещане от страна на домакините в лицето

на академичното ръководство на Лодзкия университет, красноречиво показва желанието за диалог и решение на актуалните въпроси. Ясно бяха поставени и задачите, свързани с предстоящото председателство на Европейския съюз в секторите „Образование и наука“ и възможните инициативи, съпътстващи това събитие през предстоящата 2018 г. Извън официалната и пленарната част, работата на конференцията протече по паралелни секции. Общият брой участници беше 50, а темите бяха в различни тематични и хронологични граници. Наред с представителите на българистиката от полските университети, засилено беше присъствието на колеги от българските висши учебни заведения: Софийския университет, Нов български университет, Пловдивския университет, Благоевградския университет. Трябва да бъде подчертано открояващото се присъствие на българистичното звено на Лодзкия университет – представянето на богатата научна продукция в областта на славистичната медиевистика, която впечатли всички. С право би могло да се говори за Лодзка българистична медиевистична школа, формирана с усилията на проф. Георги Минчев.

Характерът на Варшавската среща, осъществена на 6 и 7 декември през следващата 2018 г. имаше юбилеен характер, тъй като тържествено бяха чествани „100 години от дипломатическите контакти между Полша и България“. Затова международната конференция, организирана от Посолството на Република България в Полша, Факултета по политически науки и международни отношения на Варшавския университет, Института по западна и южнославянска славистика на Варшавския университет и Института по политически науки на Полската академия на науките, премина под патронажа на вицепремиера и министър на външните работи на Република България – г-жа Екатерина Захариева и нейния полски колега – г-н Яцек Чапутович. Повече от 50 участници представиха своите доклади. Тематичният регистър включваше изложенията на бивши и настоящи български представители на дипломатически и академични служби в Полша (Емил Ялнъзов, Александър Йорданов, Михаил Неделчев) и на действащи интелектуалци и учени от различни български и полски институции: Държавна агенция „Архиви“ – София, Софийски университет, Нов български университет, Българска академия на науките, Великотърновски университет, както и Краковския, Познанския, Лодзкия, Люблинския и Торунския, Шльонския, Олщинския университет. Научната програма беше съпътствана от културни срещи с различен характер: представянето на поезията на Пламен Дойнов и номинирания му за литературната награда „Поет на свободата“ поетичен том „София–Берлин“ (2018) беше една от тях. От преводачите на поезията на Дойнов присъстваше г-жа Ханна Карпинска. Свое вече утвърдено място в полето на преводаческото изкуство от български на полски език има и Магдалена Питлак от Краковския университет, която представи в своето изложение преводите на българската литература в Полша от началото на XXI в. Много успешна инициатива на

организаторите бе представянето на книжната продукция, свързана с България и Полша, от последната изминала година. В регламента на 5-минутката имахме възможност да споделим най-същественото от новоиздадените книги, тематични сборници, преводи, както и научна и дидактична литература.

В близък формат се проведе и последната по време българистична конференция „Българистиката – нейните минали, съвременни и бъдещи измерения. Биографии, кръгове, институции“ в Познан (18–19 ноември 2019), реализирана в годината, когато Университетът чества тържествено своята 100-годишнина, а институционалната познанска българистика – 30-годишнина. Както и на предишните два подобни форума, и тук участниците бяха близо 50 от споменатите вече висши учебни институции в Полша и България. Международната научна конференция бе открита от ректорското (в лицето на проф. Анджей Лешицки) и деканското ръководство на университета „Адам Мицкевич“, неговия Факултет по класическа и полска филология (в лицето на проф. Томаш Мизеркевич, проф. Кристина Пенъонджек-Маркович), както и на ръководството на Института по славянски филологии (в лицето на зам.-директора проф. Анна Гаварецка и проф. Мариола Валчак-Миколайчакова). Чест за българистичния форум бе присъствието на Негово Превъзходителство посланика на Република България в Полша – г-н Емил Ялнъзов, както и на представителя на МОН – старши експерт в дирекция „Образование на българите зад граница и училищна мрежа“ г-н Николай Николов. Не трябва да се пропуска и харизматичното присъствие на преводачи от ранга на Ханна Карпинска, Войчех Галонзка, както и на младата Магдалена Питлак – те взеха участие не само с доклади, но и активно се включиха в дискусиите в рамките на отделните заседания. Без да съм изчерпателна поименно, се чувствам длъжна да подчертая засиленото участие на български учени от Софийския университет (Миглена Николчина), НБУ (Михаил Неделчев, Пламен Дойнов, Морис Фадел), Великотърновския университет (Маргрета Григорова). Така също, наред с вече утвърдени имена в полската българистика, каквито са Мариола Валчак-Миколайчак, Мажанна Кучинска, Галя Симеонова-Конах (като представители на университета домакин), Мирослава Вронковска-Димитрова (от университета „Кажимеж Велки“ в Бидгошч), много ярко бе участието и на по-младите няколко поколения, сред които има имена вече говорещи сами за себе си: хабилитиран доктор Наталия Длугош (Познан), д-р Адриана Ковачева (Познан), хабилитиран доктор Войчех Южвяк (Познан), д-р Патрик Боровяк (Познан), д-р Силвия Шедлецка (Варшава), д-р Камен Риков (Люблин). Длъжна съм да подчертая участието на докладчици от български академични институции, които се представят за първи път на традиционните годишни българистични форуми – това са доц. Стефка Венкова (Институт за изследване на изкуствата при БАН) и доц. Ива Трифонова (Кирило-Методиевски научен център при БАН). Бих искала да отбележа още две съпътстващи мероприятия – фотоизложбата „Street Art Festival 2019“,

проведена в с. Старо Железаре от българо-полските художници Венцислав Пирянков и Катажина Пирянков, както и срещата на българската общност в Познан с българския посланик в Полша.

С годините, в които тези форуми се провеждаха, се установи традицията текстовете да бъдат публикувани в самостоятелни монографии. В началото на тази година излезе томът от конференцията в Лодз през 2017²; пред печат е томът от Варшава 2018, а в края на конференцията тази година беше обсъдено по какъв начин ще се подготви поредният том. Посланик Емил Ялнъзов оповести, че домакин на следващата конференция ще бъде един от най-старите университети в Европа – Ягелонският университет в Краков.

Друг форум с ежегоден характер са конференциите от цикъла „Кирил и Методий в езика и културата на славяните“ (Cyril i Metody w języku i kulturze słowian), провеждани от години в университета „Мария Кюри-Склодовска“ в Люблин около датата 11 май.

Те са добре представени и хронологизирани в публикации на Камен Рикев³, но, за съжаление, остават малко встрани от медиевистичните информации за събития, свързани със светите братя Кирил и Методий. По тази причина се чувствам длъжна да въведа малко повече информация за тяхната история.

Идеята за провеждането на Кирило-Методиевски дни в Люблин е на медиевиста Цанко Цанев, който от академичната 1995–1996 г. встъпва в длъжността на български лектор в университета „Мария Кюри-Склодовска“, а след изтичане на мандата му остава там като преподавател. Заминал си рано от този свят, и след 2008 г. ежегодните конференции продължават да се организират. Академична и интелектуална подкрепа те намират в лицето на проф. Петър Сотиров и д-р Камен Рикев. Имах щастието в последните години да участвам в конференциите – тази 2019 г. се проведе XV по ред – и мога да потвърдя, че вече повече от десетилетие организаторите и голяма част от участниците пазят спомена за своя колега и винаги припомнят историческото начало на това събитие. За първи път конференцията се реализира през 2005 г. в Бяла Подляска, където в първото десетилетие на XXI в. е открит филиал на университета „Мария Кюри-Склодовска“ и в продължение на десетилетие в рамките на славистиката е съществувал и българистичен профил. В този

² Bułgaria i bułgarystyka w zmieniającym się świecie (pod redakcją Julii Mazurkiewicz-Sułkowskiej). Łódź, 2018 (= *Slavica Lodziensia*, 2, 2018).

³ Рикев, К. Българистичната дейност на д-р Цанко Цанев в Люблинския университет „Мария Кюри-Склодовска“. – В: *Арnaudов сборник. Доклади и съобщения*, Т. 10. Русе, 2018, 163–171.

източнополски град има действащ православен храм „Св. св. Кирил и Методий“. Осъществяването на конференциите тук е било съпътствано с най-добрите наши традиции на почитанието на светите братя на тяхната църковна дата 11 май: колегите разказват, че по традиция конференциите са започвали с молебен. След закриването на филиала през 2014 конференцията се провежда в Люблин. Неин неизменен патрон и споснор е Люблинският и Хелмски православен архиепископ Авел, като домакинството се поделя между Центъра за православна култура към катедралата „Преображение Господне“ в Люблин и Хуманитарния факултет на университета „Мария Кюри-Склодовска“. Негово Високопреосвещенство не само оказва своята финансова подкрепа, но и винаги взема участие в официалната част на конференцията, като неизменно подчертава българския принос в запазване на Кирило-Методиевото дело както в исторически план, така и посредством българските учени и българската наука. Както отбелязва Камен Риков, този факт трябва да бъде разгледан като ценен пример за съдействието между църквата и славистичната наука. Конференцията е събитие за славистиката в Люблинския университет. Всяка година в нея вземат участие различни специалисти филолози от България – от Софийския, Великотърновския, Пловдивския, Благоевградския университет, както и от БАН. Интерес към форума проявяват и специалистите слависти и българисти от Полша – винаги има участници от Варшавския, Познанския и Шльонския университет, както и от ПАН, за част от тях конференцията се е превърнала в традиционна среща и начин да се отдаде почит към делото на светите братя Кирил и Методий. Често има гости от университетите в Краков и Лодз. Конференцията е международна и в нея през различните години и с различна интензивност са участвали още колеги от Беларус, Гърция, Словения, Сърбия и Украйна. Трябва да се подчертае още един важен момент: форумът събира не само учени, но той е отворен за студентите от славистичните специалности – те могат не само да слушат, но и да участват със свои разработки и доклади, обособени в самостоятелни секции. По този начин се поддържа жив диалогът между поколенията, като се запазва високият модел на академично образование. Утвърденият като традиция форум има своето важно значение за поддържане на паметта на двамата първоучители в една западнославянска страна, каквато е Полша. Кирило-методиевският заряд, с който е създадена конференцията още в своето начало, се разгръща в един по-широк общославистичен и общобалканистичен план, но с водещ български акцент, популяризиращ почитанието към славянските апостоли Кирил и Методий. В духа на традицията още отсега е определено, че XVI издание на конференцията ще бъде проведено в познатия формат на 14–15 май 2020 г. в Люблин.

Наред с организирането на конференцията, славистичната колегия в Люблинския университет неизменно се ангажира с издаването на текстовете. В периода от 2005 до 2011 г. изнесените доклади са публикувани в сборници,

финансирани и издавани от Подляската фондация за подкрепа на талантите, а от 2012 до днес – в електронното списание „Zeszyty Cyrylo-Methodiańskie“⁴.

На трето място поставям тематичните форуми, които са свързани с някаква периодичност, но и такива, възникнали по определен повод. От първия тип е колоквиумът, посветен на проф. Донка Петканова, осъществен през 2016 г. в Познанския университет, а от втория тип – Климентовите дни, проведени във Варшава през 2015 г.

Сътрудничеството между полските и българските университети, в които се изучава български език, също има свои традиции в годините и се изразява в обмен на преподаватели, на студенти и различни съвместни инициативи, между които и съвместни конференции. Така например в средата на 80-те години на XX в. започват да се организират съвместни колоквиуми, които до милениума се провеждат през година. Те са определяни като българо-полски, когато се провеждат в Пловдив, и полско-български – когато домакин е Познанският университет. В зависимост от тази последователност съответният университет домакин поема и ангажимента да издаде текстовете на участниците в самостоятелен том или в рамките на поредици (за Пловдив това е Годишникът на Университета)⁵. По време на моя лекторски мандат в Познанския университет участвах в реализацията на последния по време XIV международен полско-български колоквиум. Той се проведе на 21 ноември 2016 г. в Познанския университет. Тематично колоквиума посветихме на проф. Донка Петканова, която ни напусна през март същата година (15 август 1930 – 18 март 2016). Пръв и дългогодишен ръководител на Катедрата по кирилометодиевистика на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, автор на многобройни научни трудове, книги и учебници, учен от голяма величина, проф. Петканова не е пряко свързана с Познан. Но посредством своите контакти с много поколения български и чуждестранни медиевисти, между които и вече утвърдени полски специалисти, тя е добре позната на полската славистична колегия. Не са малко българските лектори в Полша, които са били нейни студенти, а и не са малко и полските колеги, които я приемат за свой пряк учител. За проф. Донка Петканова и за нейните международни контакти говори във въвеждащия доклад „Слово за проф. Донка Петканова“ Мая Иванова (Познан–София). Проблематиката на колоквиума беше съобразена с областите, в които е работила и проф. Д. Петканова: средновековна славянска книжовност; славянски фолклор; българска възрожденска литература. Това ясно се видя в докладите на Мирослава Вронковска-

⁴ Рикев, К. Люблинското списание. – *Език и литература*, 2017, № 3–4, 254–258.

⁵ Желински, Б. Четвърт век българистика в университета „Адам Мицкевич“ в Познан. – *Poznańskie studia slawistyczne*, 10, 2016, 487–495.

Димитрова (Бидгощ), Мариола Миколайчак (Познан), Анджей Ширацки (Познан), Малгожата Сковронек (Лодз), Зофия Бжозовска (Лодз), Доминика Гапска (Познан), Рафал Димчик (Познан), Артур Стемплевски (Познан), Александра Михалска (Познан), Кшищов Попек (Краков). В същото време форумът бе отворен и за разработки, формално по-далечни, но също така интересни – Адриана Ковачева (Познан), Патрик Боровяк (Познан). За голямо наше щастие в кратък срок след провеждането на колоквиума под редакцията на проф. М. Миколайчакова бе издаден и сборник, озаглавен „Śladem dziś stąpam nauczycieli. Studia poświęcone pamięci Profesor Donki Petkanowej“ (Познан, 2017).

Също в рамките на проведените през последните години в Полша форуми бих искала да включа и едно събитие, което хронологически предхожда с година колоквиума, посветен на проф. Д. Петканова, но тематично се свързва с него. Имам предвид академичния ден в Българския културен институт във Варшава, организиран с участието на Института по славянски филологии на университета „Адам Мицкевич“ в Познан и любезната подкрепа на Кирило-Методиевския научен център при Българската академия на науките. Идеята на директора на Българския културен институт г-жа Калина Станчева бе срещата да се превърне в първа от поредица бъдещи срещи, посветени на университетската българистика в Полша, като да постави началото им, бе поканена колегията на Познанския университет. Срещата се проведе на 25 декември 2015 г. – паметта на св. Климент Охридски (840–916). За съвременната българска култура св. Климент Охридски се е превърнал в знаков образ на академичната хуманитарна мисъл. Избирайки тази дата, във Варшава бе чествано едно своеобразно начало на юбилейната 2016 г., която влезе и в културния календар на ЮНЕСКО като 1100 години от смъртта на св. Климент Охридски. Програмата бе открита с лекция на Мая Иванова на тема „Св. Климент Охридски през вековете“. След лекцията и дискусиата по нея бе открита изключително ценната от познавателна и художествена гледна точка изложба „В началото бе буквата. България и славянските азбуки“. Изложбата, дело на Кирило-Методиевския научен център към Българската академия на науките, бе любезно предоставена за събитието от директора на Кирило-Методиевския научен център проф. Славия Бърлиева за първото си полско издание. Двадесет и двата постера, проследяващи историята на писменостите, оставили следа по българските земи – надписи на камък, керамика и метал на гръцки, латински, глаголица и кирилица, създаването на славянското писмо и мисията на светите братя Кирил и Методий сред западните славяни, раждането на старобългарската книга и важни за славистиката ръкописи, употребата на славянските азбуки през Средновековието, Възраждането, чак до наши дни, бяха представени на полски език. Преводът бе направен с професионалното съдействие на преподавателите българисти от Института по славянски филология на университета „Адам Мицкевич“ в Познан д-р

Адриана Ковачева и проф. Мажанна Кучинска, една от най-добрите полски изследователи на кирило-методиевската проблематика.

Втората част от Академичния ден бе посветен на познанската българистика. Тя бе представена чрез доклад и презентация от проф. Мариола Валчак-Миколайчакова и д-р Патрик Боровяк. От последните към тогавашния период издателски събития на познанската академична колегия беше отличен българо-полският сборник с научни статии „*Bulgaria tradycyjna i nowoczesna*“ (Познан, 2015), редактиран от Адриана Ковачева и Патрик Боровяк. Съвсем накратко искам да спомена, че този сборник се вписва изцяло в традициите на научния диалог между Познанската (ще отбележа като участници познанските професори Тадеуш Левашкевич, Мариола Валчак-Миколайчакова, Галя Симеонова-Конах, както и докторите, към тогавашния момент, Наталия Длугош, Мая Иванова, Адриана Ковачева, Патрик Боровяк) и Пловдивската славистика (ще отбележа участието на проф. Иван Чобанов, проф. Ваня Зидарова, докторант Стойно Спасов), от една страна, а от друга – между Познанската българистика и другите академични българистични звена в Полша (проф. Петър Сотиров и д-р Камен Риков от Люблинския университет, хабилиран доктор Юлия Мазуркевич-Сулковска от Лодзкия университет). За да завърша темата за Варшавската Климентова среща, ще отбележа, че в нея участваха и нашите студенти българисти, но тя събра и колегите от всички лекторати на шестте полски университета, в които се преподава български език, литература и култура – Варшава, Краков, Лодз, Торун и Люблин и техните възпитаници.

В заключение бих искала да отбележа, че написаното тук далеч не е изчерпателен преглед на българистичните форуми, които бяха проведени в полските университети през последните пет години. Постарах се да дам по-подробна информация за тези, на които в качество на български лектор в Познанския университет лично съм присъствала, взела участие или иницирала. Както напоследък става все по-забележимо, животът на българистиката – и особено на академичната българистика зад граница – не е лишен от трудности. В същото време виждаме, че живата мрежа от връзки съществува. Хора и културни институции продължават да са в диалог и продължават да поддържат традициите. Дано така бъде и занапред.

Мая Иванова

НАУЧЕН ЖИВОТ

Международна научна конференция „Граници и граничност в южнославянските култури: градското и библейското“

На 3 и 4 октомври 2019 г. в София се състоя международната научна конференция „Граници и граничност в южнославянските култури: градското и библейското“. Научният форум бе организиран от Кирило-Методиевския научен център при БАН, Института за литература при БАН и Института по славистика на Полската академия на науките. Събитието бе финансирано от Министерството на образоването и науката по Националната научна програма „Културноисторическо наследство, национална памет и обществено развитие“, а негов домакин бе Институтът по етнология и фолклористика. Конференцията е резултат от изпълнението на съвместните полско-български научни проекти „Градът в динамиката на културата“ и „Граници и граничност: библейски модели и тяхното влияние в южнославянските литератури и култури от Средновековието до Новото време“ в рамките на двустранното споразумение между двете академии – българската и полската. Форумът бе открит от проф. Славия Бърлиева – директор на Кирило-Методиевския научен център, проф. Ана Стойкова от Института за литература и проф. Гражина Шват-Гълъбова от Полската академия на науките. Приветствено слово от името на ръководството на БАН прочете проф. Йоана Спасова – секретар на направление „Културно наследство и национална идентичност“. Специален гост на конференцията бе новият посланик на Република Полша в България – Негово Превъзходителство г-н Мачей Шимански.

Във форума, който имаше интердисциплинарен характер, темата за границите и граничността бе представена широкоспектърно – като обект на изследване бяха разгледани конкретни библейски произведения и техните редакции; художествени творби от различни епохи; бяха поставени на обсъждане и редица проблеми, свързани с функционирането на градските общества от Средновековието до постмодерната епоха и нашето съвремие. Изнесените 17 доклада дадоха добра основа за дискусии в рамките на петте заседания.

Конференцията бе открита с доклада на Нежа Зайц (Любляна) на тема „St Maximos the Greek (Mihail Trivolis, Arta, c. 1470 – преп. Максим Грек, Moscow, 1556) and the Biblical Passages of Spaces to Eternity“. Авторката изложи някои наблюдения върху езика на Максим Грек в неговия превод на *Тълковния псалтир* във връзка с езика на *Пророческите книги* и *Псалтира* и по-специално на някои библейски пасаж, отнасящи се до изясняване на понятието пространство. Изследването на Ана Стойкова (София) бе посветено на апокрифната *Книга на Енох*, чиято основна и въздействаща тема е прекосяването на границата между земния и вечния живот („Неизвестен препис на славянската *Книга Енох* (2 Енох). Предварителни бележки“). След като бяха детайлно изложени основните проблеми, свързани със славянската версия на произведението, нейните редакции и ръкописни свидетелства, беше представен и един нов и неизвестен досега препис. А. Стойкова си поставя за цел да намери неговото място в досегашната ръкописна книжовна традиция. Славия Бърлиева (София) концентрира вниманието си върху един интересен средновековен художествено илюстриран паметник от 1350 г., известен като *Велиславова библия*. Във „*Велиславовата библия* и евангелизаторските мисии в нея“ Сл. Бърлиева разгледа паметника от перспективата на евангелизаторските пратеничества, като специално спря вниманието си върху илюстративния разказ на паметника. В тази връзка авторката направи и някои паралели с други изобразителни практики. В текстологическия си по характер доклад Радослава Станкова (София) ни запозна с „Една редакция на службата за св. Петка Търновска, с неизвестен канон за четвърти глас, в ръкописи от XVI–XVII в. в Народната библиотека във Варшава“. Темата, разработена от Искра Христова-Шомова (София) бе свързана с един от Богородичните празници – „Празникът Въведение Богородично и пътят към храма“. Авторката изложи своите наблюдения върху различни интерпретации на празника в средновековната литература и средновековното изкуство. Акцентът бе поставен върху мотива, присъстващ във всички произведения, посветени на Въведение Богородично – пътя към храма и преминаването на границата между света на земния човек и Светая Светих. Едно ключово за българската история събитие от 1393 г. и интерпретациите му в българската литература бе поставил като обект на изследване Николай Аретов (София) в своя доклад „Завладяването на Търново като митичен сюжет“. Вниманието бе насочено върху интерпретации от XIX в. и поставянето им в контекста на разказите за други подобни събития, като бе потърсена общата митологична основа, положена в повествованията за завладяването. На съвременни балкански граждански инициативи бе посветен докладът на Ева Врублевска-Трохимюк „Performing values. Urban citizenship in Belgrade and Zagreb“. Въвеждайки понятията urban citizenship („градско“ гражданство) и nation state citizenship (национално гражданство) тя подробно анализира две градски движения – противопоставянето на инициативата „Белград на води“ в сръбската столица през 2015 г. и

противопоставянето на промените в градоустройствения план в Загреб през 2018 г. В изследването на Десислава Найденова (София) „Извън границите на средновековното общество“ бе обърнато внимание на онези социални групи и малцинства в средновековното общество, характеризиращи се с определена степен на аномалност, маргиналност и изключеност. Подробно бе разгледан въпросът за „другия“, „изключения“ в каноничното право, каквито са еретиците и представителите на другите религии (латини, арменци, евреи, мюсюлмани). Гражина Шват-Гълъбова (Варшава) бе озаглавила доклада си „Мостове и канали. Границите в практиките на българските хаджии. Случаят Михаил Маджаров“. В него тя анализира спомените на българския политик и интелектуалец, публикувани от него много години след посещението му в Йерусалим, главно от позицията на преодоляването на границите в културно-разнородното османско пространство. Анализът бе направен в контекста на други запазени свидетелства за поклоннически пътувания от XIX в. Проучването на Камен Станев (София) „За локализацията на една средновековна църква във Филипопол (Пловдив) по данни на френския пътешественик Льофевр“ потърси местонахождението на християнския храм по дадените от Льофевр сведения през 1611 г. Андрей Бобев (София) разглежда в доклада си „До кончъчины свѣтъ съ тъмоѹж: Граници и граничност в *Книга Йов*“ някои от можеството образни средства като *граница, предел, черта, мяра, край* и др., които *Книга Йов* използва за очертаване на ограничеността на човешкото спрямо безграничността на Божественото. Авторът онагледя с конкретни примери предизвикателствата, пред които са били поставени старобългарските преводачи при предаването на тези образи. В своето проучване „Многу царие царствуют...“ (Пр. 8:15): владетелската премъдрост в *Житието на св. Симеон Сръбски* от св. Сава“ Нина Гагова (София) анализира семантиката на образа на главния герой и посланието на текста въз основа на библейските и литературни цитати и връзки, развиващи темата за Премъдростта. Житието бе поставено в контекста на ранната славянска традиция, свързана с утвърждаването на собствените християнски институции. В „Есхатологически топоси в каноничния библейски наратив и техните реминисценции“ Ива Трифонова (София) разглежда географските топоси от библейския текст на Апокалипсиса и тяхното предаване в славянските преписи от XIII до XVII в., в сравнение със съвременните им съответствия. Вниманието беше съсредоточено върху названията на седемте раннохристиянски църкви в римската провинция Азия: Ефес, Смирна, Пергам, Тиатор, Сарди, Филадельфия и Лаодикия. В разработка си „Boundaries and Frontiers: About the theological and aesthetical novelty in two novels by Theodora Dimova“ Евелина Джевицека (София) постави въпроса за богословската и естетическата оригиналност в две книги на съвременната българска писателка Теодора Димова – „Марма, Мариам“ (2010) и „Първият рожден ден“ (2016). В анализа си Ев. Джевицека набеляза проблемите, свързани с въпросите за това как да се преосмисли

библейският разказ и как в нашето съвремие да се реализира екзистенциалният потенциал на библейския разказ. Също на съвременната литература бе посветен докладът на Румен Шивачев (София) „Град Йерихон в поетиката на Николай Тончев“. С множество примери от поезията на рано починалия български поет Николай Тончев (1969–2010) бяха конструирани образът и художествената трактовка на библейския град. Изследването на Мая Горчева (Пловдив) „От другата страна на браздата: първите срещи на беглеца отгата границата“ сумира разказите на хората, които в близкото минало са оставили зад гърба си тоталитарния режим и са потърсили ново начало извън родината. В рамките на конференцията Татяна Илиева (София) презентира интерактивна карта, в която са отбелязани многобройни топоси в границите на страната, отглас от паметта за Светите седмочисленици. Нейната постерна презентация бе озаглавена „Св. Седмочисленици в паметта на българските селища“.

Както се вижда от краткия обзор, прочетените на научния форум доклади дадоха интересен интердисциплинарен прочит на различни проблеми, свързани с *града в динамиката на културата и границите и граничността в Библията* и техните рефлексии в южнославянските литератури и култури от Средновековието до Новото време. В конферентните дни не само бяха сумирани изводите от самостоятелните тематични изследвания на участниците, но те предизвикаха и плодотворни дискусии. Както обобщи в заключителното си слово проф. Гражина Шват-Гълъбова, целта на срещата бе изпълнена – да се съчетаят различните темпорални и културни нива, да се потърси близкото и далечното, да се срещнат различните поколения, за да се обмени интелектуалният опит. Определено може да се каже, че тези цели бяха постигнати.

Цветомира Данова

Национална научна конференция „Интерпретации и контекстуализации в българската литературна критика“ – първа част

На 17 и 18 октомври 2019 г. в Американския център на Столична библиотека се проведе научната конференция „Интерпретации и контекстуализации в българската литературна критика“ – първа част, която се реализира по проект „Дигитална библиотека „Българска литературна критика“, финансиран от Фонд „Научни изследвания“. Организатори на форума бяха Институтът за литература при БАН и Факултетът по журналистика и масова комуникация на СУ „Св. Климент Охридски“, с подкрепата на Столична библиотека. Формален повод бяха юбилейните годишнини на Александър Балабанов, Симеон Радев, Тончо Жечев, Минко Николов и Петко Росен, но програмата включи изследвания върху Спиридон Казанджиев, Константин Гълъбов, Цветан Минков, Иван Мешеков, Васил Пундев и Георги Константинов, заложили също в програмата на проекта. В рамките на форума бе поместен модул върху оперативната критика под наслов „Перипетиите на оперативната критика – преди и сега. В памет на Тодор Абазов“, а във финала на работния семинар бе отбелязана и 100-годишнината от смъртта на д-р К. Кръстев. Конференцията включи участия на изследователи от утвърдени научни и образователни институции като СУ „Св. Климент Охридски“, НБУ, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, както и учители от водещи хуманитарни гимназии в страната, журналисти и архивисти. Изнесени бяха много нови изследвания както върху книжовното, така и върху свързаното с него архивно наследство на критиците.

Форумът бе открит от доц. Елка Трайкова, директор на Института за литература, която представи накратко целите на проекта, по който се реализира конференцията. От името на Факултета по журналистика приветствие поднесе д-р Марин Бодаков, напомняйки, че литературната критика е медиатор между литературата и журналистиката и разговорът за литературната критика е разговор и за литературната периодика, и за медиите. Първият обмен блок от доклади бе посветен на мащабното културно присъствие и книжовно наследство, а и на значимото творческо приятелство на Александър Балабанов и Симеон Радев. В доклада си *Симеон Радев като биограф на Българското възраждане* д-р Мария Огойска (НБУ) разгледа историята и концепцията на книгата „Македония и Българското възраждане“, писана през 1917–18 г. от С. Радев на френски език в опит да се демаскират лъжите на сръбската пропаганда относно Македония, като бъде осветлена за западно-

европейския читател действителната геополитическа ситуация в това време на най-високо българско самочувствие. Доц. Михаил Груев (ДА „Архиви“) представи в обзора си *Семейният архив на Симеон Радев и Бистра Винарова*: съдържанието и историята на фонда на Симеон Радев и Бистра Винарова: регистриран през 1955 г. като личен фонд на Симеон Радев, в него през годините се отлагат още документи, свързани с обиски и конфискации в дома на семейството. Съпругата на Симеон Радев – художничката Бистра Винарова, която днес предизвиква все по-голям интерес с творбите си, се оказва изключително популярна експресионистка; тя е в сърцето на дрезденския експресионистичен кръг през 20-те г., за което свидетелстват писмата ѝ с Кокошка, Ото Дикс и др. Архивът ѝ пази кореспонденция с Казандзакис и Рилке, а чрез картините, които са ѝ били подарени, българската държава притежава ценни оригинали. В докладите си *Житейски и литературни диалози – Александър Балабанов и Симеон Радев* и *Стилът/стиловете на един творчески и приятелски диалог: Александър Балабанов – Симеон Радев* доц. Елка Трайкова (ИЛ – БАН) и проф. Михаил Неделчев (НБУ) разказаха в споменни и документални текстове за емблематичното приятелство между двамата творци (по думите на проф. Тодор Боров достоен предмет на самостоятелна дисертация), за съдбовните пресичания между твърде различни привидно натури, както и за българановската им свързаност с фигурата на Елин Пелин. В презентацията си „*Класическо*“ и „*национално*“ в *разбирателство и в раздор: из критическите парадокси на Александър Балабанов* д-р Юлиан Жилиев (ТУ) се спря върху няколко статии на Балабанов от периода 1910–1931 г., в които критикът размишлява върху непостигнатата национална зрелост (ерго идентичност) на литературата ни на фона на успешно унаследилите античното наследство и национално оразличилите се „оригинални“ европейски литератури. В доклада си *Мандолината на Балабанов: как мисли звукописа един класически филолог в епохата на модернизма* доц. Йордан Ефтимов (НБУ) припомни, че Балабанов, освен класически филолог, е и силен оперативен критик, извънреден преводач и забележителен мемоарист, а темата за звукописа и употребата на изразността на звука присъства в много негови творби, като особено журналистическите текстове на Балабанов показват белетрист с рядък усет за звука. Д-р Наташа Христемова (91 НЕГ „Проф. К. Гълъбов“ – София) анализира в доклада си „Константин Гълъбов – евро-българският модернизъм“ европейската нагласа на българските литературни критици още в миналия век, днес особено актуална. Христемова се върна към разговора за националната идентичност на българската литература, наченат чрез понятието „класическо“ в статиите на Балабанов, сега чрез биномиите „традиционно–модерно“, „европейско–родно“, върху които размишлява проф. Гълъбов в редица свои текстове. Във финала на първия конферентен блок инж. Петко Чорбаджиев въведе още една литературнокритическа фигура – тази на своя дядо, оригиналният мислител и писател Петко Росен, тенденциозно забравен

1869

и изваден от библиотеките през социализма, но днес завърнат на читателите с десеттомното библиофилско издание на творбите и архива му.

Второто заседание на форума се откри с доклада на д-р Венцеслав Шолце (СУ „Св. Климент Охридски“) *Реализъм, догматизъм, импресионизъм. Към въпроса за разноречието на Симеон-Радевото критическо писане*. Текстът се спря върху импресионистичността на Симеон-Радевата критика, незастиваща в схема, върху сложната и нееднозначна цялост на неговата фигура и квазиканонизацията му. Творческото приятелство на С. Радев и Ал. Балабанов бе разгледано от доц. Таня Казанджиева (СУ „Св. Климент Охридски“) в доклада ѝ *Александър Балабанов и Симеон Радев и периодичният печат за деца – проекции на родното* с още едно общо тяхно дело – редактирането на сп. „Македонска звезда“ – едно физиономично детско издание, интересно освен със сътрудниците и богатите си рубрики, още и със своя широк адресат, който нарушава продуктивно възрастовите граници. Проф. Дора Колева (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“) разгледа в текста „Бурени“ – *самоаналитичната поема на Александър Балабанов* сюрреалистичния поетически текст, публикуван в алманах „Литературен глас“ от 1931 г., като основна анализа си на определението, което ѝ дава С. Радев, наричайки я „разговор на твореца със себе си“. Доц. Людмила Малинова (ИЛ – БАН) в прегледа си *За някои критически текстове на Александър Балабанов* припомни чрез огромното му критическо и шедро разпиляното му художествено наследство камбанното слово на професора срещу духовната залянялост и апела му за равнопоставеност на жените – след дисертацията му върху правното положение на гръцката жена, защитена през 1904 г., жената и в частност българката стават постоянен обект на неговата интерпретация, припомняйки модела на идеалната Платонова жена – образована и застанала наравно с мъжа. Доц. Мариета Иванова-Гиргинова (ИЛ – БАН) въведе с текста си *Опит за конструиране на канона в драмата. Цветан Минков и неговата история на българската драма* незаслужено забравената фигура на Цветан Минков, уредник и редактор на знакови поредици библиотеки, автор на 12 исторически романа, обзори, очерци, анализи, учебни помагала, повлиял на формирането на литературни вкусове десетилетия наред. На форума той бе представен с книгата си „Българската драма“ – първата по рода си авторска история на драмата, в която Минков разглежда и архивира голям корпус от драматически текстове, възникнали в период от 75 години – от създаването ѝ до 40-те години на XX век. С концептуалния си обзор *Литературният преглед от началото на XX в. – критиката като подстъп към писането на история* доц. Пенка Ватова (ИЛ – БАН) проследи идеята за литературна история от Ал. Теодоров-Балан до края на първото десетилетие на XX в., социокултурния генезис на стремежа към литературно историзиране, „редактирането“ на подхода в литературното историзиране и създаването на канона, пряко свързано с развитието на понятието за литературност.

Блокът за Минко Николов бе открит с кратки споменни думи на дъщеря му, Невяна Андреева, които рефлектираха и върху интензивното емоционално съдържание на неговия образ. Докладът на проф. Виолета Дечева (НБУ) *За „Брехт“, или за значението на един литературен портрет за неговата рецепция в България* акцентира върху едноименното изследване на Минко Николов, ценно в контекста както на затруднената рецепция на немския драматург у нас като цяло и особено през 50-те и 60-те години на XX в., така и с интереса му към драматургията, заявен и в работите му върху Страшимиров. Д-р Емилия Алексиева (ИЛ – БАН) анализира актуалността на Минко-Николовите наблюдения върху текстовете на Жан-Пол Сартр в друго етапно за европейската комуникация на българската култура изследване *Кризата в модерния западен роман*, което се появява в антидогматичната атмосфера след Априлския пленум и в което Николов поставя текстовете си за Кафка, Джойс, Томас Ман, Брехт и др. в контекста на комплексите на века, мислен като кризисен. Щрихиращия обзор на критическата рецепция на Минко Николов доц. Александра Антонова (ИЛ – БАН) положи в размисъла върху това как критиката се самоопределя чрез взаимното критическо четене, как критическият текст се конституира чрез идеята за изкуство, чрез литературноисторическия и оперативния анализ, чрез автобиографизма и авторефлексията и не на последно място чрез характера на критика.

Докладите от следващия блок на конференцията завърнаха в центъра на дискусията фигурата на яркия критик, мемоарист, пътешписец и народопсихолог Петко Росен. Журналистът Владимир Станчев припомни в доклада си *Щастливата борба от 1930-те години срещу поетичната представа за покварата на града в контекстуализации от П. Росен, М. Ралчев, Й. Бадев* за три годишни литературни прегледа от 30-те години – на Петко Росен, Милко Ралчев и Йордан Бадев, в които се откроява необичайно положителната за перото на Росен оценка за стиховете на Лъчезар Станчев. В изследването си *Как Петко Росен чете Стаматов* Вера Хинчева (ИЛ – БАН) припомни, че Петко Росен е един от първите критици на Г. П. Стаматов – публикува още през 1904 г. в сп. „Демократически преглед“ статия, важна още и с това, че поставя началото на продължилата десетилетия полемика върху един парадоксално периферен автор в нашата литература.

Сред дискусийните фокуси на конференцията бе и делото на рано отишлия си литературен критик Васил Пундев. Проф. Светлана Стойчева (НАТФИЗ) очерта фигурата на Пундев в добре известния дебат между българските интелектуалци след Първата световна война „Защо сме такива?“. Проф. Надежда Александрова (НБУ) се спря на връзката между Георги Константинов и Васил Пундев – две противоположни личности в литературата и в живота – чрез емблематичното списание „Златорог“ и казуса „Македония“ в българската история. Д-р Андриана Спасова (ИЛ – БАН) разгледа в доклада си *Житейски и литературни диалози – Александър Балабанов и Симеон*

Радев работата на Васил Пундев с текстове на възрожденската книжнина и преводната литература през Възраждането ни и изобилието на фрагменти от гръцки първоизточници, което свидетелства за отличното му познаване на катаревуса и димотики. Текстовете на Пундев са ценни още и с критическото вглеждане на компаративиста в почти недостъпни оригинали от гръцката и българската словесност. Доц. Георги Цанков направи обобщаващ преход от Симеон-Радевото към Тончо-Жечевото творческо дело в неочаквано продуктивни паралели и надвремеви ценностни синхронии, чрез критическото четене на двамата като акт на унаследяване. Заключителен характер за първия ден на конференцията имаше презентацията на Малина Тонова-Иванова (Американски колеж – София) на тема *Българската литературна критика в учебниците по литература*, която тя разви върху основната концепция в новата учебна програма – диалогичността, върху уменията на съвременния човек да намира и използва информацията и заложената като начин на преподаване с оглед на това умение интерконтекстуалност. Тонова-Иванова привлече в изследването си методологическата употреба на критико-исторически текстове на Михаил Неделчев, Тончо Жечев и Боян Пенев, функциониращи в учебниците за 9. клас чрез отделни цитати и включени в два типа задачи – авторски (създаване на собствени текстове) и интерпретаторски (формиране на собствена позиция).

През втория ден на конференцията вниманието беше насочено към други литературни критици от програмата на проекта „Дигитална библиотека „Българска литературна критика“: Спиридон Казанджиев, Иван Мешеков и отново към Константин Гълъбов. В доклада си *Спиридон Казанджиев за парадигмата на философията в сравнителен аспект с психоанализата* д-р Росица Чернокожева се спря върху дискусивно поставения от видния ни философ и критик в студия в „Златорог“ от 1920 г. въпрос възможна ли е една универсална научна философия. Разсъжденията върху текста на Казанджиев бяха положени в контекста на днешните ни наблюдения върху универсалния прочит на човека и обществото през психоанализата, както и в отношението на Сп. Казанджиев, ученик на Вилхелм Вунд, автор на „Военна психология“, към нея. Проф. Нина Димитрова (ИИОЗ – БАН) върна във фокуса на форума чрез изследването си *Константин Гълъбов: „Писатели и интелигенция“* фигурата на критика германист, есеист и писател с есето му „Поезия и действителност“ (сп. „Сила“, 1918), станало повод за кратка дискусия между автора му и писателя Цветан Минков на страниците на същото списание – дискусия, важна с визията на Константин Гълъбов за интелигенцията като „културно-социална категория“ (Цв. Минков) и за фигурата на писателя като основна интелигентска фигура. В своята реконтекстуализация на Иван Мешеков със заглавие *Ляво поколение, дясно поколение. Иван Мешеков и Ернст Юнг* проф. Владимир Сабоурин (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“) го разгледа в емблематичния за литературния критик сплит между ляво и

литературно в успореден животопис на неговия съвременник Ернст Юнгер, чрез огледалния сплит на дясно и литературно, като напомни мемоарния и автобиографичен ключ, който самият Мешеков посочва за прочита на „Ляво поколение“. Към портрета на И. Мешеков интересен щрих добави д-р Румен Шивачев със съобщението си за едно писмо от критика до баба му Офелия Кръстева-Шивачева, в което той я моли да му съдейства да намери писмата между д-р Кръстев и Ганка Коева-Мешекова (по думи на Иван Мешеков около 200). Доц. Елена Азманова (ЮЗУ „Неофит Рилски“) се върна към фигурата на Цветан Минков и контактите му с поета мистик Иван Грозев в съпоставителния си анализ на тема *Иван Грозев и Цветан Минков: интерпретации и контекстуализации на мистичното в българската литература*, като разгледа моментите на синхронност в творчеството им, пресечните точки в историческите романи на Минков и Иван-Грозевите стихове, общите мотиви като богомилството, Боян Магьосникът, източната мъдрост и кодовете на езотеричното, крахът на идеите и ценностите в съвременното общество.

Връзките между литературната критика и медиите бяха дискутирани в блока с участия на медийни анализатори с водещ д-р Марин Бодаков. Очертани бяха важни проблемни полета, които реинтерпретираха литературната критика като свързваща литературата и медиите чрез взаимното оглеждане и идентифициране на литературата и журналистиката. Дискусията върху механизмите на журналистическата интерпретация естествено отведе към анализ на същността на медията като цяло и рефлектира върху критиката като медия. В този контекст анализът на доц. Жана Попова от Факултета по журналистика на СУ „Св. Климент Охридски“ със заглавие *Критика за журналистиката, критика на медиите* зададе и разговора върху очертанията на фигурата на „медийния критик“ по страниците на разроилите се печатни издания в годините след 1989 г. В презентацията си на тема *Оперативната критика: операции и ампутации* д-р Митко Новков акцентира върху феномени на съвременното критическо четене като разрушаването на авторитетите и оттук ценностите в постмодерната релативизираща култура, неестествено-то разрастване на автоизявата чрез съвременните формати на комуникация и оттук доминацията на писането над четенето, лишавашо от аналитична дълбочина и обричащо на живот в мисловните плитчини. В доклада си „Злоупотреби с/на оперативната критика през 70-те години на XX в. в България“ д-р Пламен Петров (СУ „Св. Климент Охридски“) разгледа някои прояви на оперативната критика през дългото десетилетие на 70-те години и направи опит за ситуиране на начина на мислене на критиката от страна на властта, на употребите и злоупотребите с оперативната критика, реализирани от художественотворческата интелигенция срещу самата нея. С текста си той поде една от основните дискуссионни линии на целия форум: за връзката между критиката и идеологията и пулсиращото, амбивалирано, доброволно, но и съпротивляващо се заместване на критиката от идеологията. С текста си

Критика и искреност. Случаят Йордан Маринополски, част от много по-голямо изследване, д-р Марин Бодаков насочи вниманието към маргинализираната фигура на Йордан Маринополски в контекста на големия разговор за критиката и искреността, между моделите на писане на биография и изправянето на автобиографията срещу биографията, към критическата рецепция на Маринополски – провинциален Левит срещу столичните голиати.

Отделен модул в работата на конференцията бе кръглата маса „Перипетиите на оперативната критика – преди и сега. В памет на Тодор Абазов“, в която взеха участие д-р Марин Бодаков, проф. Здравка Константинова, проф. Снежана Попова и проф. Алберт Бенбасат. Марин Бодаков определи проф. Абазов като публицист със страстен ум и слог – широк и скепичен, респектиращо аристократичен, за когото публицистика и пазар са противоположни понятия, който отказва да възприема журналистиката като услуга, а образovanieto – като бизнес. Дискутантите акцентираха върху органичната връзка на литературната критика и публицистиката в контекста на рефлексите на проф. Абазов – едновременно теоретик и оперативен критик, изследовател на историята и психологията на журналистиката, вдъхновител на българското медиакритическо направление – и се спряха върху един от осевите въпроси в теоретическите текстове на Абазов, а именно дали публицистиката принадлежи на литературната критика или на журналистиката. Отбелязани бяха и редица липси в съвременната оперативна критика като непродуктивната единственост на положителната рецензия, генерирана често от извънлитературни фактори, както и отпадането на цели литературнокритически жанрове като литературния портрет и литературния преглед например. Важен дял в дискусията бяха инструментите на публичния образ на творците преди и сега, тенденциозността на литературнокритическия отзив при попадането му в извънлитературни контексти. Като обезпокояващ симптом на съвременния критически живот бе отбелязано отпадането на отрицателната рецензия като самоубийствен недостиг на оперативната критика. Тази проблемна линия бе илюстрирана от обзора на критическата рецепция на поета Георги Константинов от Десислава Бошнакова, в който бяха припомнени ранни рецензии за първата и втората му книги като примери за балансирано и продуктивно положително-отрицателно оперативнокритическо отношение.

Последният блок в конференцията отбеляза 100-годишнината от смъртта на д-р Кръстьо Кръстев с докладите на Красимира Кацарска (11 ЕГ „Людмил Стоянов“ – Благоевград) (*Д-р Кръстев през очите на Александър Балабанов*), Румен Шивачев (ИЛ – БАН) (*Психологическият дискурс у д-р Кръстев*) и Деница Астахова (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ (*Ролята на казанлъжското „Литературно-научно списание“ в развитието на д-р Кръстев като литературен критик*)). Красимира Кацарска представи виждането на човека и критика д-р Кръстев в две статии на Ал. Балабанов: „Делото на д-р К. Кръстев“ (с подзаглавие „Трагедията на един литературен догматик“) и „Д-р

Кръстев като човек“, попаднали в нееднозначната рецепция на делото му след неговата смърт. Три основни пласта в литературнокритическия дискурс у д-р Кръстев обособи в доклада си Румен Шивачев: естетически, философски и психологически, като анализира причините за по-слабото внимание, обръщано на психологическия в рецепцията на критика. Докладът на Деница Астахова представи един малко познат проект от началото на творческия път на д-р Кръстев от 1890 г. Изследването съпостави и този първи печатен орган на д-р Кръстев с най-известния му проект – „Мисъл“.

За конференцията изпратиха резюмета на свои текстове д-р Николета Пътова (ИЛ – БАН) (*Александър Балабанов за театъра*), д-р Радка Пенчева (Национален литературен музей) (*Приятелството между Петко Тодоров и Александър Балабанов*), проф. Антония Гайдаржиева (ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“) (*Симеон Радев спори с д-р Кръстев*), Кремена Митева (Регионален исторически музей – Добрич) (*„Маришът на Хехе“, или Александър Балабанов срещу Владимир Василев в литературнокритическия прочит на Йовковата военна проза*), проф. Димитър Кенанов (*Старобългарският литературен модел и неговият език. Страници в памет на проф. Боян Ничев*), Никита Нанков (*Неоригиналността като оригиналност? Людмил Стоянов и Едгар Алън По*) и проф. Антоанета Алипиева (ШУ „Еп. Константин Преславски“) (*Петър Мутафчиев и Вера Мутафчиева. Наследства и разнотой*). С текст в бъдещия електронен сборник от конференцията ще се включи и проф. Виолета Русева от ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“ на тема *Българското литературно възраждане в концепцията на Михаил Арнаудов*.

Засрещайки най-нови разработки върху делото на критици с различни идейни, естетически и политически възгледи, принадлежащи на различни поколения в интерпретирането на литературата ни и литературната ни история с намерението да възпроизведе каноничната през съвременната литературна критика, конференцията преактуализира знанието на критиката за самата себе си чрез взаимното критическо четене. Така форумът се реализира като модерна авторефлексия и автоконституиране на литературната критика както през акценти в историята, философията и документалното ѝ наследство, така и през дискусии върху социалното и естетическото ѝ функциониране в десетилетията преди и след Девети септември, върху едновременно подаващата се и съпротивляваща се подмяна на естетическото от идеологическото оценностяване. Докладите и дискусиите бяха илюстрирани от дигитализирани по проекта публикации и архивни документи.

Александра Антонова

Международна конференция „Маршрути на книжовно общуване на източните и южните славяни през XI–XX век“

На 21 и 22 ноември 2019 г. се проведе международна конференция на тема „Маршрути на книжовно общуване на източните и южните славяни през XI–XX век“, организирана от Института за литература към Българската академия на науките в сътрудничество с Центъра за славяно-византийски изследвания „Иван Дуйчев“, с Института по славянознание на Руската академия на науките в Москва и Катедрата по славистика в Университета в Гент (Белгия). Конференцията бе в рамките на международния проект „Южните и източните славяни: разнообразие и взаимодействие на писмените култури XI–XX век“ с ръководител проф. дфн Анисава Милтенова по европейската програма ERA NET Rus Plus (2018–2020). Целта бе да се въведе в научно обращение нова интерпретация на темата за взаимодействието в книжовното наследство на източните и южните славяни.

Откриването се състоя на 21 ноември в зала „Проф. Марин Дринов“ на Българската академия на науките в присъствието както на официални гости: г-н Роберт Шестаков, съветник в Посолството на Руската Федерация, представител на Министерството на науката и висшето образование на Руската Федерация, чл.-кор. Васил Николов, заместник-председател на БАН, проф. д-р Йоана Спасова-Дикова, научен секретар на направление „Културно-историческо наследство и национална идентичност“, доц. д-р Елка Трайкова, директор на Института за литература към БАН, проф. Анна Стойкова, заместник-директор на ИЛ и др., така и на координаторите на европейския проект от България, Русия и Белгия – проф. дфн Анисава Милтенова, проф. дфн Игор Калиганов, проф. д-р Дитер Щерн и участниците от екипите от трите страни. Събитието беше свързано с отбелязването на 71-годишнината от създаването на Института за литература и беше част от календара с научни събития, организирани по повод 150-годишнината от създаването на Българската академия на науките. По време на официалната част доц. Елка Трайкова произнесе тържествено слово, поднесоха се поздравления от Академията и от други институти. Заместник-председателят на БАН член-кореспондент Васил Николов връчи почетния знак на БАН „Марин Дринов“ на лента на проф. Анатолий Турилов – руски славист, специалист по книжовното наследство на средновековната руска и южнославянска литература, културната и църковната история на източните и южните славяни.

Конференцията беше открита с встъпителни слова на тримата координатори от страните участници в международния проект, като проф. А. Мил-

тенова систематизира ключовите насоки и цели на конференцията – чрез откриването и анализа на непубликувани извори (ръкописи, архивни документи, артефакти, био-библиографии и творби) да се представи нов поглед към книжовното наследство на източните и южните славяни. По време на откриването бяха представени два пленарни доклада. Първият доклад на тема *Общото наследство и отделните сегменти в книжнината на православните славяни през погледа на историка* на проф. Дмитрий Поливянный (Държавен университет, Иваново) проследи основните дискусии относно връзката между общото наследство на православните славяни и приноса на отделните сегменти в славянските страни през Средновековието, насоките, влиянието и механизмите на културната комуникация. Вторият доклад *Творчеството на св. Климент Охридски в общославянското литературно наследство* на Вася Велинова (Център за славяно-византийски проучвания „Иван Дуйчев“) представи най-новите резултати от изследванията на творчеството на св. Климент Охридски и очерта ролята му за изграждането на системата на българската средновековна литература като модел за останалите славянски литератури. Първото заседание завърши с празничен концерт на камерен хор „Български гласове“ – прозвучаха църковни песнопения, български народни и възрожденски песни.

В рамките на двата дни заседанията на конференцията се проведеха в зала 2 и в залата на библиотека „Филологии“ на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Български и чуждестранни модератори: Дитер Щерн, Радослава Илчева, Мишел де Доббелеер, Радостин Русев, Татяна И. Афанасиева, Анисава Милтенова, Игор Калиганов, Радослава Станкова, Румяна Дамянова и Марина Фролова. Участие взеха учени (историчи и филолози) от пет страни – Белгия, България, Русия, Сърбия, Украйна. Сред участниците бяха млади учени, защитили своите докторски дисертации, и такива, които са докторанти в момента. Фокусът на докладите и презентациите беше насочен към различните „бели петна“ в периодизацията на взаимоотношенията, обхващащи девет века (XI–XX век), и оценката им в научната традиция.

Първото следобедно заседание беше открито от Румяна Дамянова (ИЛ – БАН) с обзорния доклад на тема *Москва, Харков, Одеса – места на памет за българите през XIX век*. Докладът представи българската книжовна дейност в трите културни средища на българите в Русия през XIX век и начините, по които се развиват и реализират специфични теми: в Москва – темата за родното, в Харков – темата за научното търсене и в Одеса – темата за завръщането. В изложението си Марина М. Фролова (Институт по славянознание – РАН) обърна внимание на повестта „Райна, Королева болгарская“ на руския писател Александър Ф. Велтман, която е оказала значително влияние върху българската читателска и театрална публика. Презентацията на Марина Крутова (Руска държавна библиотека, Москва) разкри ценен материал за историята на книжната култура от XIX в., като показва копия от малко известните

писма, съхранявани в отдела за ръкописи на Руската държавна библиотека на Спиридон Палаузов, архимандрит Леонид (Кавелин), Виктор Григорович, Пьотр Севастьянов, Алексей Викторов, Вукол Ундолски, Михаил Погодин и др. Докладът на М. Г. Смолянинова (Институт по славянознание – РАН) въведе аудиторията в света на личността и творчеството на Васил Друмев, аргументирайки значението на първото оригинално произведение на българската художествена литература – повестта „Нешастна фамилия“ (1860) като важен етап в националния литературен процес. Дарина Илиева (Научен архив, БАН) засегна темата за бележитите българи, получили образованието си в южнославянския пансион на Т. Н. Минков в гр. Николаев и в Южна Русия през втората половина на XIX в., показвайки интересни ръкописи от личните им архиви. Отново върху архивното наследство беше и докладът на Андриана Спасова (ИЛ – БАН), която показва някои неизвестни ръкописи от личния фонд на Найдено Геров (Фонд 22 от НБКМ – БИА), които допълват и потвърждават водещата роля на новобългарското образование при формирането на култа към св. св. Кирил и Методий през XIX век. Докладът на тема *За два сюжета за покръстването (Кирило-Методиада и Покръщение в Преславският двор)* на Николай Желев (ИЛ – БАН) се спря на две литературни произведения – словашкият епос „Кирило-Методиада“ на Ян Холи и драмата „Покръщение в преславският двор“ на Добри Войников с оглед на мотива за покръстването на българите.

Във второто следобедно заседание първият доклад беше представен от Н. С. Гусев (Институт по славянознание – РАН) относно визията на Балканите по време на Балканските войни (1912–1913) през погледа на журналиста Л. Д. Троцки. Христо Манолакев (Великотърновски университет) откри през анализа на дейността и творчеството на трима руски емигранти, установили се в София след Октомврийската революция – П. М. Бицили, К. В. Мочулски и А. М. Фьодоров, специфичния за „първата вълна“ на руската емиграция феномен, като показва тяхната роля за развитието на българската историческа наука, за запознаването на българската аудитория с най-новите тенденции в съвременната руска поезия и за популяризирането на българската поезия и история сред руските читатели. В изложението си Таня Галчева (независим учен) систематизира наличната информация от личната колекция на Андрей Павлович Мешчерски (1915–1992) във връзка с темата за руската академична емиграция от „първата вълна“ в България. Докладът на И. В. Голубович (Одески национален университет) представи ролята на българския период върху концептуалното осмисляне на трудовете на известния православен богослов Георги Флоровски в областта на логиката, историческата философия и херменевтиката. Радостин Русев (ИЛ – БАН) по интересен начин засегна темата за фолклорното и поетическото творчество на българите през погледа на руските писатели емигранти от първата вълна (20-те – 40-те г. на XX в.). Чрез емигрантското книгоиздаване и периодичен печат художестве-

ните преводи и научните изследвания на творци като К. Балмонт, А. Фьодоров, А. Бинецки, В. Нечитайлов се разпространяват и в доста други точки на света. Презентацията на Татяна Фед (НБУ) беше посветена на първия превод на повестта „Тарас Булба“ (1872) от възрожденския преводач Нешо Бончев, публикуван в Периодично списание на Българското книжовно дружество в Браила.

На следващия ден международната конференция продължи с изнасяне на доклади на български, руски и английски език, последвани от оживена дискусия и обмен на различни гледни точки. Изчерпателният доклад на Игор Калиганов (ИСл – РАН) засегна проблема с периодизацията на българо-руските литературни отношения, разглеждайки темата за България, българите и булгарите в руските писмени източници. Презентацията на Мая Петрова-Танева, придружена с илюстрации на неизвестни ръкописни материали, дискутира един рядък макрожанр както във византийската, така и в славянската средновековна литература – сборници от жития на жени светици. Изложението на Амбър Иванов (Университетът в Гент) беше посветено на темата за Житието на св. Текла, първоначално известно като апокрифни деяния на Павел и Текла (ВНГ 1710), което се оказва един от популярните текстове в средновековната литературна християнска традиция. Тя сподели, че подготвя първото критично издание на този текст в средновековния му славянски превод, а на конференцията представи първоначалните си наблюдения и историята на текста. Следващият доклад на Татяна Суботин-Голубович (Университет в Белград) въведе участниците в темата за честването на празника Покров на Пресвета Богородица при сърбите, като фокусът беше насочен върху навлизането на писмени източници и тяхното влияние върху възстановяването на празника в сръбската църква. Докладът на Радослава Станкова (ИЛ – БАН) очерта навлизането на култа към първите канонизирани руски християнски светци – князете Борис и Глеб, от династията на Рюриковичите, в южнославянската книжнина през Средновековието. Изследваният материал показва, че руските светци са включени в календара на Българската църква по времето на управлението на цар Иван Асен II.

На 22 ноември 2019 г. в СУ „Св. Климент Охридски“, успоредно със заседанията в залата на библиотека „Филологии“, в зала 2 се проведеха още две заседания. Първият доклад беше на Анатолий Турилов, награден предишния ден с почетния знак на БАН „Проф. Марин Дринов“. Руският учен заинтригува международната академична общност с темата си за историята на две житийни творби, посветени на св. Йоан Рилски – проложна и принадлежаща на византийския автор Георги Скилица, разпространени в руската книжовност до края на XV век. Презентацията на Иван И. Илиев (Софийски университет) на тема *Св. Иван Рилски и Иван Мартинов* разкри почти непознатата в България и в Русия фигура на руския йезуит и мисионер, който открива и описва Бдинския сборник, български ръкопис от XIV в., съхраняващ

се днес в Гент (Белгия), и превежда на латински житието на св. Иван Рилски. Той разкри връзката между православния светец отшелник и католическия мисионер. Докладът на Елена Томова (ИЛ – БАН) предложи на вниманието особеното място, което заема рецепцията на литературния култ на търновските светци и по-специално на известната в цялото източно православие общобалканска закрилница св. Петка Търновска. Докладът на Л. К. Гаврюшина (ИСл – РАН) беше насочен към проблема за величието на владетеля, неговата земна слава и пътя на покаянието, като наблюденията ѝ се опираха върху текстовете от живота на архиепископ Даниил II. Руският учен А. С. Добичина (ИСл – РАН) представи темата за грамотите на средновековните български владетели във връзка с проблема на авторството.

В последните следобедни заседания се представиха интригуващи доклади и презентации, които повдигнаха важни въпроси за дискутиране и поставиха проблеми, които да бъдат разработвани в бъдещи научни изследвания и семинари. Бяха представени докладите на Жанна Левшина (Руска национална библиотека) на тема *Чинът за погребение на мирянин и и на свещеник сред южните славяни и в Русия до края на XV век* и на Татяна Афанасьева (Университет в Санкт Петербург) *Чинопоследованието за приемане в манастирство в южнославянските и руските традиции от XIII–XV век*. Докладът на Мария Йовчева (Софийски университет) беше фокусиран върху проблема за протографа на древноруския Путятин миней (РНБ, Соф. 202), разискван в светлината на предложената напоследък „древномакедонска“ хипотеза. Презентацията на Дитер Щерн (Университет в Гент) привлече внимание с темата за невидимите взаимодействия в културния обмен на източните и южните славяни с оглед на националното възраждане и специфичните русофилски тенденции. Нина Гагова (ИЛ – БАН) представи доклад на тема *Слово за пренасяне мощите на св. Никола в Бари: датирането на събитието в текста и проблемът за неговия произход*, като посочи погрешното датиране на най-ранния славянски ръкопис. Годината 1096 беше коментирана в светлината на въпроса за произхода на текста, който се разглежда като проблематичен въз основа на езика и датировката на преписите. Докладът на Ана Стойкова (ИЛ – БАН) на тема *Физиологът в руската средновековна книжнина* очерта и проблематизира славянския превод на Физиолога в неговата най-ранна, т.нар. Александрийска редакция, запазен днес в ограничен брой късни руски преписи, датирани XV–XVII в. Мястото и функцията на преписите в книжовната традиция са свидетелство за начина, по който текстът на Физиолога е бил възприеман в късносредновековна Русия.

Докладът на Анисава Милтенова (ИЛ – БАН) привлече интереса на участниците и слушателите на конференцията към темата за *Руските ръкописни и старопечатни книги в българските земи през Късното средновековие*. Тя разясни, че пътищата за навлизането на руската ръкописна и старопечатна книга на Балканите, и по-специално в България, са разнообразни и имат раз-

личен резултат, но той е важен за цялостната картина на книжовния живот. Бяха обобщени проучванията на редица български учени (Й. Иванов, Б. Цонев, Б. Ст. Ангелов, П. Атанасов, Б. Райков и др.), като се откриха някои неизвестни и малко известни факти. Дияна Радославова (ИЛ – БАН) в доклада *Нови данни за книжовната дейност на Самуил Бакачич* показва сложните връзки и взаимодействия между източните и южните славяни през Късното средновековие на базата на преводите на две от най-популярните новогръцки книги – антологията „Съкровище“ на Дамаскин Студит и „Спасение на грешните“ от Агапий Критски. Навлизането на руската старопечатна книга на Балканите бе обект на проучване в докладите на Юрий Лабинцев (ИСл – РАН)) – за ранния издател и печатар Иван Фьодоров (нач. на XVI в. – 1583) – и на Лариса Щавинская (ИСл – РАН) – за Заблудовското учително евангелие.

В залата на библиотека „Филологии“ протече последното следобедно заседание на конференцията, посветено на преводите и тяхната рецепция, както и на историографията, обхващаща трудове на източнославянските и южнославянските изследователи. Открояваше се докладът на Мишел де Доббелеер (Университет в Гент) върху научните трудове на Александър Пипин (1833–1904). Панорама на преводите на Пушкинови поеми от български класици на литературата очерта в доклада си Радослава Илчева (ИЛ – БАН), а Юлия Созина (ИСл – РАН) представи преводите на руска поезия в Словения и възприемането им в словенската аудитория. Факти за наличието и разпространението на исторически съчинения изнесоха Ксения Мелчакова (ИСл – РАН) – в доклада си за „Летописеца“ на Прокопий Чокорило (служител в Мостарската църква) (1802–1863), който за пръв път запознава руското общество с тази област на Балканите и Деница Петрова (Институт за исторически изследвания – БАН) – в доклада си за кратките хроники в руската, българската и сръбската книжнина.

Благодарение на разнообразните изследователски подходи на български и чуждестранни учени, работещи в различни дисциплинарни полета, бяха представени различни гледни точки към културното наследство и перспективи за проучване на писмената култура във връзка със социалната, културната, идеологическата и религиозната среда и отношенията между южните и източните славяни през XI–XX век. Актуални предстоящи инициативи на проекта „Южните и източните славяни: разнообразие и взаимодействие на писмените култури XI–XX век“, както и материали от виртуалния музей могат да бъдат видени на сайта на проекта SESDiva: <https://sesdiva.eu>.

Андриана Спасова

**Четвърти международни българистични четения
за студенти, докторанти и специализанти
в Центъра по българистика при Мелитополския
университет „Богдан Хмелницки“
(28.11.2019 г.)**

Всяка година в навечерието на студентския празник в Българския кабинет към Центъра по българистика с Лекторат по български език, литература и култура при Мелитополския университет „Богдан Хмелницки“ в Украйна си дават среща студенти, докторанти и специализанти от различни страни, в чиито академични програми е включена българистиката като основно направление или в контекста на славистиката и балканистиката. Съвременните технически възможности в Кабинета, оборудван изцяло със средства от Българската помощ за развитие (Bulgarian Development Aid) през 2017 г., дават възможност за онлайн участие, което е предпочитано от все по-голям брой млади хора и разширява географията на висшите училища. Работни езици са българският и останалите славянски. Разширява се и академичният профил на желаещите да участват в работата на конференцията, което отвори формата и постепенно научните срещи придобиха интердисциплинарен характер и работата им протича в няколко тематични блока. Важна особеност е, че в четенията се включват студенти и докторанти от българската диаспора, като преобладаващата част от тях са изучавали български език в Лектората по български език, литература и култура в университета домакин.

Четенията са посветени на значими за Европа и света събития и личности, свързани с България и българите, чиито годишнини се отбелязват през годината. През 2019-а във фокуса са 1375-годишнината от рождението на хан Аспарух, 1155-годишнината от рождението на цар Симеон Велики и 225-годишнината от успението на преподобния Паисий Величковски.

Във форума тази година основен партньор бе Шуменският университет „Епископ Константин Преславски“. Продължава традицията на сътрудничество с българистичните колежи и университетските българистични центрове извън България, както и с авторитетни славистични академични звена в Европа.

Статистиката сочи, че в четвъртите четения са участвали 41 млади изследователи от 6 страни: България, Румъния, Словения, Полша, Молдова и Украйна. От нашата страна преобладаващата част докладчици са докторанти по история в Шуменския университет, филолози, педагози и музиканти. Участниците от северната ни съседка са от два академични центъра в Яш –

Университета „Александру Йоан Куза“ и Центъра за византийски изследвания, от Словения – от Университета в Люблина, от Полша – от Университета „Кажимеж Велки“ в Бидгощ и от Молдова – от Българския теоретичен лицей „Васил Левски“ в Кишинев. Участниците от Украйна са от Марин-Дриновския научен център в Харковския национален университет „В. Каразин“, от Запорожкия национален университет, от Бердянския държавен педагогически университет и от Краеведския музей в Бердянск. Представителите на домакините са филолози, историци и археолози бакалаври и магистри. Общо обучаващите се в бакалавърски програми са двадесет и двама, в магистърски – единадесет и в докторантски – осем.

В пленарната сесия участваха петима учени от Румъния, Полша и Украйна. Специално по една от основните теми на конференцията по скайп от Яш участваха доц. д-р Марина Врачу, доц. д-р Меришор Джорджета Доминте и д-р Стелиян Онике с доклада *Иконографические свидетельства времен преподобного Паисия Величковского*, представен на фона на експозицията на музея при Митрополията в Яш, в чийто диоцез е служил атонският старец.

Тук ще посоча темите на докладите, пряко свързани с българистиката зад граница. Техните автори, главно етнически българи, заслужават адмирации не само за избора на темата, а и за трайния им интерес към българистиката. Част от тези доклади бяха представени на български език. Докторантката от Харковския национален университет „В. Каразин“ Мария Крютченко представи темата *Внутренняя и внешняя политика правительства Драгана Цанкова (март–декабрь 1880 г.) в контексте модернизации Болгарии*. Мария Пачева, докторантка в Запорожкия национален университет, разгледа *Трансформация детского и молодежного досуга болгарского сельского населения Северного Приазовья в 1921–1991 гг.* Традиционно в четенията участват с доклади на български език студенти българисти от Бердянския университет. Тази година се представиха Дария Сластьонова с темата *Революционни мотиви в творчеството на Гео Милев*, Татяна Колва – с *Българските народни песни в превод на Иван Франко* и Яна Коваленко – с дискуссионната тема *Къде започва историята на Велика България*. Сериозна изследователска дейност извършват младите сътрудници на Бердянския краеведски музей. Кристина Петрина представи темата *Светочи болгарской культуры – украинские болгаристы Таврии Н. Д. Малярчук и А. Д. Кетков*. Любопитен акцент в програмата беше докладът на Христо Стефанов, докторант в Шуменския университет, *Минало и настояще на бесарабските българи от с. Кулефча, Одеска област*.

При голям интерес преминаха интерактивните доклади на трима студенти историци с български корени, които ревностно изучават български език в Лектората по български език, литература и култура при Центъра по българистика в МДПУ „Богдан Хмелницки“. Константин Стоянов (втори курс „История и археология“) се беше подготвил отлично по темата *Болга-*

ро-Візантійські відносини часів правління царя Симеона. Дмитро Гарбарук (четвърти курс „История“) представи атрактивно тема, която добре познава от първо лице: *Курортът „Албена“ – половин век сред лидерите в морския туризъм.* Дипломантката в магистърската програма „История и археология“ Марина Николова запозна аудиторията с проучванията на Мелитополската могила и свърза темата с прабългарите в Запорожката сеч, направи препратки и към времето на хан Аспарух.

Сериозно се занимават с историческа българистика магистрантите по история в МДПУ „Богдан Хмелницки“. Темата на Дмитро Гладкий е *Българський період діяльності Михаїла Драгоманова*, а на Богдан Самонин – *Розвиток господарства українських та болгарських сіл південних районів Запорізької області у 50–60-ті роки ХХ ст.* По техните стъпки вървят и първокурсниците бакалаври. Александра Талдикина (първи курс „История и археология“) говори по темата *Прийняття християнства у Болгарії.*

Две наши възпитанички с български корени, вече студентки в България, за пореден път участват в Четенията онлайн с интересни интерактивни доклади. Валерия Мизина (трети курс „Приложна лингвистика“ в Шуменския университет) с презентацията *Столицата на цар Симеон Велики* и Карина Топович (втори курс „Право“ в СУ „Св. Климент Охридски“) с актуалната тема *Трансформации на българския преход.*

С много актуална за българската диаспора в страните от бившия Съветски съюз тема се занимава докторантката с български корени Наталия Ярославска, директор на Българския теоретичен лицей „Васил Левски“ в Кишинев – *Система за формиране на етнокултурна идентичност у учениците с български произход чрез извънкласна дейност.*

Участници в дискусиите бяха нашите гости от Българското дружество „Родина“ в Запорожие с председател Анатоли Стоев и местни таврийски българи краеведи.

Докладите ще бъдат издадени със съдействието на партньори от България.

Красимира Колева

**„Трансформации“
Шеста международна интердисциплинарна
българистична конференция за студенти и докторанти,
посветена на 30-та годишнина от падането
на Берлинската стена
Виена (4 – 6.12.2019)**

Ежегодната българистична международна интердисциплинарна конференция за студенти и докторанти се провежда неслучайно в дните около студентския празник Осми декември. Сериозните научни дискусии са съпътствани от празнични събития в арт атмосферата на коледна Виена. В австрийската столица има многобройна българска общност – няколко поколения, които пазят езика си и традициите си, активно участват в обществените процеси и са част от европейския интелектуален елит. Мястото, в което България присъства официално в тази част на стария континент – Българският културен институт – е по-познато като „Дом Витгенщайн“ – „малка България“, активен, богат на събития център за диалог между културите. Затова естественото пространство за среща на бъдещия елит е този знаков за България и Европа културен институт с директор доц. д-р Румяна Конева, известен учен и бивш лектор по български език, литература и култура в Университета „Алберт Лудвиг“ във Фрайбург, чийто Славянски семинар е основан от възпитаника на Виенския университет проф. д-р Иван Шишманов, радетел за Обединена Европа. Идеята за този академичен формат е на доц. д-р Светла Черпокова от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, чиято професионална кариера е свързана със Славянския семинар във Фрайбург и от 2014 г. в сътрудничество с Лектората по български език, литература и култура във Виенския университет конференциите за млади българисти са ежегодни, а Славянският семинар, с директор известната славистка и приятел на България проф. д-р Елизабет Шоре, е съорганизатор на конференцията. Всяка година при откриването ѝ става представянето на сборника с доклади от предходния форум. Поредицата е дело на екипа от организатори и се издава с подкрепата на Националното издателство за образование и наука „Аз-Буки“. Форумът е под патронажа на Министерството на културата на Р България и се провежда с партньорството на нашето Министерство на образованието и науката, на Пловдивския университет и на българските лекторати в Европа. Зад събитието стои и Сдружението за Югоизточна Европа с клонове във Виена и Фрайбург.

При откриването на конференцията, която по традиция се нарича *Среща за „Добре дошли“ в Българския културен институт „Дом Витгенщайн“* –

Виена, в присъствието на част от авторите бе представен сборникът „България и европейското културно наследство“ (издание на НИОН „Аз-буки“ – София) с доклади от Петата международна интердисциплинарна едновременна конференция за студенти и докторанти (06.–08.12.2018).

Във фокуса на Шестата конференция бе историческото събитие, което промени Европа – падането на Берлинската стена преди 30 години. Организаторите предложиха дискуссионно пространство за теми, свързани с тази промяна, в областите на литературознанието, езикознанието, медиазнанието и културологията, социалните науки, политологията, историческите науки и етнологията. Подтемите бяха свързани с програмите, в които се обучават студентите (бакалаври и магистри) и докторантите: България по време на Студената война и в годините след нея; възможен/невъзможен европейски културен трансфер и видове идентичности; българската идентичност между идеологията на социализма, националните традиции и европейското настояще; културният трансфер като „превод на разделяни и търсещи се култури“; българската култура в европейски контекст и по-специално в контекста на Източна Европа; Балканите и славянството по време на Студената война и в днешно време; мултикултурализъм: традиции, настояще, перспективи; миграционни процеси, мигриращи мотиви / теми в литературата / езика / изкуството и културата; митове и стереотипи в българската култура и тяхната зависимост от трансформационните процеси на европейската култура през втората половина на XX век и началото на XXI век; езикът като медиатор или граница; България в медиите и в политическия дискурс; транскултурни аспекти: чуждите култури в светлината на българския език и българската култура; етнологията и дискурсът за българската идентичност и българската култура преди падането на Берлинската стена и днес. Ключовата дума *трансформации* реферира най-точно към промените в живота и мисленето на европейца през тези 30 години. Младите изследователи не са били родени в това историческо време, те се опират на родовата памет или на публикуваните документи за събитията. За останалата част от аудиторията – организаторите и българските лектори, научни ръководители и консултанти на студентите и докторантите – съвременници на падането на желязната завеса и участници в демократичните процеси беше изключително важно да чуят гледната точка на поколението, за което в света няма граници. Прочитът на най-новата европейска история от необременените от стереотипите на тоталитарните режими млади хора е важен за диалога между поколенията, за оценката на постигнатото от хората, които могат да говорят за трансформациите от първо лице.

Дискусиите, ръководени от по двама лектори, протекоха паралелно в заседанията на две секции: *Литература и култура* и *Език, етнос, история и политика*. Работни езици бяха българският, английският и немският. Докладите бяха представени главно на български език. Участниците, които отскоро изучават нашия език, предпочитаха да говорят на английски. Всички бяха

подготвили интересни мултимедийни презентации, а някои от тях – и отпечатъци. Общото между докладчиците е трайният интерес към българската тема, въпреки че не за всички българистиката е основно научно направление. Това е свързано със спецификата на лекторатите по български език, литература и култура в университетите и главно дали в тях има специалност *Българска филология* или българистиката е част от славистиката или балканистиката. Част от дисертации, дипломни тези или научни проекти, докладите представиха авторите им като сериозни и перспективни млади учени, които умеят да защитават позициите си. Дискусиите бяха оживени и показаха не само отношението към проблематиката, но и по-широкия контекст, върху който стъпват участниците, високата им интелигентност и способността им да се включат уместно в интердисциплинарните дебати.

Темпото на издаването на сборниците с текстовете дава възможност те да запазят актуалния си характер и да бъдат своевременно рецензирани. Затова тук ще изброя участниците по секции и заглавията на докладите им на езика, на който бяха изнесени, запазвайки последователността им, съобразена с идеята за тематична свързаност.

В работната програма две заседания бяха общи. В тях думата беше на преподавателите и те представиха дейности, свързани с образователни проекти. Д-р Джоузеф А. Рууни и д-р Рори Макентегарт (American College Dublin, A constituent college of Irish American University) говориха за *Reflections on the experience of establishing an Irish American higher education instructional site in Bulgaria*. Преди заключителното заседание доц. д-р Димитър Камбуров показа последната си книга, плод на работата му като лектор в Дъблин и коментира *Историята на един превод и неговата публикация в България* – Ейлиш ни Гуивна. Литературен обяд и други разкази, отпечатана в Университетското издателство „Св. Климент Охридски“ през 2019.

В заседанията по секции участваха общо 41 млади изследователи.

В секцията *Литература и култура* се представиха 16 души.

Флориан Островски (Виенски университет) говори по богато илюстрираната тема *Thracian spirit. Problems and perspectives of Thracian Archaeology in post-1989 Bulgaria* по данни от научните публикации. Луиза Петкова (Пловдивски университет) представи експозе по темата *Българска фолклорна сватба*. Интересен межкултурен диалог представляваше презентацията на Ана Паула Рамалдо де Алмейда (Лисабонски университет) *Two peoples – one spell: the fascination with the complexity of the dance steps: the Bulgarian 'horo' and the Portuguese Meadow-lands 'fandango'*. Андрогинността в българския фолклор и обичаи бе формулиран докладът на Тания Бедаваджиева (Пловдивски университет).

В следващото заседание участваха докторанти по българска литература с темите: „*Легенди при Царевец*“ и *утвърждаването на Иван Вазов по страниците на списание „Българска сбирка“*, *противопоставено на негативния му „неевропейски“ образ в списание „Мисъл“*, като част от моделирането

на българската култура в XX век – Теодора Димитрова (ЮЗУ); Владимир Василев – мяра на литературния вкус в десетилетието след Първата световна война – Марияна Папазова (ЮЗУ); Г. П. Стаматов като сатирик на Царска България – Вера Хинчева (ИЛ при БАН) и Мемоарната книга на Константин Константинов „Път през годините“ – естетически коректив за литературна история – Теодора Кашилска (Пловдивски университет). Борислава Стефанова (ЮЗУ) разгледа ученическото творчество през 20-те и 30-те години на XX век – влияния и стереотипи.

Традиционно силно бе представянето на двама българи от Западните Балкани. Милица Павлович (Белградски университет) с темата *Мъжките образи в сръбската и българската литература от XIX век* и Андраж Стевановски (Люблянски университет) с любопитния текст *За образа на българите, който получава словенецът от три художествени произведения, достъпни днес в словенски списания на портала Дигитална библиотека на Словения (dLib.si)*.

Интерес предизвикаха докладите на студентките във Виенския университет Александра Лаврентиев *Героят консуматор в романа „Няма нищо по-хубаво от лошото време“ на Богомил Райнов* и на Бетина Филипс *Conducting a Smuggling Business in Allied-occupied Vienna. The Character of Dr. Kostoff in the Postwar Novel „Internationale Zone“ by Milo Dor and Reinhard Federmann*. Върху съвременни български автори бяха полемичните теми на Аргиро Ликаки (Тракийски университет – Солун) *Who binds a man to land or water? „The Migrant Literature of Miroslav Penkov’s East of the West“* и на Александра Ристич (Белградски университет). „*Мисия Лондон*“ – българските постсоциалистически стереотипи в демократичния свят след Студената война.

Във втората секция *Език, етнос, история и политика* имаше 25 участници, част от които с колективни доклади. Най-голямата група винаги е от Атинския университет и се представя с интердисциплинарни двуезични презентации. Елени Янакопулу, Анти Караити, Мария Колокотрони и Манолис Марагос предложиха анализа *Wall of shame: The symbolism of the divided world/Стена на срама: Символиката на разделения свят*. Василики Къочекоглу и Иоаннис-Стилянос Дзирвелакис бяха подготвили темата *Aspects of socio-economic changes in the Eastern bloc before and after the 1990s/Аспекти на социално-икономическите промени в Източния блок преди и след 90-те години*. Гръцката група включва и българи от университета в Комотини Панайотис Крокидас, Палина Ятропулос и Николаос Каратанос, които заинтригуваха колегите си с проучването *Хроники на една врата – Маказа (по оригинални архивни материали от Студената война)*. На учебното съдържание по най-нова история в украинското училище, свързано с темата на конференцията, представено в контраст с преподаването на история в Центъра по българистика в Мелитополския университет „Богдан Хмельницки“, бе посветен докладът на таврийската българка Марина Николова *Българският*

опит в обучението по история в Таврия, Украйна: Визуалната памет за демократичните промени в Източна Европа.

Оживени разисквания предизвикаха докладите от политическия курс. Двама български студенти в Университета „Алберт Лудвиг“ във Фрайбург привлякоха вниманието с актуални теми. Николай Алексиев убедително разгледа *Drivers of democratic consolidation in Central and Eastern Europe*, а Яница Стойкова показва анализ на актуални данни по чувствителната тема *Интеграция и сегрегация – позицията на ромските деца в българската образователна система*. Много подготвен по темата *Proactive ally, passive partner or spoiler? Bulgarian defense policy from the Warsaw Pact to NATO* бе италианският студент в Неаполския университет Фабио Аштар Теларико, който работи върху дипломната си теза. В полемично русло бяха докладите на Катя Горник (Люблянски университет) *Tzvetan Todorov and the Case of Bulgarian Jews during the Second World War* и на Неманя Йованович (Белградски университет) *Политически отношения между България и Югославия по време на Студената война*. Студентката по право в Софийския университет Карина Топович, таврийска българка, възпитаничка на Мелитополския университет „Богдан Хмелницки“, представи атрактивно и модерно гледната си точка „отвън“ за ролята на лидерите на демократичните промени в България, които нейните връстници от България познават от „клишетата на прехода“, очертаващи диапазона афоризъм – nonsens. С корени в България е Кемран Даудов (Виенски университет). Неговата тема *The Communist and the post-Communist impact on the islamic minorities in the Balkan peninsula, namely Bulgaria*, разгледана в контекст, свързан с битието на голяма част от участниците в конференцията, очаквано събуди голям интерес. Една от най-интересните теми – *Медиите като власт и властта над медиите в България* коментира с вещина Роми Влашка (Виенски университет).

Богларка Вероника Чер и Даниел Попов (Университет ЕЛТЕ – Будапеща) се бяха подготвили задълбочено по темата *Българите в Унгария: трансформационни процеси между две столетия (втората половина на XX и началото на XXI в.)*.

Специфична тема разгледа Павлина Солачка (ЮЗУ) – *Трудовото всекидневие в Тютюнев комбинат „Пирин“ – Благоевград през 70-те и 80-те години на XX в.*

Последният блок доклади бе посветен на езиковедски разработки. Социолингвистични параметри на (само)идентичността на българите днес са в основата на изследването на Александра Хочкинсън (Лондонски университет) *Bulgarian language and national identity*. Яна Георгиевкова (Карлов университет – Прага), преводачка с български корени, се спря на интересни примери от преводаческата практика – *Превод на български реалии на чешки преди и след 1989 година*. Трансформациите в тази културна сфера са значителни и авторката предлага работещи идеи. Яна Шадрина (Карлов универси-

тет – Прага) е избрала актуалната тема *Джандър стереотипи в имената на женски професии (чешки, руски и български език)*.

Очакваме с интерес тома от конференцията, в чиято работа във Виена се включиха лекторите по български език, литература и култура (по азбучен ред): Антоанета Алипиева (Белград), Антония Радкова (Лисабон), Бисера Дакова (Виена), Венета Янкова (Будапеща), Виолета Ванчева (Комотини), Генчо Банев (Атина), Гинка Бакърджиева (Прага), Димитър Камбуров (Дъблин), Красимира Колева (Мелитопол), Мая Падешка (Неапол), Младен Влашки (Фрайбург), Таня Стоянова (Солун) и няколко колеги, които подготвиха студенти, но не успяха да дойдат: Йорданка Велкова (Лондон) и бившите лектори Людмил Димитров (Люблина) и Светла Черпокова, която продължава да е един от моторите на форума и научната поредица.

На заключителната обща секция лекторите представиха профила на университета, в който развиват българистиката, спецификата на учебните програми, на аудиторията и предизвикателствата в работата.

От името на организаторите австрийката, стълб на славистиката във Фрайбург – проф. д-р Елизабет Шоре, връчи сертификатите на студентите и докторантите. На следващата конференция в „Дом Витгенщайн“ след година покани всички неуморната и всеотдайна Румяна Конева. Тя даде висока оценка на докладите и подчерта голямото значение на тези научни срещи за бъдещето на чуждестранната българистика.

Организацията на форума, проведен в залите на Българския културен институт на фона на великолепието на картините, скулптурите и на фотосите от откритата ден преди него българска фотоизложба „Австрия в моя обектив“, беше безупречна, а коледният подарък, който получи всеки участник, е безценен и неповторим – билет за концерта на Софийската филхармония в Златната зала на Музикферайн на 5.12.2019, който бе открит със знаковата „Българска рапсодия „Вардар“ в годината, в която светът отбелязва 120-годишнината от рождения на автора ѝ Панчо Владигеров, музицирал в тази зала. Сред публиката бяха внуците му Александър и Константин Владигерови, които живеят и творят във Виена и са тясно свързани с дейността на Българския културен институт в австрийската столица.

След такива форуми България печели нови приятели, а интересът към нея като обект на научно изследване и културна политика се увеличава, нараства и броят на чуждестранните студенти и докторанти, които свързват научния си път с българознанието.

Красимира Колева

ПРОФИЛИ

Екхард Вайер на 80 години

На 29 декември 2019 година един от доайените на немската палеославистика професор Екхард Вайер навърши 80 години. Това е добър повод за равностметка на един творчески живот, отдаден на проучването и издаването на средновековните книжовни паметници на православното славянство, голямата част от които с български произход.

Роден в Кьонигсберг (дн. Калининград), Екхард Вайер преживява заедно със семейството си трудния път на принудителното изселване от Източна Прусия след края на Втората световна война, без обаче това да му попречи да свърже завинаги професионалната си съдба със славянската писмена култура. Следва славянска филология, германистика, класическа филология, сравнително индоевропейско езикознание и философия в Университета на Саарбрюкен. За обвързването му с палеославистиката решаваща роля изиграват неговите учители Линда Садник и Рудолф Айтцетмюлер. При последния през 1963 г. Вайер защитава магистърската си теза, а след това работи като негов асистент в университетите в Тюбинген (1964–1967) и Вюрцбург (1967–1970). За дисертацията си под ръководството на Линда Садник „Die Dilalektik von Johannes von Damaskus in kirchenslavischer Übersetzung“ Е. Вайер получава през 1965 г. докторска степен в Университета на Саарбрюкен. Само пет години по-късно той се хабилитира с труда си върху отрицателното сравнение в руската фолклорна поезия („Der negative Vergleich in der russischen Volkspoesie“). След това работи в университетите в Тюбинген, Гисен и Гьотинген, а от 1976 г. до емеритирането му през 2005 г. е редовен професор и директор на Славянския семинар във Фрайбургския университет. Именно Фрайбург е мястото, където Е. Вайер разгръща най-пълно своята изследователска, издателска и преподавателска дейност, като успява да превърне този очарователен университетски град, лежащ до границите на Германия с Франция и Швейцария, в един от най-авторитетните центрове на палеославистиката от последната четвърт на XX век до днес.

Научните приноси на юбиларя се разпростират в полето на славянската и най-вече на българската преводна литература от гръцки през Средновеко-

вието¹. Неговата интердисциплинарна подготовка на славист с познания по класическа филология и философия се отразява както в подбора на изследваните текстове, така и в ракурса към тях. Във фокуса на интересите му още в ранните години попадат старобългарският и среднобългарският превод на „Извор на знанието“ от Йоан Дамаскин. Немският учен идентифицира 17 глави от това съчинение в Изборника от 1073 г. и разглежда преводаческата техника в тях в съпоставка с тази на Константин-Кирил, Йоан Екзарх и на някои анонимни книжовници от същата епоха. Публикациите му върху изграждането на философската терминология в старобългарски и среднобългарски, изложени в няколко студии, остават класически текстове и за съвременните изследователи в тази област (1964, 1967, 1972). Негова заслуга е откриването на Зографския препис на Симеоновия сборник, подвързан като съставна част на руски ръкопис от XVI–XVII в. (1994). На пълния превод на „Извор на знанието“, извършен през XIV в., и неговата ръкописна традиция Е. Вайер посвещава част от зрелите години на своето творчество. Той е сред първите палеослависти, които обръщат внимание на изследователския потенциал на съпоставителното проучване на многократно превеждани в различни епохи текстове за разкриването на индивидуалното преводаческо майсторство на средновековните книжовници (1986).

Друг патристичен автор, привлякъл трайно вниманието на Е. Вайер, е Кирил Йерусалимски. Неговите огласителни поучения (катехези), за които се допуска, че са преведени от Константин Преславски, германският учен изследва въз основа на 21 техни преписа и прави съществени разкрития за текстологическата история на корпуса. Той доказва, че преработката от Висарион Дебърски има значителни прилики с руските копия от среднобългарски изводи в сбирките на Ф. А. Толстой и Н. П. Румянцев, а преписите на Кириловите поучения в Софийския и Успенския комплект на Великите чети-минеи на митрополит Макарий не са пряко свързани, а са направени от различни антиграфи (2007).

Издаването на средновековни книжовни паметници може да се определи като най-значимия професионален принос на юбиларя. С вещина и неимоверно търпение той подготвя научните издания на среднобългарския превод на „Извор на знанието“ от Йоан Дамаскин, публикуван в две части – Диалектика, включваща философските глави от съчинението (1969), и Догматика, обединяваща теологическите глави (1987). И двете книги представят славянския текст по Крушедолския ръкопис от XIV в. (МСПЦ 176) със съответните разночетения от проучената текстова традиция, паралелен гръцки текст и

¹ Пълен списък на публикациите на Е. Вайер до 2009 г. може да се види в юбилейния сборник в негова чест *Text – Sprache – Grammatik. Slavisches Schrifttum der Vormoderne. Festschrift für Eckhard Weiher*. Hrsg. J. Besters-Dilger und A. Rabus. (= *Die Welt der Slaven. Sammelbände. Сборници. Bd. 39*) München - Berlin, 2009, 11–19.

немски превод. Изработените с вещина пълни славянско-гръцки и гръцко-славянски индекси към превода завършват тези два труда. Неслучайно вече няколко десетилетия тези издания служат не само като надеждна изворова база, но и като висок образец на едичионна практика.

За най-широките научни кръгове името на фрайбургския учен се свързва най-вече с Великите чети-минеи на митрополит Макарий – съкровищница на преводната и оригинална книжнина на южните и източните славяни от IX до XVI в. Шесттомното издание на сбирките за месеците март и май по Успенския препис е безспорно неocenim дар за съвременната и следващите генерации слависти. То обема близо 4 000 страници издаден текст, ок. 200 стр. уводни изследвания към кодексите за всеки от двата месеца, а също и ок. 700 стр. отделно публикувани коментари към трите майски тома. Благодарение на способността на Е. Вайер да обединява усилията на изследователи от различни страни, да убеждава ревниви архивохранилища да споделят своите богатства и да осигурява в течение на близо две десетилетия германско финансиране за този славянски по своята културна и научна мисия проект, стотици текстове, включени в два от 12-те тома на най-обемната антология на средновековната литература на православните славяни, станаха достъпни за широки изследователски кръгове (1997–2013). Дългогодишната работа на германски, руски и български учени по осъществяването на този грандиозен едичионен замисъл не би била възможна без енергията, настойчивостта и личната ангажираност на Екхард Вайер. Като скромна илюстрация за богатството от изследователски възможности, които това издание отваря, могат да се посочат двата сборника с проучвания върху Великите чети-минеи „Abhandlungen zu den Grossen Lesemenäen des Metropoliten Makarij“ (2000, 2006).

Само преди две години уважаваният професор зарадва научната колегия с още едно ценно издание на старобългарски преводен корпус – Поученията на Кирил Йерусалимски. Публикацията на обемния текст по най-стария пълен препис в руския кодекс ГИМ Син 478 е подготвена в сътрудничество с Н. Киндерман, А. Минчева и Е. Серебрякова и е придружена от палеографско изследване на ръкописа от Е. Уханова. Значимостта на тази сбирка в контекста на преславската преводна книжнина със сигурност ще привлече скоро вниманието на изследователите към това издание.

Портретът на професор Вайер като издател не би бил пълен, ако не се спомене още един негов дългогодишен ангажимент, който, струва ми се, няма аналог в европейската научноиздателска практика. Става дума за поредицата „Monumenta linguae slavicae dialecti veteris“. Тя е основана през 1964 г. от Рудолф Айцетмюлер, Линда Садник и Йозеф Матл като серия за публикуване на славистични изследвания при издателство „Harrassowitz“. През 1977 г. Екхард Вайер става член на постоянната редколегия, а от същата година до днес нейните томове се публикуват в основаното от него издателство „Weiher“. През последните 19 години фрайбургският учен е и

единствен редактор на поредицата. За малко повече от четири десетилетия, от 1977 г. до днес, в нея са отпечатани общо 54 тома славистична научна литература – монографични изследвания, тематични сборници или издания на ръкописи и други текстове.² В нея излизат такива класически трудове като „Altbulgarische Grammatik“ на Р. Айцетмюлер (1978) и петтомния „Altkirchenslavische (Altbulgarische) Syntax“ на Р. Вечерка, изданията на знакови старобългарски преводи като Йоан-Екзарховия на Йоан-Дамаскиновото „Изложение за правата вяра“ (от Л. Садник), на Паренезиса на Ефрем Сирий (от Р. Айцетмюлер и Г. Бойковски), на Учителното евангелие от Константин Преславски (от М. Тихова), Поученията на Кирил Йерусалимски (Е. Вайер), а също и на по-късни преводни паметници като споменатите вече Диалектика и Догматика на Йоан Дамаскин (от Е. Вайер), шестте тома на мартенския и майския комплект на Великите чети-минеи на митрополит Макарий (под редакцията на Е. Вайер), седемте тома с критично издание и словоуказатели към превода на корпуса на Псевдо-Дионисий Ареопагит (под редакцията на Х. Голц и Г. Прохоров). Със себеотдаване, а нерядко и с поемане на личен издателски риск, Е. Вайер успява да превърне тази тясно специализирана поредица в едно от най-желаните и авторитетни места за публикуване на палеославистични изследвания и издания.

Заслужава да се отбележи, че изследователят не щади време и за своите колеги. Той е автор на над 20 рецензии за славистични научни книги, а също и съставител на юбилейни сборници в чест на Линда Садник и Вилхелм Летенбауер.

Ако един от критериите, по които се съди за дирята, оставена от един учен, са неговите ученици, то достатъчно е да се споменат само няколко международно признати имена, започнали своя път в школата на фрайбургския професор: Юлиане Бестерс-Дилгер (професор във Виена, а по-късно във Фрайбург), Кристианс Фос (професор в Берлин), Томас Дайбер (професор в Гисен), Ахим Рабус (професор в Йена, а по-късно във Фрайбург).

За заслугите си към българистиката проф. Екхард Вайер е удостоен през 2002 г. с титлата „почетен доктор“ на Шуменския университет.

С приносите си като автор и като издател в двата най-неподатливи към остаряване жанра на палеославистичната наука – публикуването на средновековни книжовни паметници и изработването на двуезични речници към преводни текстове, Екхард Вайер отдавна е заел достойно място в славистиката от последните пет десетилетия. Затова нека му пожелаем сега от сърце най-важното за всеки човек – здраве и дълъг живот.

Лора Тасева

² Пълен списък на изданията може да се види на адрес: <https://www.weierher-verlag.de/publikationen.html>

Избрани трудове

Издания на средновековни книжовни паметници

- 1969: Weiher, E. Die Dialektik des Johannes von Damaskus in kirchenslavischer Übersetzung. (Monumenta linguae slavicae dialecti veteris 8) Wiesbaden: Harrassowitz, 1969.
- 1987: Die Dogmatik des Johannes von Damaskus in der kirchenslavischen Übersetzung des 14. Jahrhunderts. Herausgegeben von Eckhard Weiher unter Mitarbeit von Felix Keller und Heinz Miklas. (Monumenta linguae slavicae dialecti veteris 25) Freiburg i. Br.: Weiher, 1987.
- 1997–2013: Die Grossen Lesemenäen des Metropoliten Makarij. Uspenskij spisok. Herausgegeben von E. Weiher, S. O. Šmidt, A. I. Škurko. März. Bd. 1–3; Mai. Bd. 1–3. (Monumenta linguae slavicae dialecti veteris 39, 41, 45, 51/*51, 53/*53, 60/*60) Freiburg i. Br.: Weiher, 1997–2013.
- 2017: Die altbulgarische Übersetzung der Katechesen Kyrills von Jerusalem. Herausgegeben von E. Weiher unter Mitarbeit von N. Kindermann, A. Minčeva und E. Serebrjakova. Mit einer detaillierten paläographischen Beschreibung der ältesten ostslavischen Abschrift (GIM Sin. 478) von E. Uchanova. (Monumenta linguae slavicae dialecti veteris 64) Freiburg i. Br.: Weiher, 2017.

Сборници

- 2000: Abhandlungen zu den Großen Lesemenäen des Metropoliten Makarij. Kodikologische, miszellenanalogische und textologische Untersuchungen. Bd. 1. Hrsg. Chr. Voss, H. Warkentin und E. Weiher. (Monumenta linguae slavicae dialecti veteris 44) Freiburg i. Br.: Weiher, 2000.
- 2006: Abhandlungen zu den Großen Lesemenäen des Metropoliten Makarij. Kodikologische, miszellenanalogische und textologische Untersuchungen. Bd. 2. Hrsg. E. Maier und E. Weiher. (Monumenta linguae slavicae dialecti veteris 49) Freiburg i. Br.: Weiher, 2006.

Студии и статии

- 1964: Studien zur philosophischen Terminologie des Kirchenslavischen. – Die Welt der Slaven 9, 1964, 147–175.
- 1967: Altbulgarische, kirchenslavische und russische wissenschaftliche Literatur. – Anzeiger für slavische Philologie 2, 1967, 101–121.
- 1972: Der negative Vergleich in der russischen Volkspoesie. (Forum Slavicum 35) München: Fink, 1972.
- 1972: Zur sprachlichen Rezeption der griechischen philosophischen Terminologie im Kirchenslavischen. – Anzeiger für slavische Philologie 6, 1972, 138–159.
- 1986: Преводачески похвати в Богословието на Йоан Екзарх в сравнение с по-късни паралелни преводи. – Старобългарска литература 19, 1986, 29–59. (в съавторство с Х. Миклас)

- 1988: Die Christianisierung und die Anfänge der Literatur in Rußland. – In: Tausend Jahre Christen in Rußland. Hrsg. E. Weiher. München – Zürich: Schnell & Steiner, 1988, 8–28.
- 1990: Einige Anmerkungen und Ergänzungen zu neueren Arbeiten über die altbulgarische Übersetzung der „Paränesis“ Ephraims des Syrers und ihre Überlieferung. – Anzeiger für slavische Philologie 20, 1990, 135–145.
- 1994: Ein weiterer Textzeuge für den Simeonschen Kodex. – Anzeiger für slavische Philologie 22/2, 1994, 199–205.
- 1999: Die Frage der Rekonstruktion altbulgarischer Texte und Kapitel XV der Vita Methodii. – In: Festschrift für Klaus Trost zum 65. Geburtstag. Herausgegeben von E. Hansack. (Die Welt der Slaven: Sammelbände/Sborniki 5) München: Sagner, 1999, 331–339.
- 2000: Zu den Abhängigkeitsverhältnissen der drei Fassungen der Großen Lesemenäen des Metropoliten Makarij. – In: Abhandlungen zu den Großen Lesemenäen des Metropoliten Makarij. Kodikologische, miszellenologische und textologische Untersuchungen. Bd. 1. Hrsg. Chr. Voss, H. Warkentin und E. Weiher. (Monumenta linguae slavicae dialecti veteris 44), Freiburg i. Br.: Weiher, 2000, 139–159.
- 2007: Zur Überlieferung der altbulgarischen Übersetzung der Katechesen Kyrills von Jerusalem. – In: Проблеми на Кирило-Методиевото дело и на българската култура IX–X век. Под ред. на Св. Николова. (Кирило-Методиевски студии 17) София: БАН, 2017, 28–34.

За него:

- Мострова, Т.** Вайер, Екхард. – В: Кирилometодиевска енциклопедия. Т. 4. София: БАН, 2003, 630–634.
- Топалова, В.** Вайер, Екхард. – В: Чуждестранна българистика през XX век. Енциклопедичен справочник. София: Акад. изд. „Проф. Марин Дринов“, 2008, 71–72.
- [**Besters-Dilger, J., A. Rabus**] Vorwort. – In: Text – Sprache – Grammatik. Slavisches Schrifttum der Vormoderne. Festschrift für Eckhard Weiher. Hrsg. J. Besters-Dilger und A. Rabus. (= Die Welt der Slaven. Sammelbände 39) München – Berlin, 2009, 9–10.
- Rabus, A.** Eckhard Weiher zum 80. Geburtstag. – Bulletin der Deutschen Slavistik 25, 2019, S. 78–79.

Манфред Трумер на 75 години

Манфред Трумер (Manfred Trummer) е един от най-значимите австрийски специалисти в областта на българистиката и на лингвистичната балканистика от последните десетилетия на XX и началото на XXI в. Роден е в Глайсдорф (Австрия) през 1944 г. Неговите активни занимания с българския език датират от 1963 г., когато започва да следва славянска филология като първа специалност и романска филология като втора в университета „Карл-Франц“ в Грац при изтъкнати професори слависти като Йосеф Матл, С. Хафнер, Л. Садник, Х. Шелесникер, а също и при професорите от СУ „Свети Климент Охридски“ Иван Леков, Кирил Мирчев, Стойко Стойков, Светомир Иванчев, Цветана Романска. От 1968 г. той е лектор по български език в същия университет, в който първоначално следва – „Карл-Франц“, чиито традиции в областта на славистиката се простират до 1811 г., когато е основана катедра по словенистика, а през 1871 г. и такава по славянска филология. През 1970 г. защитава успешно докторска дисертация, а от 1971 г. той е редовен асистент в Института по славистика към същия университет. През 1985 г. се хабилитира като доцент, а през 1997 г. – като професор. Гостуващ преподавател е в университетите в Манхайм (Славянски семинар), Инсбрук (Институт за славистика), Пловдив „Паисий Хилендарски“ (Филологически факултет), където през 2011 г. е удостоен и с почетното звание доктор хонорис кауза.

Многобройните трудове на Манфред Трумер обхващат редица проблеми на славистиката и на лингвистичната балканистика, но във фокуса на всичките му изследвания винаги е стоял българският език и неговата история. Той започва своята дейност със серия от публикации, свързани с историята на българската елова перифраза, върху която и защитава своята докторска дисертация. През следващите десетилетия Манфред Трумер насочва усилията си към проблемите на диалектното членение на старобългарския език, развитието на вокалната и консонантната му система – промените при назалните гласни и корелацията по признака твърдост/мекост, както и влиянието на този развой върху формирането на фонетичните особености на балканските романски езици (румънски, арумънски, мъглено-румънски), южните албански диалекти и североизточните гръцки диалекти. В резултат на тези усилия е предложен един нов модел на формиране на Балканския езиков съюз, в центъра на който стоят старобългарският език и неговите диалекти. Съгласно убедителното и добре защитено мнение на Манфред Трумер старобългарският заема мястото на латинския от епохата на късната античност не само като културен и църковен език, но и като *lingua franca* за носителите

на романските езици и на (прото)албанския, което провокира и цяла серия от типологично идентични фонетични промени в тези езици. Очертана е една нова изоглосна граница за идентично развитие на задните назали в български, в романските балкански езици и тоскийските диалекти на албанския, която може да бъде определена и като „граница на Трумер“.

Отново във връзка с влиянието на старобългарския върху езиците от Балканския езиков съюз трябва да се споменат и публикациите върху ятовия преглас, както и корелацията по линията мекост/твърдост при консонантите – фонологични явления, добре описани и широко изследвани от Манфред Трумер на праславянска и балканска основа, както в диахронен, така и в синхронен аспект. Той аргументирано извежда тези явления от късния праславянски период и отдава типологично сходните прояви в румънски и в североизточните гръцки говори именно на многовековното влияние, оказано от българския върху фонологичните системи на тези езици.

Няма съмнение, че изследванията на Манфред Трумер променят в съществена степен разбиранията за същността и историята на езиковата ситуация на Балканите. Би следвало да се отбележи, че от зараждането на балканистичната лингвистика през XIX век до 70-те години на XX в. българският език се разглежда предимно като реципиент на фонетични и морфологични иновации, зародили се било на палеобалканска основа, било в гръцка, романска или протоалбанска среда. Една от съществените заслуги на Манфред Трумер е, че със своите изследвания в тази област той допринесе за съществена промяна и корекция на тези устойчиви нагласи, които почти век доминираха балканистичното езикознание.

Интересите на Манфред Трумер са и в областта на българската диалектология, на която той посвещава съществена част от своите трудове. Неговите заключения както за архаичната същност на ятовата граница, така и за възможността за едно ново деление на централната диалектна област, в която се наблюдават сравнително малко на брой и значение диалектни различия и която съвпада с териториалното ядро на средновековната българска държавност, а и на една по-периферна зона, в която се наблюдават по-съществени диалектни различия, се явяват потвърждение и следващо развитие на тезите на бележития български диалектолог Стойко Стойков. Наред с това, подобно и на други мнения, застъпвани от Манфред Трумер, обстойно аргументираните му изводи представляват несъмнен интерес не само за диалектологията, но и по-общо за историята на българския език.

Манфред Трумер работи в един период, който може да бъде определен като разделно време – както за балканистичната славистика, така и за цялата славистична наука. Въпросното разделение идва не от самите научни среди, а от опита по политически причини да бъдат създадени и наложени, чрез изкуствено разкъсване на българския диалектен континуум, два нови езика – македонският и помашкият. При това тяхната защита, зад която за-

стават мощни политически и държавни фактори, се базира не на аргументи от социолингвистичен, а от етнолингвистичен порядък – т.е. тяхната поява се извежда от контекста на политическите процеси през XX в. Тя се отнася към една въображаема „етничност“, чиито корени се „откриват“ далеч назад във времето, посредством откровени манипулации и фалшификации не само на историята и на делото на редица исторически личности, но и на езиковия материал. Все още у нас са малко известни целенасочените политики на югославската държава да наложи някои фалшиви тези във всички водещи славистични центрове в Европа, но особено в Австрия и в Грац, които са едни от люлките на славистичната наука. Манфред Трумер не отстъпи от отдавна утвърдените в езикознанието и в славистиката позиции по този въпрос, като неговите трудове, публикувани основно на немски език, в немалка степен съдействаха научните и по-широките обществени среди в Австрия и в Германия да придобият ясна представа както за реалната история на езиковите явления на Балканите, така и за реалния обхват на българския диалектен континуум.

Манфред Трумер изследва и редица други въпроси, касаещи българистиката и нейната история. Към тях следва да се отнесат проблемите за българското езиково влияние и културно присъствие в средновековна Киевска Рус и руските държави след татаро-монголските завоевания, отраженията на старобългарската вокална система в графичните системи на глаголическата и кирилската азбука, за редуцията на неударените гласни в българските диалекти и в балканските езици, за делото на Франц Миклошич и на известния руски езиковед Николай Трубецкой, в чиито трудове немалко място е отделено и на средновековния и съвременния български език. Със своите несъмнени приноси във всички тези области Манфред Трумер се утвърди отдавна като един от водещите българисти и специалисти по история на българския език в Австрия и в Европа.

Христо Иванов

Избрана библиография

1. Zur Entwicklung der l-Periphrase im Bulgarischen, phil. Diss., Graz 1970.
2. Zur Entwicklung der l-Periphrase im Bulgarischen. – *Anzeiger für slavische Philologie*, 5, 1971, 5–70.
3. Aus der Forschungsgeschichte zur Frage der l-Periphrase im Bulgarischen. – *Anzeiger für slavische Philologie*, 6, 1972, 176–198.
4. Zum Problem der griechischen Zeitwortentlehnung im Bereich des Ostsüdslavischen (Bulgaro-Mazedonischen). – *Wiener slavistisches Jahrbuch*, 18, 1973 (Beiträge österreichischer Slavisten zum VII. Internationalen Slavistenkongreß, Warszawa 1973), 208–211.

5. Der Beitrag der Grazer Slavistik zum Studium Südosteuropas. – *Österreichische Osthefte*, 16, 1974, 269–279.
6. Ein langlebiger Moravismus in der Glagolica am Balkan (Gekürzte Fassung) [Дългожизнен моравизъм в глаголицата на Балканите]. – В: *Славянские культуры и Балканы / Les cultures slaves et les Balkans, 1, IX–XVIII вв.* Тодоров, Николай, et al. (edd.), София: БАН, 1978, 66–67. [Международная научная конференция „Славянские культуры и Балканы“, Варна, 15–20 IX 1975].
7. Die Entwicklung der mittleren Nasalvokale oder Nasaldiphthonge – Zur Formulierung eines phonetischen Balkanismus. – *Linguistique balkanique*, 19, 1976, 1, 17–19.
8. Zu den slavischen Nasalvokalen und den Partnern –y (a) : –ę (ě) in der Flexion. – *Wiener slavistisches Jahrbuch*, 24, 1978 (Beiträge österreichischer Slavisten zum VIII. Internationalen Slavistenkongreß, Zagreb-Ljubljana 1978), 254–261.
9. Bulgarische Dialektgliederung und Geschichte [Българско диалектно членение и история], – *Österreichische Osthefte*, 23, 1981, 4, 338–344.
10. Ukr. [Укр.] (za)baryty, skr. [сърбохърв.] bulg. [бълг.] (za)boravi(ti). – In: *Festschrift für Linda Sadnik zum 70. Geburtstag*. Weiher, Eckhard (ed.). (Monumenta linguae Slavicae dialecti veteris 15.) Freiburg: Weiher, 1981, 169–185.
11. Bogomilen, Pomaken, Pavlikianer, Franziskaner ... Skizzenhafte Betrachtungen. In: *Mitteilungen des Bulgarischen Forschungsinstituts in Österreich*, 4, 1981, 1. (Forschungsgespräch „Das bulgarische Schrifttum, die Kirche und die Volkskultur als Faktoren für die Erhaltung des bulgarischen Volkstums während der osmanischen Herrschaft“, Wien, 20.-21.5.1980), 110–126, Diskussion 153–164.
12. Zum Jakavismus im Bulgarischen und Slawischen. – *Die slawischen Sprachen*, 1, 1982 (1. Salzburger Slawistengespräch „Probleme der Bulgaristik“, 25.-28.11.1982), 119–124.
13. Südslavische Sprachgeographie und Balkanlinguistik. – In: *Ziele und Wege der Balkanlinguistik*. Beiträge zur Tagung vom 2.-6. März 1981 in Berlin. Reiter, Norbert (ed.). Berlin – Wiesbaden: Osteuropa-Institut – Harrassowitz, 1983, 245–254.
14. Slawisches in der Entwicklung des rumänischen Lautsystems. – *Die slawischen Sprachen*, 4, 1983 (2. Salzburger Slawistengespräch „Probleme des Sprachkontakts“, 24.-27.11.1983), 133–142.
15. Nochmals zum Wesen und den Voraussetzungen des Jakavismus im Slawischen – Antwort auf R. Aitzetmüller, Über Jat und Jakavismus. (Anzeiger für Slavische Philologie, 15/16, 1984/85: 219–229). – *Die slawischen Sprachen*, 7, 1984, 117–135.
16. Aus der älteren slavischen und balkanischen Sprachgeschichte I. Fragen des urslavischen Vokalismus, Habil.-Diss. Graz, 1985, 155 S. (Manuskriptdruck).
17. Stanislaus Hafner et Franz Wenzel Mareš N. S. Trubetzkoy, *Opera slavica minora linguistica*, Wien: ÖAdW 1988, LXXIV + 345 S. (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse, Sitzungsberichte 509).
18. (Заедно с Warwara Kühnelt-Leddihn:) Schriftenverzeichnis N. S. Trubetzkoy [Библиография на Н. С. Трубецкой], – In: N. S. Trubetzkoy. *Opera slavica minora linguistica*, Wien: ÖAdW 1988, XXXIX–LXVII.
19. Българският глагол и свидетелството на балканските езици. – В: *В помощ на преподаването по български език на чуждестранни студенти*. Иванчев, Св. et al. (edd.). София: УИ „Климент Охридски“, 1988 [1990], 241–247. [Теоретична конференция „Преподаването по български език на чуждестранни студенти“, София, 10–14 VIII 1981].

20. [Сътрудничество с] Katja Sturm-Schnabl, Der Briefwechsel Franz Miklosichs mit den Südslaven – Korespondenca Frana Miklošiča s Južnimi Slovani, Maribor: Obzorja 1991, XXIV + 855 S.
21. Die Christianisierung und Einbeziehung Rußlands in die kyrillo-methodianische Tradition. Eine historisch-kulturhistorische Skizze anläßlich des 1000-jährigen Jubiläums der Russischen Kirche [Християнизацията и присъобщаването на Русия към кирило-методиевата традиция]. – In: Tausend Jahre christliche Rus'. Zwischen Perestrojka und Ende der Sowjetunion (Pro Oriente XV). Stirnemann, Alfred/Wilflinger, Gerhard (edd.). Innsbruck-Wien: Tyrolia 1993, 134–139. [Festvortrag der russisch-orthodoxen Gemeinde der Steiermark, Graz, 20. März 1988].
22. Zur Wechselwirkung von Konsonantismus und Vokalismus am Balkan: Akkommodation (Palatalisierung und Velarisierung) und Reduktion [За взаимодействието между консонантизъм и вокализъм на Балканите: Акомодация (палатализация и веляризация) и редукция]. – *Linguistique balkanique*, 36, 1993, 1 (À la mémoire du prof. dr. Maksim Mladenov), 73–78.
23. Zur slavisch-balkanischen Lautinterferenz: Jakavisches im Rumänischen und Albanischen [За славянско-балканската звукова интерференция: Якавски явления в румънски и албански]. – *Linguistique balkanique*, 38, 1996, 2, 185–191.
24. Zur slavisch-balkanischen Lautinterferenz: Jakavisches im Rumänischen und Albanischen [За славянско-балканската звукова интерференция: Якавски явления в румънски и албански. Резюме]. – In: *V-e Congrès International d'Études du Sud-Est Européen* (Beograd, 11-16 septembre 1984), Linguistique – Résumés. Vukelić, Miroslav (ed.). Beograd: [SANU] 1984, 34–38.
25. Bemerkungen zur arealen Einbettung und typologischen Charakteristik der Balkansprachen [Бележки за ареалната интеграция и типологическа характеристика на балканските езици]. – *Linguistique balkanique*, 38, 1996, 3, 259–261. [18. Jahrestagung österreichischer Linguisten, Graz, 26.-28.10.1990].
26. Slawische Steiermark [Славянска Щирия]. – In: *Slowenische Steiermark. Verdrängte Minderheit in Österreichs Südosten*. Stenner, Christian (ed.). Wien-Köln-Weimar: Böhlau 1997, 15-34.
27. Das Südslavische und Kroatische in einem Ausgliederungsmodell des Slavischen [Южнославянски и хърватски в модел на разчленение на славянската езикова общност]. – In: *Prvi Hrvatski Slavistički Kongres. Zbornik radova*, I. Damjanović, Stjepan (ed.). Zagreb: Hrvatsko filološko društvo 1997, 393–399.
28. Glagolica und Kyrillica und die Nasalvokalbuchstaben [Глаголица и кирилица и буквите за носовките]. – *Palaeobulgarica*, 21, 1997, 4, 72–77. [4. Salzburger Slawistengespräch „Method und die alten slawischen Kirchensprachen“, 28.11.-1.12.1985].
29. Die Entwicklung des albanischen Vokalsystems – Versuch eines Modells [Развоят на албанската вокална система. Модел–опит]. – *Linguistique balkanique*, 39, 1997/98, 3–4, 149–157. [20. Jahrestagung Österreichischer Linguisten, Innsbruck, 24.-26.10.1992].
30. Ein Ausgliederungsmodell des Slavischen [Модел на разчленение на славянската езикова общност]. – *Съпоставително езикознание / Contrastive Linguistics*, 23, 1998, 3-4, 41–43. [X Международен конгрес на славистите, София, 14–22 IX 1988 г.].

31. Überlegungen zum russischen Kasussystem unter dem Aspekt von Areal, Typus und Bedeutung [Размишления върху руската падежна система под ареален, типологически и семантически аспект]. – *Съпоставително езикознание / Contrastive Linguistics*, 24, 1999, 1, 95–106. [Berufungsverfahren Nachfolge Prof. H. Jaksche – Vorträge, Graz, 5.–6.12.1989].
32. Zu den urslavischen Grundlagen des Akan'e und der arealen Gliederung des Ostslavischen [За праславянските основи на акането и на ареалното членение на източнославянски]. – *Съпоставително езикознание / Contrastive Linguistics*, 24, 1999, 4, 31–39. [Berufungsverfahren II Nachfolge Prof. H. Jaksche – Vorträge, Graz, 11.–13.5.1992].
33. Родопските говори и някои въпроси на българската и на балканската история. – *Българска историческа библиотека*, 2000, 1, 36–38. [Научна конференция „Родопските диалекти и тяхното значение за историята на българския език и за славянската филология“, Смолян, 11–15 IX 1986.].
34. Българи-католици (павликяни) и българи-мохамедани (помаци) или към въпроса за структурната приемственост в историята. – *Българска историческа библиотека*, 2000, 2, 9–14. [Научна сесия „300 години от Чипровското въстание (1688–1988)“, София, 26–27 IX 1988 г.].
35. За двете основи на българското диалектно членение. – *Език и литература*, 55, 2000, 1, 144–149. [Първи международен конгрес по българистика, София, 23 V – 3 VI 1981 г.].
36. [Заедно със Stephen G. Blach и Dimitria Trummer], Strokes Bulgarisch 101. Kompletter Sprachkurs auf CD-ROM für Anfänger mit Vorkenntnissen, Linz–Leonding: Strokes, 2001.
37. [Заедно със Stephen G. Blach и Dimitria Trummer], Strokes Bulgarisch 100. Kompletter Sprachkurs auf CD-ROM für Einsteiger ohne Vorkenntnisse, Linz–Leonding: Strokes, 2001.
38. [Заедно със Stephen G. Blach и Dimitria Trummer], Strokes Bulgarisch 50. Schnellkurs auf CD-ROM für Erstkontakte, Linz–Leonding: Strokes, 2001.
39. Grazer Slawistik – Geschichte [Славистика в Грац – История] 1919–1975. I. 1919–1938 „Deutsche Slawistik“, ein Neubeginn [„Немската славистика“, едно ново начало] (H. F. Schmid, J. Matl, S. Pirchegger). II. 1941–1944. Ein neuer Impuls [Нов импулс] (B. v. Arnim). III. 1945–1975. Die „Grazer Schule“ [„Грацката славистична школа“] (J. Matl, L. Sadnik, R. Aitzetmüller, H. Schelesniker ...). – In: www.gewi.uni-graz.gralis/grazer_Slaw/Forschung/Geschichte/1919–1975 [Graz, 2005].
40. Българският език от генетичен, ареален и типологичен аспект. – В: *Отговорността пред езика. 5. Сборник посветен на 40-годишнината на Катедрата по български език*, Шумен: УИ „Епископ Константин Преславски“, 2019, 172–179.

Александър Наумов на 70 години

Полски славист, медиевист и българист, Александър Наумов е ярко явление в съвременната палеославистика и кирилометодиевистика и оставя трайна следа и в популяризацията на българското книжовно наследство. Той е роден в гр. Орнета, Северна Полша. Завършва славянска филология в Ягелонския университет в Краков (1971). Специализира в Софийския университет (1969–1870) и трайно е привлечен от българската история и книжовност. През 1974 г. успешно защитава докторска дисертация (публикувана през 1976 г.) върху апокрифната литература, в която очертава характеристиките на средновековните текстове, които се определят като „апокрифи“, многократно цитирана в научната литература. През 1982 г. е завършен неговият хабилитационен труд върху библейските елементи в структурата на средновековния текст. Книгата, издадена през 1983 г., придобива световна известност и отново, подобно на труда му върху апокрифите, се смята за една от основите на теоретичното знание за православните средновековни творби – преводни и оригинални. Работи като преподавател в Ягелонския университет от 1986 г. (доцент), по-късно е лектор в университета в гр. Пиза, Италия (1981–1984), като една година е гост-професор и в Университета в Генуа (1983–1984). Специализира и има лекции в Йейлския университет (1988), в Университета на Калифорния (Бъркли, 1991, 2000). Работи в Университета „Ca' Foscari“ във Венеция от 1996 г., а от 2003 г. е редовен професор в същия университет. Преподава сръбска и хърватска литература и култура, славянска филология, църковнославянска книжовност и история на църквите в Източна и Югоизточна Европа. Участва многократно в конференции и конгреси по славистика и византино-славянски културни взаимоотношения. Член е на няколко комисии за издаване на славянското ръкописно наследство и е активен член на Комисията за ръкописи в ЮНЕСКО (CIBAL) в София. Участва в редколегиите на периодични издания и в съставянето на сборници.

Сред научните интереси на Александър Наумов, които са главно в областта на историята на старите славянски литератури се открояват Кирило-Методиевото дело, дейността и творчеството на Кирило-Методиевите ученици в България, проблемите на старобългарската литература и мястото ѝ в системата на православните църковнославянски литератури. Теоретичните му разработки обхващат широк кръг въпроси, сред които са взаимодействие между „универсално“ и „регионално“, жанр и жанрова система през Средновековието, структурата на средновековния текст и развоя на жанровите форми през времето от IX до XVII в. Анализира агиографския и химнографския жанр, апокрифите и дидактичните съчинения. Посвещава редица оч-

ерци и разработки на отделни старобългарски автори: Климент Охридски, Йоан Екзарх, Григорий Цамблак, Константин Костенечки и др. Приносът му за археографското описание на ръкописите на територията на Полша е изключителен, като в продължение на години работи върху пълното каталогизиране на славянското книжовно богатство. Поставя основите на цяла поредица от преводи на полски език на произведения, преписвани и разпространявани в старобългарската и другите славянски ръкописни традиции. През 1985 г. излиза антологията „Пастири на верните славяни“, в която за пръв път са поместени в превод всички творби, свързани с култа към славянските апостоли св. св. Кирил и Методий. Александър Наумов създаде школа в областта на рецепцията на православните славянски литератури и името му е сред най-авторитетните представители на хуманитаристиката в Европа. Да му пожелаем дълги години сполен активен труд и нови книги.

На мъногая и благая лѣта!

Анисава Милтенова

Избрана библиография

Книги

1. Apokryfy w systemie literatury cerkiewnosłowiańskiej. Kraków, 1976.
2. Biblia w strukturze artystycznej utworów cerkiewnosłowiańskich. Kraków, 1983.
3. Pasterze wiernych Słowian. Święci Cyryl i Metody. Kraków, 1985.
4. Wiara i historia. Z dziejów literatury cerkiewnosłowiańskiej na ziemiach polskoliteńskich. Kraków, 1996.
5. Domus divisa. Studia nad literaturą ruską w I. Rzeczypospolitej. Kraków, 2002.
6. Idea – imagine – testo: studi sulla letteratura slavo-ecclesiastica. (Co-author Kr. Stanchev). Alessandria : Edizioni dell'Orso, 2004.
7. Rękopisy cerkiewnosłowiańskie w Polsce. Katalog. (Co-authors Kaszlej, A.; Naumow, E.; Stradomski, J.) Kraków : Scriptum 2002, 2004.
8. Staro i novo. Studije o knjizevnosti pravoslavnih Slovena. Niš: Centar za crkvene studije, 2009.

Статии

1. Poljski akatist u čast svetih Ćirila i Metodija. – In: *Slovensko srednjovekovno nasledje*, Beograd, Čigoja Štampa, 2002, 385–389.
2. Мощите на св. Кирил и тяхната прослава през вековете. (Съавт. Сл. Бърлиева.) – *Старобългарска литература*, 33–34: *Филологически изследвания в чест на Климентина Иванова за нейната 65-годишнина*, 2005, 126–144.
3. За служебните минеи в краковските библиотеки. (Съавт. Кр. Станчев.) – In: *Acta Palaeoslavica in honorem professoris Angelinae Minceva*, София: Heron Press, 2, 2005, 47–53.

4. Руската служба за равноапостолните Методий и Кирил, учители славянски. – *Кирило-Методиевски студии*, 17: *Проблеми на Кирило-Методиевото дело и на българската култура през IX-X в.* 2007, 496–504.
5. Unikalne święto ku czci św. Konstantyna-Cyryla Filozofa u katolików bułgarskich. – In: *Różnić się w zgodzie. Księga pamiątkowa dedykowana Księdzu Profesorowi Leonardowi Górcze SVD z okazji 40-lecia pracy naukowo-dydaktycznej (Pieniężno-Lublin 1968–2008)*, Lublin, Katolicki Uniwersytet Lubelski, 2008, 307–314.
6. Święty Klemens Rzymski we wczesnym prawosławiu słowiańskim. – In: *Wiara i poznanie. Księga pamiątkowa dedykowana Jego Eminencji Profesorowi Sawie (Hrycuniakowi), Prawosławnemu Metropolicie Warszawskiemu i całej Polski*. Białystok, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, 2008, 418–430.
7. Franciszek Skoryna z Połocka jako biblista. – *Кирило-Методиевски студии*, 18, *Средновековието в огледалото на един филолог. Сборник в чест на Светлина Николова*. 2009, 166–173.
8. Особености на местната богослужебна традиция в православната книжнина на Полско-литовската държава. – *Годишник на Софийския университет „Климент Охридски“*. Център за славяно-византийски проучвания „Иван Дуйчев“, София: УИ, 96 (15), 2009, 93–98.
9. Кирило-методиевските традиции в църковнославянските ръкописи в Полша / Cyril and Methodius Traditions in Church Slavonic Manuscripts in Poland (Co-author Stradomski J.) – *Кирило-Методиевски студии*, 20, 2011, 150–165.
10. Se e come esiste la letteratura slavo-ecclesiastica. – *Studi Slavistici*, 8, 2011, 305–316.
11. Słowiańskie drukarstwo renesansowe w „sławnym mieście weneckim“ (Slavonic Renaissance Book Printing in „Famous Venice Town“). – *Pamiętnik Słowiański*, LXI, 2011, 3–23.
12. Prawosławne renesansy w slawistyce (I rinascimenti ortodossi nella slavistica). – In: *Bizancjum a renesansy/ Byzantium and Renaissances, Artes Liberales & Campidoglio*, 2012, 53–59.
13. Język modlitwy jako deklaracja? – *Latopisy Akademii Supraskiej*, vol. 3, 2012, 105–110.
14. Święci Konstantyn-Cyryl i Metody – „dwa mosty Wschód i Zachód łączące”. – In: *Święci Konstantyn-Cyryl i Metody – patroni Wschodu i Zachodu*. T. I: *Apostołowie Słowian w dawnej Europie*. Krakow, Collegium Columbinum, 5/1, 2013, 11–20.
15. Службата на преподобната Филотея Темнишка като отражение на православната духовност през XIII в. – In: *Triantafullo. Юбилеен сборник в чест на 60-годишнината на проф. д.ф.н. Христо Трендафилов*. Шумен: Фабер, 2013, 426–432.
16. San Clemente di Ocrida e la Bibbia. – *Slavica Ambrosiana*, 7, 2017, 51–60.
17. Problem regionalizmu w tradycji cyrylometodejskiej. – In: *Cyrylometodejski komponent kultury chrześcijańskiej Słowian w regionie karpackim. Historia, tradycje, odwołania*, Cracovia, Scriptum, 8, 2013, 139–155.
18. Aniоłowie w cerkiewnosłowiańskiej hymnografii – *Rocznik Teologiczny*, 55, 2013, 67–89. Łączenie dat stałych z cyklami ruchomymi w praktyce prawosławia. – *Latopisy Akademii Supraskiej*, 4, 2013, 155–162.
19. Семейният живот на православните славянски светци според балканската агиография. – *Старобългарска литература*, 48, 2013, 129–136.

20. Constantino il Grande nella letteratura serba antica. – *Slavica Ambrosiana*, 4: *La figura di Costantino Imperatore e l'ideologia imperiale nella storia culturale, religiosa, civile dei Paesi slavi*, Milano – Roma, *Bibliotheca Ambrosiana*, Bulzoni, 4, 2013, 113–122.
21. Alcuni problemi dell'interpretazione della Vita Methodii. L'Antico Testamento nella Vita di Metodio. – *Alessandria*, 6–7, 2014, 365–372.
22. Metropolita kijowski Grzegorz (Camblak) na soborze w Konstancji (1418). – *Latopisy Akademii Supraskiej*, vol. 5, 2014, 41–56.
23. I monasteri slavi del monte Athos. Centro d'integrazione etno-culturale ed epicentri delle norme letterarie durante il medioevo. (Co-author Stantchev K.). – In: *Kesarevo Kesarju. Scritti in onore di Cesare G. De Michelis*, Firenze, Firenze University Press, 2014, 399–410.
24. Fate, politics and forgeries – the case of the relics of SS Cyril and Methodius. (Co-author Barlieva, S.). – In: *Contested Heritage and Identities in Post-socialist Bulgaria*. Sofia: Gutenberg Publishing House, 2015, 15–31.
25. Модели византијско-словенских књижевних веза. – *Crkvene studije*, 12, 2015, 17–23.
26. Relikwie św. św. Cyryla i Metodego jako świadectwo dynamiki życia religijnego. (Co-author Barlieva, S.) – *Latopisy Akademii Supraskiej*, 6, 2015, 31–42.
27. Kwestie teologiczne w przedmowach i posłowiach wydań Božidara Vukovicia. – *Latopisy Akademii Supraskiej*, 7, 2016, 37–49.
28. Палеославистиката в служба на идеологията. – *Кирило-Методиевски студии*, 25, 2016, 40–49.
29. Biblia w kulturze Rusi polsko-litewskiej w XVI wieku (The Bible in the culture of Polish-Lithuanian Rus' in the sixteenth century). – *Slavia Meridionalis: Tekst biblijny w literaturach południowosłowiańskich od średniowiecza do nowoczesności*. 16, 2016, 32–51.
30. Powroty do prawosławia – *Latopisy Akademii Supraskiej*, 8, 2017, 241–253.
31. Sveti Kliment Ohriski kato dušepastir. – In: *Свети Климент Охридски в културата на Европа*. София: БАН, 2018, 505–512, [Конференция: Свети Климент Охридски в културата на Европа. 25–27.11.2016].

ОТЗИВИ

Ана Стойкова. Светци змееборци в южнославянската средновековна традиция: Теодор Тирон, Теодор Стратилат, Георги Победоносец. София: Изток-Запад, 2019, 319 с. ISBN 978-619-01-0465-0.

Три години след излизането на книгата *Св. Георги Победоносец. Агиографски произведения в южнославянската средновековна традиция* Ана Стойкова обогати медиевистиката с нов монографичен труд. Този път вниманието на авторката е насочено към чудесата на тримата светци змееборци в южнославянската книжнина – св. Теодор Тирон, св. Теодор Стратилат и св. Георги Победоносец. Извънредно широката основа, на която е изградено проучването, впечатлява с мащаба на поставените задачи.

Монографията има ясна и стройна, но заедно с това и сложна структура (на всеки от тримата светци е посветена отделна глава), продиктувана от обхвата на поставените задачи. Тези задачи биха могли да се ограничат до типологията на чудесата на тримата змееборци в славянската книжнина, което само по себе си представлява достатъчно сложна теоретична задача, но замисълът на авторката е далеч по-значителен.

Следвайки обаче своя авторски подход, изпитан през годините и осъществен в множество научни изследвания, А. Стойкова подлага избраните за обект на проучване произведения и тяхната рецепция на комплексен анализ, който извежда мотива за змееборството от космогоничните митове на много народи от Древността и Античността, вярващи в непрестанната борба между бога/героя, носител на реда, и чудовище, олицетворяващо хаоса и разрушението, и проследява пътя му както във византийската литература, така и рецепцията му в славянската книжнина. В стегнат и заедно с това изчерпателен вид читателят добива представа за следните измерения на темата:

- пътя на сюжета и мотивите в разказите;
- появата на разнообразни произведения, в които легендата заема своето място във византийската книжнина, свързана с култа към трима от много популярните в православията светци воители;
- усвояването и използването на победата над змея за целите на убеждаването в християнските ценности и обръщането на езичниците в християнската вяра;

– връзката на древните митове с иконографията (един момент, който държи да открие специално).

Липсата на критични издания на византийските източници авторката преодолява с използването на впечатляващ брой гръцки ръкописи, издирени от нея, между които и неиздадени. Използваните ръкописи – 47 славянски, 38 гръцки, 1 латински и 1 грузински – дават голям и разнопосочен материал, чието обхващане, систематизиране и типологизиране е по силите само на един високопрофесионален учен, какъвто безспорно е А. Стойкова. Пестеливо подобрите за илюстрация примери убедително показват дългия и сложен път, който извървяват многобройните разкази за змееборските подвизи на тримата светци. Читателят добива ясна представа както за рецепцията на византийската и славянската литература, така и за многократното превеждане на различни версии гръцки източници в българската книжнина. Особено интересни са многократните преславски преводи, които за пореден път потвърждават, че неколкократното превеждане на един и същи гръцки текст или появата на превод на вариантен текст е типична особеност на началния етап от развоя на старобългарската книжнина.

Многобройни са приносните моменти на монографичния труд на А. Стойкова. Направено е задълбочено и многоаспектно изследване на извънредно сложни за проучване текстове. Успешно е осъществена огромна крачка напред по отношение на проучването на култовете на тримата светци змееборци. Своеобразна антология, структурирана в 14 приложения, представя разгледаните в монографичния труд многобройни преводи и редакции на текстовете за змееборските подвизи на тримата светци в южнославянската книжнина. Този подход представя максимално изчерпателно моментното състояние на археографските проучвания върху разглежданите текстове. Някои от версиите са публикувани по единствените известни преписи. Там, където науката разполага с повече от един свидетел, А. Стойкова предлага прецизно критическо издание на текста. Многобройните, бих казала даже безбройни на места, разночетения дават нагледна представа за извънредно пъстрата мозайка, която авторката е съумяла да превърне в логично подредена картина. Много ясно проличава, че вариативността е характерна за преводите, осъществени в Първото българско царство, а и за трансмисията на текстовете в ръкописната традиция. Съвсем различна е картината с разночетенията при текст, преведен за първи път през втората половина на XIII или XIV в. По правило трансмисията на тези преводи показва подчертано единство и различията са малки. Това се отразява и в начина на публикуване на текста на *Чудото на св. Теодор Тирон с майка му и змея*.

Много високо заслужава да бъде оценен комплексният подход към избраната тема. Той не само очертава различни страни от култа към тримата светци, но и демонстрира уменията на А. Стойкова с лекота да преминава от културноисторическия към литературния, изкуствоведския и лингвистичния анализ.

Специално заслужава да бъде изтъкнат изводът на авторката за връзката между тип превод/редакция на един текст и типа сборник, за който той е предназначен. Споделям мнението, че преводачите не посягат случайно към даден текст, а съставителите на сборници не включват в тях произволни статии. Смятам, че в определена степен именно типът сборник и неговият състав предопределят типа превод и в случая със змееборските подвизи на св. Теодор Тирон, св. Теодор Стратилат и св. Георги Победоносец. По отношение на старшинството на преводите един спрямо друг авторката проявява предпазливост и критичен подход, което е убедително и напълно го подкрепям.

Наред със споменатите големи достойнства книгата изобилства от множество други конкретни приноси. От всички тях ще спомена нещо, на което навремето не можах да намеря обяснение – това е странныят и трудно обясним факт за връзката на *Чудото със змея на св. Георги* в архаичните български дамаскини с текстова версия, известна като „руска редакция“. А. Стойкова е намерила и по мое мнение напълно убедително е показала, че става дума за интерполация, чиито следи засега водят към Аджар, с който книжовен център тясно е свързана дамаскинската книжнина. Така необяснимата „руска връзка“ в дамаскинската книжнина се оказва напълно логична, обвързана с домашната „аджарска връзка“ в ръкописната традиция.

Непременно заслужава да бъдат отбелязани 14-те приложения към книгата, чието издирване и публикуване само по себе си е приносно.

Монографичният труд на *Светци змееборци в южнославянската средновековна традиции: Теодор Тирон, Теодор Стратилат, Георги Победоносец* представлява значителен научен принос в палеославистиката и е пореден голям успех за своя автор.

Елка Мирчева

Валентин Гешев. Следистория на българския език: български език на Балканите, спомени за българското минало, противоречиво и динамично настояще. София: УИ Св. Климент Охридски, 2018, 547 с. ISBN 978-619-7433-18-0.

През 2018 година българистиката се обогати с един изключително ценен труд – споменатата в заглавието внушителна монография на Валентин Гешев, която представлява обемно, широкомащабно и оригинално изследване, надхвърлило рамките на научноизследователския проект *Културно-историческо и езиково наследство на „съседна“ България*, във връзка с който е било замислено. Трудът на В. Гешев съдържа значителни приноси и за българския фолклор, и за историята, и за културата. А езиковедската му страна засяга и диалектологията, и историята на българския език, и историята на новобългарските книжовни езици (както всъщност би трябвало да се нарича последната наука), и социолингвистиката, и ортографията. Именно този комплексен подход е една от причините монографията да ме заплени до такава степен.

Монографията започва с Първа глава – *Научноизследователският проект „Културно-историческо и езиково наследство на „съседна“ България“*, в която се обясняват целите на въпросния проект, по който е издаден и сборник със статии от различни автори (*Културно-историческо и езиково наследство на „съседна“ България*). УИ Св. Климент Охридски, София, 2013 – съст. М. Младенова и В. Гешев): „...да изследва традиционната и съвременна култура на българските и българоезичните общности в географски близките на Република България държави, съдбата на българския език и българското културно наследство там ...“; споменават се имената на участниците в проекта; правят се изводи и се изказват общи впечатления. В началото на Втора глава – *Отново за Балканите, езиците и историческата памет (Вместо увод)*, ставаме свидетели на полемика между автора и американския лингвист Виктор Фридман (който направи кариера с опитите си да издигне до ранг на отделни езици и да лансира в научното пространство различни книжовни варианти на отделни диалекти на някои национални езици, говорени на Балканите и в Кавказ) относно правото да наричаме езика си *български*, а не *балканославянски* (както прави В. Фридман). Същността на тази полемика е противопоставяне на вредните за нас „модерни“ тенденции, господстващи в западната наука. В. Гешев обосновава доказателствата си не само с постиженията на световноизвестни български учени (като Стефан Младенов), но и с неутралните свидетелства на старите турски документи, в които се споменават етнонимите *булгар*, *урум* или *арнаут*, но не и **македон*. Важен елемент от полемиката представлява въпросът за западната граница на българския

език. Отстоява се правото на българския народ да има своя историческа памет и се разглежда съотношението между народ и език с акцент върху Р. Македония (днес Р. Северна Македония). Задълбочено и без излишно патриотарство или сантименти се показват обективните причини, които са довели до обособяването на македонската нация като отделна от българската – не на последно място стратегията за оцеляване. Единственият начин да не бъдеш сърбин в Македония, е бил да станеш македонец. Изтъква се и позицията по този въпрос на критично настроени граждани на Р. Македония като Младен Сърбиновски, за когото ще стане въпрос и по-нататък.

В Глава 3 (*Първи впечатления от общуването на български език в Албания: алократични варианти на речевия етикет*) авторът преминава към конкретната цел на проекта си, като започва с дефиниция на *речеви етикет* (по М. Младенова) и дефиниция на термина *алократична езикова общност*: езикова общност извън територията на съответната страна, ограничена териториално от съвременните държавни граници. Обосновават се причините за използването на термините *българоезични общности* и *българоезично общуване* в Албания – а именно, че *нашенците* там или назовават езика си *български*, или го определят като един и същ с българския. Обяснявайки новоизкования от самия него термин *алократичен вариант на езика* (= *другодържавен вариант*), В. Гешев се позовава на един труд на украинската българка Елза Стоянова, която говори за *писмена нормирана форма на регионалния вариант на българския език* в края на 20-те и началото на 30-те години в Съветска Украйна и за използването на два последователни варианта на български правопис там. Този факт е почти неизвестен и още повече дава основание да се говори за книжовни български езици, а не за език. Споменатият термин тепърва ще навлиза в по-широка употреба, защото към иницирираната от австро-унгарските власти банатска книжовна българска норма и създадената в Югославия македonoбългарска книжовна норма може да се добавят и българските книжовни норми в Украйна, Гърция, Албания, а вече и в Турция. Правилно е забелязал авторът, че разговаряйки на един и същ език в три различни държави (България, Македония и Албания), се е натъкнал на три различни речеви етикета. Това явление съществува и при други подобни езикови варианти – хинди и урду, например. В речевия етикет на албанските българи още се пазят излезли от масова употреба етикетни фрази като *со здравйе* и *сполай ти*. Етикетът там е и по-еднообразен. Прави се анализ на причините, които водят до това състояние. Разсъжденията на Валентин Гешев се отличават с правдивост и липса на стремеж да се скрие истината с някаква завоалирана цел. Не се премълчава, например, че *нашенците* в Албания имат симпатии не само към България, но и към Македония, или пък че наред с определянето на езика си като *български*, някои от представителите на българските общности зад граница го определят и като *самобитен*, тоест *нашенски* (което всъщност е и едно от самоназванията му).

Следва Глава 4 (*Проблеми при изучаването на българските общности на Балканите. История, фолклор, самосъзнание: Бобощица, Корчанско*). В подглавата *Защо Бобощица?* Гешев обосновава причината да избере именно това село като изходна точка при обсъждане проблемите на *българските и българоезичните общности* на Балканите. Размислите му, базирани върху Селищев и др., за инвазията на албанци и турци откъм планините към доскоро чисто българските селища в полето се подкрепят с данните от нашата страна, където също се наблюдават подобни процеси в различни периоди – в Северна България преди 100–200 години балканджиите постепенно изтикват мизийците, а родопските помаци в съвремието по същия начин наводняват Розовата долина. Авторът разглежда случая с двете български допреди време села в Албания: Бобощица – сега само с двама българи, и вече обезбългареното Дреново. Проследява се историческата замяна на българското население с влашко в тях. Обръща се внимание и на фолклора, и на диалекта в Бобощица – тоест на идиолектите на двамата последни носители на българския език там, като особено ценни са наблюденията му за произношението на широкото *ê* и неговите варианти и заместители. Това са наблюдения, които Благой Шклифов е нямало как да вземе предвид при разсъжденията си върху старобългарското произношение в книгата си *Проблеми на българската диалектна и историческа фонетика с оглед на македонските говори*. Вниманието отново се насочва към самоназванията на местния български език в селището, към отношението спрямо българите и другите. Показан е ценен снимков материал.

Глава 4а (*Документи от село Бобощица: писмото на бобошчени до българския екзарх Антим I от 1873 г., откъси от спомените на Димитри Цанцо, архив на Дружество „Кай нас“ от началото на 21 век*) е обемиста и интересна глава, в която се показват в оригинал и/или фототипно, в превод и/или в кирилска транслитерация писмени документи, спомени и фолклорни материали от различни периоди на развитието на бобощенския български диалект, който вече, както бе споменато, се говори само от двама души.

В Пета глава – *„Исто потекло како българе имае, така и овај народ“*. *Призренска Гора, Кукъска Гора, Жупа*, от корчанските български села вниманието се пренася на север в районите на Албания и Косово, населявани от общностите на горани и жупци. В исторически и социолингвистичен план се анализира езиковата и етническа ситуация в новоткритите (по-скоро преткрити) за българската диалектология територии (на двата споменати диалекта внимание е обръщано от Н. Докле, Р. Младенович и Л. Антонова-Василева). Наблюденията на автора отново се подкрепят и от съвсем пресните ми впечатления от пътуването ми до албанската Кукъска Гора в края на юли 2019 г. Българската държава определено е в дълг към това българоезично население.

Глава 6 (*Две съвременни автохтонни краеведски книги от Югоизточна Албания: Сотир Дамко за Бобощица и Лазо Нестор за Върбник*), както показва и заглавието, ни запознава с две книги, написани от местни български родолюбци в Албания – Сотир Дамко: *Бобощица – вариант на история* (2019), и Лазо Нестори: *Върбник* (2012). След като обяснява как се е запознал с двете краеведски изследвания, писани зад граница и за български селища извън България, В. Гешев подробно описва съдържанието, показващо историята, културата, фолклора и езика на двете села, като прибавя и множество лингвистични и исторически коментари, вмъквайки и странични наблюдения за идеализираната представа за България у местните българи (което се наблюдава и по други места в чужбина – примерно в Бесарабия – б. м. – Ив. Ил.) и за празните обещания на българските дипломати към нашенците зад граница (също повсеместно явление, с което и аз съм се сблъсквал при всички посетени от мен български общности извън България, включително и в Албания).

Показват се образци от фолклорни и други материали от двете книги, включително и фототипно, с обилен фотоматериал, които представляват безценно богатство за българската наука. Кое то богатство, както споменах по-горе, не след дълго ще остане единственото свидетелство за българщината в този край на Балканския полуостров. Докато книгата за Бобощица е написана на албански, тази за Върбник или Върбник е написана на местния върбнишки говор и на практика представлява един български книжовен алократичен вариант, подобно на тези в Македония, Банат или Североизточна Гърция, който обаче се говори само в едно селище. И това прави книгата на Лазо Нестори, написана на албанска латиница, още по-ценна, а заедно с нея и труда на Валентин Гешев, без който първата, заедно с другата за Бобощица, просто би потънала в неизвестността.

Следва Глава 7 (*Част от историята на кой език са югозападнобългарските текстове от петдесетте и шестдесетте години на 19 в.*), в която вниманието се насочва не толкова към баналния въпрос за народностната принадлежност на споменатите текстове, писани на територията на съвременна Северна Македония, Гърция и Албания от XIX век (от Партений Зографски, Братя Миладинови, Димитър Македонски и прочее), колкото към специфичните им особености в търсенето на книжовноезиков модел при изграждането на съвременния български книжовен език. Въпросният процес на практика така и не можа да бъде осъществен докрай, а се стигна до изграждането на няколко български книжовни езика. Процесът продължава и сега, а няма да спре и в бъдеще при общностите ни в Гърция и Турция, където тепърва започва.

Глава 8 (*Диглосия между речта на човека от народа и речта на интелегента в поезията на Райко Жинзифов*) е продължение на предишна-

та, като в нея вниманието е насочено към възрожденеца Райко Жинзифов, и по-конкретно към оригинална съпоставка на неговата надрегионална, но индивидуална авторова реч и диалектната реч на героинята му Милкана в творбата *Гусларь во соборъ*.

В Глава 9 (*Белези на национална принадлежност в режим на книжовноезикова диглосия: писмена реч на граждани на Република Македония, открито заявяващи българската си националност*) с един скок във времето авторът се озовава на територията на съвременна Република Македония (Р. Северна Македония) и ни запознава с една днешна проява на македонобългарската диглосия – използването на модерни индивидуални македонобългарски варианти от македонски автори, които не крият българската си народност (Младен Сърбиновски или Живко Аджия) и използват хибриден македонско-български (българско-македонски) език в произведенията си. Тези автори на практика осъществяват неосъществената идея на редица български книжовници от Партений Зографски до наши дни за единен български книжовен език (вж. края на рецензията), в който има равнопоставеност поне между главните му съставки, и чертаят нормалния път за бъдещо развитие на общия български книжовен език.

Глава 10 е озаглавена *Българският език в днешна България: релексикализация и окцидентализми; прояви на езикова некомпетентност, езиков снобизъм и езиков упадък*. В нея Валентин Гешев се спира върху някои от проблемите на граматичната и произносителна норма (релексикализацията, مکانето, употребата на пълен член, замяната на звук *л* с *у* и прочее), правейки интересни паралели с непознатите за широката публика средновековни юдео-южнославянски и юдеосорбски езици. С критично око се гледа на явления като преводаческата безотговорност и езиковото невежество, които правят така, че „оня български език, който покрива авторовите представи за нормален“, да се изразжда в недоразумения като създаването на словосъчетания от типа на *кralицата на Саба* вместо по-логичното и от векове употребявано *Савската царица* и прочее. Гешев и тук е прав, аз лично мога да посоча и многобройни други подобни примери, като *морите*, вместо всеизвестните *маври* от един филм и т.н., където неграмотният преводач, в стремежа си да покаже езикова компетентност по английски, показва фрапиращата си слаба обща култура по български. А имената на съвременните държави? *Белорусия* и *Хърватия* (в най-лошия случай *Хърватско* в училищните ни атласи) изведнъж се превръщат в *Беларус* и *Хърватска* в езика на някои журналисти. Подобни недоразумения с право са окачествени от Гешев като „некомпетентност, облечена във високо самочувствие“, породена от „безразличието на „научния елит“, който „на практика не поставя общественозначими езикови въпроси, а още по-малко спори на подобни теми“.

Единадесетата глава – *Филолозите в днешна България и езиковедската терминология*, е продължение на предходната, като този път се набляга на

използването на научна терминология от учените и борбата между нашите български термини и чуждиците. Следват *Заключение: ДНЕСНА България и старите и нови български общности зад граница* и *Библиография*.

Трудът на Валентин Гешев, освен всичко друго, обединява различни изследователски подходи, различни проявления на българската реч зад граница (писмена, говорима, официална, хибридна), различни места (Албания, Македония, България, Украйна) и периоди (през Възраждането или в наше време, като се загатва и за бъдещето, на което ще отдели няколко реда). Не се прави никакъв опит за подминаване на неприятни за някои хора в България теми. Фокусът на авторовото внимание се движи и прескача от място на място и от съвременността към някой минал исторически период и обратно, показвайки как трябва да се пише професионално монография по лингвистика. Не на последно място професор Гешев тактично ни мушка с пръст в ребрата (нас – филолозите) и ни подсказва, че е време да се събудим от блажената си дрямка. На прага сме на нова епоха от историята на българския език, който, за да оцелее и да не се изгуби, за ужас на закостенелите ни българисти ще трябва да мутира (не само говоримият, но и книжовният) и да се съобразява с протичащите паралелно тенденции в българските общности зад граница. В противен случай ще изпуснем и тези общности, няма да успеем да подадем приятелска ръка на македонските българи, които в разрез с официалната политика на съседната ни държава ни симпатизират, а накрая и самите ние ще се претопим и ще изчезнем като нация.

В цялостната ни държавна политика към българите зад граница се наблюдават редица слабости във всички отношения и на всички нива. Напоследък, да речем, не липсват (комерсиализирани и захаросани) телевизионни предавания, чиято тематика е свързана с тези наши сънародници, но в тях като цяло нещата се изопачават. Там естествено участват, да речем, банатски или албански български интелигенти (на практика две замиращи наши общности в чужди държави), които по някаква причина (пребиваване в България с цел обучение или работа и т.н.) са научили книжовен български език (в противен случай те няма да бъдат разбирани нито от повечето зрители, нито дори от водещите, които в повечето случаи не са филолози). По този начин обаче патриотично настроеният средностатистически българин, който все още не е луднал по мечтата за зелена карта и напускане на родината си, не може да се докосне до самотнитостта на културната традиция и до езиковата реалия на съответния задграничен българин, нито пък да добие реална представа за това, което става по онези далечни места. Или пък, да кажем, един бесарабски българин от Калчево или Суворово, който използва *жъ*-диалект, бива обучаван в Болградската гимназия на книжовен български език, а после идва в България, за да придобие диплома за висше образование, без никакъв опит да му се внуши, че родният му диалект е едно своеобразно богатство. Резултатът е, че богатството на българските диалекти в Украйна вече е почти изгубено.

Ще завърша настоящата рецензия с цитат в съвременен вариант от споменатото по-горе верую на Партений Зографски в *Мисли за българскии-отъ азикъ*, който цитат обобщава всичко казано дотук и ни сочи пътя, по който ние най-вероятно няма да поемем нито днес, нито и утре: *И друг път сме казвали, че за да може да се състави един общ писмен (български) език, първо е необходимо да се изложат на показ всички местни наречия и говори на езика ни, върху които ще се изгражда общият (книжовен) език. Докато не се направи това нещо, никой не може и няма право да отсъжда и да взема решение относно общия книжовен език, като се опира само на едно, което и да е (българско) наречие ...*

Свободен пълнотекстов достъп: <http://bit.ly/2PaTTd2>

Иван Г. Илиев

Българистиката в Европа: настояще и бъдеще. София: Изток-Запад, 2019, 282 с. ISBN 978-619-01-0531-2.

В тази книга, посветена на 150-годишнината от основаването на Българската академия на науките, са събрани материали от кръгла маса под наслов „Българистиката в Европа: постижения, проблеми, перспективи“, проведена в София през 11 и 12 май 2018 г. Целта на съставителите е „да се очертаят състоянието и проблемите на българистиката зад граница, а от друга страна – тя да бъде представена, макар и фрагментарно, като развиваща се научна дисциплина със свои изследователски обекти, теми и прозрения“ (с. 10).

Книгата се дели три части: в първата е изложен преглед на съвременното състояние на чуждестранната българистика (с. 13–41), във втората са изследванията за съвременното състояние на областта (с. 45–214), а в третата е публикацията на някои от докладите с нови изследвания на чуждестранни българисти (с. 217–282).

Каква е ролята на хуманитаристиката в нашия живот? С въпроса в статията на Йоана Спасова-Дикова *За ползата от хуманитаристиката* се открива научната и дискуссионна част от книгата (с. 45–54). Хуманитарните науки са интердисциплинарни по своя обхват и вътрешна структура. Всяко едно поле от тях е неразривно свързано с друго и така е било до голямото роене и специализиране в науката през XX век. Съвременната наука сама заличава постиженията на стария тип образование, при което квадриумът (аритметика, геометрия, астрономия и музика) свободно се е съчетавал с тривиума (граматика, диалектика (логика), риторика). За да се открие ясно значението на науките за човека за самото общество, следва да се върнат изконните приоритети на хуманитаристиката – опазването на културно-историческото наследство, съхраняването на националната идентичност чрез истинска интердисциплинарност и съвременни технологии. Така ясно ще се открие ползата за обществото и ще доведе до видими, иновативни решения и подходи.

Важна част от тези подходи е прецизното боравене с наукометрични данни. На този проблем е посветена публикацията на Лора Тасева *Наукометрия и българистика* (с. 55–75). Статията се появява съвсем навреме и допринася за правилния подход към измерването на качествата на една научна публикация в областта на хуманитаристиката. От нея става ясно, че няма никакъв смисъл да въвеждаме данните от този дял на науката в референтни бази, в които няма кой да оцени тези публикации. В бази данни, в които има публикации само по естествени науки, да се публикува метайнформация или цели текстове за Григорий Цамблак, например, е напълно безсмислено и излишно. От друга страна, налагането на цитиране чрез транслитерация на заглавието и името на автора на латиница освен, че е често непоследователно и неко-

ректно, както показва изследването и публикуването в него приложение, но е и напълно безсмислено в областта на българистиката и славистиката. Ако някой има интерес в тази област, то се предполага, че може да чете на кирилица. Транслитерацията ни най-малко не ще бъде от полза за тези любители на българския език и култура.

Както ни убеждават авторите на книгата, българистиката е част от една обща тенденция, едно съвременно отношение към хуманитаристиката въобще, а и от там към културите и езиците на народите с по-малко население. Тази тенденция е свързана изцяло със синхронното възприемане на културата и оттам с прагматичните подходи на съвременната цивилизация. Както пише Роланд Марти, преди изучаването на езика е ставало в рамките на историческото и сравнителното езикознание. Да учиш филология, чужда или собствена култура е било равнозначно да се потопиш в историческото познание на този език и на тази култура (с. 87, бел. 19). От друга страна, преминаването към тригодишна бакалавърска степен и двегодишна магистърска в много западноевропейски университети довежда до значително съкращаване на дисциплините. Това довежда до съвсем прагматично изучаване на езика, много често без връзка с изучаване на културните особености на една народност.

Ако се върнем към проблемите на българистиката, ще забележим, че тази специалност се е появявала от общите тенденции на хуманитаристиката. Изучаването на българския език и култура до голяма степен и до днес става чрез старата славянска писменост и култура. Българистиката е дълбоко свързана с познанията за старобългарския език, с времето на светите братя Кирил и Методий. Неслучайно много често за лектори по български език се избират специалисти в областта на средновековния български език и литература. При премахването на исторически по своя характер курсове изчезва и необходимостта от подобни специалисти (срв. с. 87–90). Тази особеност слага уникален отпечатък върху специалността и довежда до необходимостта от търсене на особени, заместващи модели при преподаването и популяризирането на българския език и култура.

На мястото на българистиката в общата картина на хуманитаристиката въобще и на славистиката в частност се опитват да отговорят две изследвания в книгата. В първото, *Съвременната българистика: опит за диагнозата ѝ* (2018) Игор Калиганов се спира на последното развитие на руската българистика, като прави разбор на редица инициативи в миналото в областта на преподаването на българистиката, на научните българистични изследвания, както и на преводите на произведения на български автори. Премахването на редица действащи форми на сътрудничество в областта на науката и културата поставят, според изследователя, въпроса за създаването на един бъдещ Международен съвет по българистика.

Въпросът за *Позицията на българистиката и на българския език в славистиката* задава Роланд Марти (с. 83–94). Подчертава се, че проблемите

на българистиката са типични не само за нея, но и за филологиите въобще. Възможните изходи – разширяване на тематиката в съчетаването на българистиката с изучаването на съвременна култура и културна история, разширяването на регионалните изследвания чрез включването на съседни езици и култури. По този начин преподаването ще отговори на общите тенденции в университетското образование, където посоката е от филологии към културни и регионални изследвания. Подобен подход предполага мултидисциплинарност, но както подчертава авторът, мултидисциплинарността предполага многостранна дисциплинарност.

Книгата предлага редица конкретни решения за развитие на българистиката. Две от тях намирам за особено ценни.

В първото от тях Димитър Пеев се спира на различен подход към българистиката в публикацията *За българистиката, македонистиката и обединена Европа* (с. 95–103). Според автора един от успешните начини за популяризиране на българистиката в преподаването ѝ сред научната общност е тя да се съчетае с македонистиката. Известно е на езиковедите, че двата книжовни езика, макар и различни, са изградени въз основа на общ диалектен континуум. Това означава, че е възможна обща специалност, включваща и български, и македонски език. Другото предложение на автора е свързано с механизма за откриване на катедри, т.е. с професури по българистика и славистика в Западна Европа. Ако българската държава финансира частично появата на катедри по стара славистика, това ще доведе до появата на студенти не само за славянски езици и култури въобще, а и до засилване на изучаването на българистиката, защото тя до голяма степен е свързана с проучването на старата славянска култура.

На съвременни подходи в преподаването на българския език и култура е посветена статията на Даниела Асенова *Виртуалната класна стая – повод за носталгия или възможност за развитие. Българистиката в Упсала* (с. 155–163). В търсенето си за начини за популяризация на България, нейния език и култура, авторката изгражда система за електронно обучение по български език, благодарение на която броят на студентите, изучаващи езика, се увеличава неимоверно. Според авторката това е успешен модел за „съживяване“ на българистиката в научен аспект в Швеция и тя успешно ни убеждава в своята теза чрез приложената статистика и примери.

Голяма част от книгата е посветена на съвременното състояние на развитието на българистиката и културните връзки на България и другите страни.

На интереса към историята на България в чужбина се спира Благовест Нягулов в статията си *История без граници? Наблюдения върху историческата българистика в Европа* (с. 104–122). Важни корективи, които предлага чуждестранната българистика, според автора, са: преосмислянето на „затворените“ национални визии за българската история, вписването ѝ в регионалните и световните исторически процеси, засилването на връзките на

историята с другите науки. Трябва да се подчертае и значението, което има съставеното от автора приложение *Общи трудове по история на България, издадени в чужбина*.

Българистиката в Белгия е преминала през различни изпитания през годините, с които ни запознават Раймонд Детрез и Миглена Дикова-Миланова в статията си *Българистиката в Белгия* (с. 123–132). Прегледът започва от 1958 г., като описва отделните етапи на промени и адаптация на специалността. В наши дни български се изучава в катедрата по „Славистика и източноевропейски изследвания“ в Университета в Гент, като обучението включва един семестър в България. Част от университетското образование е и включената в обучението екскурзия в България.

На състоянието на българистиката в университета „Комплутенсе“ в Мадрид е посветена публикацията на Таня Лалева *Обучението по български език и литература на университетско ниво в Мадрид. История, актуална ситуация, перспективи* (с. 133–140). Нейният преглед на преподаването в университета на курсове, свързани с България, започват от 70-те години на XX век. Съвременното състояние е свързано със създадената подспециалност „Български език и литература“, която е със стабилно институционално положение, преподавателски състав от трима души, с достатъчно на брой материали, създадени на испански език за студентите българи. Тук помощта на българската държава може да се изрази във финансово подпомагане на студенти, решили да изучават българистика.

Каква българистика през двадесет и първи век във Франция? Този въпрос си задава Галя Вълчинова в своя преглед (с. 141–154). Авторката прави обстоен преглед на историята на българистиката във Франция с особен акцент върху последните десет години. Това, което ни предлага за повишаването на популярността на дисциплината, е да се адаптираме към новите условия и да развием чувствителност към извъннаучните употреби на знанието.

В Масариковия университет в Бърно връзката с България, с българския език и култура има дълбоки традиции още от есента на 1921 г. На плодотворните проучвания и обучение е посветен материалът на Елена Крейчова *Българската филология в Бърно – традиции, съвременно състояние, перспективи* (с. 164–172). Статията се спира на лектората по българския език, на създаването на бакалавърската програма „Български език и литература“ и на магистърската степен по българистика и възможността да съчетае това образование с поглед върху славянската и балканската култура. Добре са изтъкнати отделните компоненти на образователните курсове и е подчертана необходимостта от институционална подкрепа от българските институции.

На проблемите и предизвикателствата при развитието на българистиката в Гърция се спира Евелина Минева в текста *Славистиката и научноизследователските перспективи в областта на българистиката в Атина* (с.

173–178). Изследователката изтъква, че затрудненията в областта на славистиката и, по-специално на българистиката, се дължат не само на икономически причини, но и на омаловажаване на ролята на хуманитарното образование въобще.

Макар и по-слабо позната за специалистите, българистиката в Молдова се развива успешно. С нейните постижения през последните десетилетия ни запознава публикацията на Николай Червенков *Състояние на историческата българистика в Република Молдова* (с. 179–197). През 1994 г. се създава Научно дружество на българистите в Кишинев. То, наред с университетите в Кишинев, Комрат и Тараклия, служи като основен вдъхновител, инициатор и организатор на редица научни и популяризаторски прояви в областта на българистиката. Издадени са редица исторически сборници, като от особено значение са проучванията на местната история, език и култура.

Не са много центровете по българистика извън България и затова прави впечатление широката и активна дейност на подобно средище в прегледа на Красимира Колева *Центърът по българистика в Мелитополския държавен педагогически университет „Богдан Хмельницки“: 10 години образователна, научна, методическа и културна дейност* (с. 198–204). Съвсем нов, основан едва през учебната 2008/2009 г., центърът става пресечна точка за различни интереси в областта на българския език, литература, история и култура. В него се преподават българистични дисциплини, организира се обучение на кандидат-студенти. Студентският живот е подпомогнат от появата на Студентско дружество „Св.св. Кирил и Методий“. Центърът е създател и организатор на редица конференции, кръгли маси, изложби и предствяне и популяризиране на нови български книги.

Българо-черногорските културни и други връзки в миналото като основа за бъдещо културно и образователно сътрудничество на Драган Б. Перович (с. 205–214) е, доколкото ми е известно, първото проучване на връзките между България и Черна гора в най-ново време. Важен момент в статията са предложенията за задълбочаване на връзките между двете страни чрез учебни посещения, размяна на експерти, курсове по език и литература, превеждане на книги.

Интересна част от книгата са изследвания, посветени на отделни аспекти на историята или съвременното състояние на българския език и култура. На историята и езика на синаксарното житие на св. Петка Търновска (Епиватска) се спира Юрген Фуксбауер в проучването си *The Synaxarion Life of Parasceva of Epibatai. Towards a Multi-Language Corpus of the Slavonic and Balkan Languages* (233–243). В него, чрез съпоставка и анализ на отделни текстови цялости, се очертават отношенията между краткия славянски текст, гръцкия оригинал и пространното житие на светица. На тази основа се стига до заключението как се е формирало синаксарното житие чрез съкращаване

на пространната версия на текста. Изследването предлага принципите за изграждане на един бъдещ езиков корпус от текстовете за св. Петка.

Макар и върху подбран лексикален материал, проучването на Петра Станковска *Избранные лексемы Книга Иова в хорватско-глаголических breviариях, паримейниках и четьем переводе* (с. 217–232) е задълбочен поглед върху историята на езика при различните редакции и преводи на Книга Йов. Изследователката открива близост между северната бревиарна група, паримейните южнославянски текстове и традицията на пълния текст на книгата. Анализът на славянския материал позволява да се открият стоящите в основата му гръцки или латински текстове.

Статията на Сергей Темчин *Новый жанр для нового языка у болгар, македонцев, украинцев и белорусов: дамаскины и учительные евангелия (XVI–XIX вв.)* прави типологичен паралел между езика на южнославянската дамаскинарска книжнина и появата на учителни евангелия на народен език у украинци и белоруси (с. 244–252). Изследователят подчертава, че за разлика от българските текстове при украинските и белоруските учителни евангелия се появява смесване на няколко християнски конфесионални традиции (православие, протестанство, католицизъм), което силно влияе на езика на отделните текстове.

На обзор и оценка на съвременното състояние на проучванията в областта на българската история и език са посветени две статии в сборника.

Към новата българска история е насочено проучването на Дмитро Миколенко *Стефан Стамболов в современной российской и украинской историографии* (с. 253–266). Авторът подчертава големия интерес в последно време към личността и времето на Стамболов сред руските и украинските историци, прави преглед на отделните проучвания и на най-новите тенденции при анализа на ролята на българския министър-председател в развитието на България. Д. Миколенко изтъква, че историците и от двете страни подчертават еднакво важната роля на Стамболов за българската държава.

В прегледа на Елена Иванова *Българският език в руската лингвистика от XXI век: типологични изследвания* (с. 267–276) се акцентира върху най-новите проучвания по граматика и синтактична типология, като в разгърнат вид е предадено развитието в последните години на въпросите на българския синтаксис в Санктпетербургския университет. Обърнато е внимание на появата на няколко важни дисертационни труда по въпроса в най-ново време.

Надя Мискив, филолог от Львов (с. 277–282), споделя трудностите, които среща един преводач при превода от български на украински. Тя (както и други участници в кръглата маса) подчертава необходимостта от помощта и съдействието на държавните институции за развитието на сътрудничеството между авторите и преводачите от двете страни, взаимната обмяна на опит и знания.

От особена важност е първият документ в книгата – *Становище за състоянието на чуждестранната българистика* (с. 13–37). Подготвен от екипа на Съвета за чуждестранна българистика при БАН, той дава съвременна, актуална и вярна картина за състоянието на българистиката както по страни, така и по области на знание. В него се актуализират и доразвиват анализите, публикувани в сборник от 2009 г. Приложението на този текст е да бъде използван от българските държавни институции при изготвяне на текущи политики в областта.

Книгата не просто дава разгърната картина на състоянието на българистиката в чужбина и предоставя илюстрация на конкретни подходи в областта на изучаването и популяризирането на българската култура. Тя се ангажира да отправи редица разумни предложения за подкрепа (с. 34–36). Сред тях можем да открием:

- периодичен анализ на тенденциите в международната българистика;
- подобряване на сътрудничеството между българските институции и изграждане на национална мрежа за подпомагане на преподавателите и учениците в областта;
- поощряване на интереса към българистиката сред студентите и младите учени в чужбина;
- увеличаване на броя на стипендиите за летните езикови курсове по български език и култура;
- осигуряване на допълнителни стипендии за престой в България;
- публикуване на българистични изследвания на основните европейски езици.

Подчертана е важната роля, която играе Българската академия на науките в този процес. Академичната институция не трябва да остава изолирана в ролята си на координатор на тези усилия. Затова към книгата е добавено *Обръщение от участниците в кръглата маса* до Президента, Председателя на Народното събрание и до Министър-председателя на Република България за определяне на законова и финансова рамка за развитие на българистиката като национален научен приоритет. Това обръщение се спира и на необходимостта от дългосрочна национална програма за развитие на българистиката зад граница.

Подобно обръщение, което стъпва на добре премисления, системизиран преглед на състоянието в областта и на публикуваните проучвания, е логичен призив. Без координирана политика на държавните с научните и преподавателски институции българистиката зад граница не би могла да се развива. Този апел е подписан от всички участници в Кръглата маса.

Сборникът се издава от Съвета за чуждестранна българистика при Управителния съвет на БАН под редакцията на Лора Тасева, Йоана Спасова-

Дикова, Марияна Цибранска, Благовест Нягулов, Бойка Мирчева, Ана Лулева, Иванка Гергова и Снежана Горянова.

Тази книга трябва да бъде настолно четиво за всички, които се занимават или имат интерес в областта на българския език, литература, история и култура. Тя очертава както състоянието, така и възможното бъдещо развитие на областта. Така тя се превръща в необходим справочник за всеки българист.

Андрей Бояджиев

СЪОБЩЕНИЯ

С почетния знак на Българската академия на науките „Марин Дринов“ на лента беше удостоен проф. Анатолий Турилов, историк и палеославист от Института по славянознание на Руската академия на науките.

Наградата се присъжда за изключителния принос на проф. Турилов в изследването на българската оригинална и преводна литература през Средновековието и нейната ръкописна традиция. Руският изследовател е един от малкото специалисти в света, които идентифицират според палеографски и кодикологически данни кръгове от ръкописи, принадлежащи към перото на определени книжовници и школи и откриват нови автори и неизвестни творби. Особена стойност имат откритията му в кирило-методиевската проблематика – изнася нови факти и открива текстове на Кирило-Методиевите ученици след идването им в България по времето на цар Борис (852–889) и на цар Симеон (892–927). В по-късния период непреходно значение има установяването на кръг ръкописи на български книжовници от XIV в., между които и на митрополит Киприан.

БЪЛГАРИСТИКА
BULGARICA

39/2019

Редактор: проф. Анисава Милтенова

Съставители: доц. Никола Казански, Емилия Волева
Коректор: Жасмина Кръстева

Формат 70×100/16

Печатни коли 9

Печатница на Издателството на БАН „Проф. Марин Дринов“
1113 София, ул. „Акад. Г. Бончев“, бл. 5

www.press.bas.bg

ISSN 1311-8544

